

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Γονεϊκές Τοποθετήσεις στον Ομόφυλο Σεξουαλικό Προσανατολισμό
Parental Positions on Homosexual Orientation

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΤΥΡΟΒΟΥΖΗ

ΦΛΩΡΙΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2024

Περίληψη

Η παρούσα εργασία διερευνά τις τοποθετήσεις γονέων στον ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό και τις συνακόλουθες ρητορικές και ιδεολογικές συνέπειες τους. Ακολουθώντας μια κοινωνική κονστρουξιονιστική προσέγγιση, η εν λόγω έρευνα αποσκοπεί στην εξέταση των κατασκευών και παραδοχών, των ρητορικών στρατηγικών, των τεχνικών λογοδοσίας, καθώς και των ιδεολογικών διλημμάτων που εντοπίζονται στον λόγο των συμμετεχόντων/ουσών. Τα ευρήματα αναδεικνύουν μια συστηματική διάκριση μεταξύ ομοφυλόφιλων και ετεροφυλόφιλων. Η διάκριση αυτή αφενός αποδίδεται σε ομοφυλόφιλα άτομα λόγω μιας «διαφοροποιητικής» συμπεριφοράς που τους αποδίδεται. Αφετέρου, κινητοποιείται από ορισμένους/ες συμμετέχοντες/ουσες, προκειμένου να διαφοροποιηθούν από τα ομοφυλόφιλα άτομα. Επιπλέον, η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως μη φυσιολογική, ως σωματική και ψυχική ασθένεια, λόγος με πιθανές στιγματιστικές και κοινωνικοαποκλειστικές συνέπειες. Εν κατακλείδι, η ετεροκανονικότητα φαίνεται να συντηρείται ως νόρμα, με ό,τι «αποκλίνει» να καθίσταται – κατά συνέπεια – προβληματικό.

Λέξεις κλειδί: ομοφυλοφιλία, ετεροκανονικότητα, ιδιωτική / δημόσια σφαίρα, φυσιολογικό / μη φυσιολογικό, γονεϊκός λόγος

Abstract

The present study explores parental positions on homosexual orientation and its consequential rhetorical and ideological consequences. Following a social constructionist approach, this research aims to examine the constructions and assumptions, rhetorical strategies, accountability techniques and ideological dilemmas, which are found in the discourse of the participants. The findings suggest a distinction between homosexuals and heterosexuals. The distinction on the one hand, to a “differentiating” behavior, attributed to homosexuals. On the other hand, it is mobilized by participants, in order to differentiate themselves from the homosexual people. Moreover, homosexuality is constructed in terms of abnormality, physical and mental illness, which mobilizes discourse that can be stigmatizing and socio-exclusive. In conclusion, heteronormativity seems sustained as the norm, with any “deviations” treated – consequently – as problematic.

Key words: homosexuality, heteronormativity, private / public sphere, normal / abnormal, parental discourse

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	6
Εισαγωγή.....	7
Φύλο και Σεξουαλικός Προσανατολισμός: συναφείς έννοιες και σχετικές θεωρίες	8
<i>Εννοιολόγηση φύλου και έμφυλης ταυτότητας</i>	8
<i>Εννοιολόγηση σεξουαλικότητας και σεξουαλικού προσανατολισμού</i>	10
<i>Αίσθηση του ανήκειν</i>	12
<i>Αυτοαποκάλυψη</i>	14
<i>Γονεϊκός λόγος για το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό</i>	16
<i>Διαθεματικότητα</i>	18
<i>Κοινωνική κονστρουξιονιστική θεώρηση του φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού</i>	20
<i>Queer Θεωρία</i>	22
Στερεότυπα, Προκατάληψη και Διακρίσεις	25
<i>Διαφορετικότητα</i>	25
<i>Στερεότυπα για το φύλο και την ομοφυλοφιλία</i>	27
<i>Σεξουαλική προκατάληψη, ομοφοβία και ετεροσεξισμός</i>	28
<i>Σεξουαλικό στίγμα και διακρίσεις</i>	31
<i>Σεξουαλική πολιτειότητα</i>	33
<i>Ιστορικό και νομοθετικό πλαίσιο της Ελλάδας για τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα</i> ..	35
Μεθοδολογία.....	37
<i>Στόχος της έρευνας</i>	37
<i>Συμμετέχοντες/ουσες</i>	38
<i>Μέθοδος Συλλογής Δεδομένων</i>	38
<i>Η Διαδικασία της Συνέντευξης</i>	39
<i>Η Ανάλυση των Δεδομένων</i>	40
Αποτελέσματα	42
Θεματική 1 ^η - Ιδιωτική και δημόσια ζωή	45
Θεματική 2 ^η - Φυσιολογικό και μη.....	52
2.1 <i>Διλημματικές κατασκευές της ομοφυλοφιλίας ως γενετικό ζήτημα και ως ζήτημα επιλογής</i>	53
2.2 <i>Η ψυχιατρικοποίηση/ψυχολογικοποίηση της ομοφυλοφιλίας</i>	58
2.3 <i>Κατασκευή της ομοφυλοφιλίας ως μη φυσιολογικής στη βάση της τεκνοποίησης/βιολογικής ένωσης</i>	64
2.4 <i>Σύνδεση ομοφυλοφιλίας και παραβατικότητας</i>	67

<i>2.5 Κατασκευές στο πλαίσιο της τεκνοθεσίας, των ομόφυλων οικογενειών και της παρένθετης μητρότητας</i>	71
Θεματική 3 ^η - Σύνδεση φύλου και σεξουαλικότητας	81
3.1 Κατασκευή του φύλου ως προς τα χαρακτηριστικά	81
3.2 Αποσύνδεση ομοφυλοφιλίας από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά φύλου ..	87
3.3 Αποσύνδεση σεξουαλικότητας από έμφυλα στερεότυπα	92
3.4 Τα παιδικά παιχνίδια ως ενδεικτικά της σεξουαλικής ανάπτυξης των παιδιών	95
Συζήτηση	102
Περιορισμοί και μελλοντικές κατευθύνσεις	106
Βιβλιογραφία	107
Παραρτήματα	121
Παράρτημα 1	121
Παράρτημα 2	123
Παράρτημα 3	125

Ευχαριστίες

Η ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας θα ήταν αδύνατη χωρίς την καθοδήγηση και τη στήριξη της επόπτριας μου, Δρ. Μαρίας Ξενιτίδου, καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας μας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους φίλους και την αδελφή μου, Βασιλική Τυροβούζη, για την ενθάρρυνση και την υποστήριξη τους.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία διερευνά τις τοποθετήσεις γονέων στον ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό. Το πρώτο μέρος της έρευνας αναφέρεται στο φύλο και στον σεξουαλικό προσανατολισμό αλλά και σε σχετικές με αυτά έννοιες και θεωρίες. Έτσι, για την αποσαφήνιση τους επιλέχθηκαν οι εννοιολογήσεις του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της έμφυλης και σεξουαλικής ταυτότητας. Η αποκάλυψη του σεξουαλικού προσανατολισμού, σε συνδυασμό την αίσθηση του ανήκειν, συμβάλλουν σημαντικά στην διαμόρφωση της ταυτότητας των ατόμων που ανήκουν στις σεξουαλικές «μειονότητες» και επηρεάζονται από το οικογενειακό περιβάλλον. Για τον λόγο αυτό επιλέχθηκαν οι δύο αυτές έννοιες για να πλαισιώσουν το εν λόγω θέμα (Coleman, 2022· Tyler & Abetz, 2017).

Επιπλέον, καθώς το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στους γονείς, παρατίθενται έρευνες που πραγματεύονται τον γονεϊκό λόγο για το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Η εργασία ακολουθεί μία κοινωνική κονστρουξιονιστική προσέγγιση και για τον λόγο αυτό σημειώνονται τα κεντρικά σημεία της εν λόγω θεωρίας για το φύλο και τη σεξουαλικότητα, ενώ στο πλαίσιο της αναπτύσσεται και η queer θεωρία. Επίσης, γίνεται αναφορά στη θεωρία της διαθεματικότητας προς επισήμανση ότι το φύλο και η σεξουαλικότητα αποτελούν δύο από τις διαστάσεις της ταυτότητας των ατόμων (Michos κ.συν., 2021· Figgou & Condor, 2006).

Το δεύτερο μέρος της εργασίας ασχολείται με πεποιθήσεις, στάσεις και συμπεριφορές που επηρεάζουν αρνητικά τα άτομα που ανήκουν στη σεξουαλική «μειονότητα». Γίνεται αναφορά στη διαφορετικότητα και τα πιθανά επακόλουθα της, όπως το σεξουαλικό στίγμα, τα έμφυλα στερεότυπα που συνοδεύουν την ομοφυλοφιλία, η σεξουαλική προκατάληψη, καθώς και οι κοινωνικές διακρίσεις που

υφίστανται τα άτομα με τον συγκεκριμένο σεξουαλικό προσανατολισμό (Cáceres κ.συν., 2008). Η θεωρητική πλαισίωση του θέματος κλείνει με μία αναφορά στην σεξουαλική πολιτειότητα, καθώς και ένα σύντομο χρονικό του νομοθετικού πλαισίου της Ελλάδας που αφορά στα άτομα με προσδιορισμό ΛΟΑΤΚΙ+. Το ερευνητικό κενό της ελληνικής βιβλιογραφίας, σε συνδυασμό με επίκαιρα γεγονότα της ελληνικής πολιτικής σκηνής, όπως οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις σχετικά με τη νομιμοποίηση του πολιτικού γάμου και της τεκνοθεσίας από τα ομόφυλα ζευγάρια αλλά και ο σεξουαλικός προσανατολισμός του νέου προέδρου του ΣΥΡΙΖΑ, Στέφανου Κασσελάκη, που προκάλεσαν πληθώρα αντιδράσεων από Έλληνες πολίτες, αποτέλεσαν εφαλτήριο για την ερευνητική μου ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα.

Τη θεωρητική πλαισίωση, ακολουθεί η μεθοδολογία της έρευνας. Έπειτα, παρατίθεται η παρουσίαση και η συζήτηση των αποτελεσμάτων της. Η εργασία ολοκληρώνεται με μια σύντομη αναφορά στους περιορισμούς της έρευνας, καθώς και στις μελλοντικές κατευθύνσεις που θα μπορούσε να ακολουθήσει.

Φύλο και Σεξουαλικός Προσανατολισμός: συναφείς έννοιες και σχετικές θεωρίες

Εννοιολόγηση φύλου και έμφυλης ταυτότητας

Κατά το παρελθόν οι έννοιες βιολογικό φύλο (sex) και κοινωνικό φύλο (gender) χρησιμοποιούνταν ως συνώνυμες. Στην πραγματικότητα οι δύο αυτές έννοιες έχουν διαφορετικό νόημα. Το βιολογικό φύλο αναφέρεται στις βιολογικές πλευρές του φύλου, που καθορίζουν αν ένα άτομο είναι άνδρας ή γυναίκα, όπως τα γεννητικά και αναπαραγωγικά όργανα, τα χρωμοσώματα και οι ορμόνες (Díaz-Andreu, 2007· Pryzgodá & Chrisler, 2000).

Το κοινωνικό φύλο περιλαμβάνει τα κοινωνικά, συμπεριφορικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά που απαρτίζουν τα φύλα (Pryzgodna & Chrisler, 2000). Πρόκειται για μία πολιτισμική και κοινωνική κατασκευή της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας που διαφοροποιείται σε κάθε ιστορική περίοδο (Pagliassotti, 1993). Το κοινωνικό φύλο μπορεί να εκφραστεί με τρεις τρόπους. Ο πρώτος αφορά στην εξωτερική εμφάνιση και τα δευτερογενή χαρακτηριστικά (μήλο του Αδάμ, τρίχες προσώπου, τόνος της φωνής). Ο δεύτερος τρόπος σχετίζεται με την ταυτότητα φύλου, δηλαδή, το πώς αντιλαμβάνεται κανείς τον εαυτό του μέσα από τις εμπειρίες και την αίσθηση του εαυτού. Ο τρίτος τρόπος αναφέρεται στην έκφραση του φύλου, δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα παρουσιάζουν τον εαυτό τους σε τρίτους μέσα από τα ρούχα, τη συμπεριφορά και τις αλληλεπιδράσεις τους (Englert κ.συν., 2016).

Η ταυτότητα φύλου είναι μία κοινωνική κατηγορία που σχετίζεται με τον αυτοπροσδιορισμό του ατόμου αναφορικά με τη θηλυκότητα και την αρρενωπότητα. Μπορεί κανείς να εξηγήσει την ταυτότητα φύλου από την οπτική των κοινωνικών ρόλων. Πιο συγκεκριμένα, η ταυτότητα φύλου καθρεπτίζει τη διαφορετική τοποθέτηση των γυναικών και των ανδρών σε κοινωνικούς ρόλους. Αυτοί οι ρόλοι είναι οι κοινωνικές προσδοκίες για τη συμπεριφορά των δύο φύλων. Όταν αυτοί οι ρόλοι γίνονται αποδεκτοί από τα άτομα, εσωτερικεύονται και μετατρέπονται στην αυτοαντίληψη τους. Οι άνθρωποι διαφέρουν στον βαθμό που αποδέχονται τις προσδοκίες για τα φύλα και κατά συνέπεια διαφέρουν και στο σημείο που ενσωματώνουν το κοινωνικά προσδιορισμένο φύλο στην προσωπική τους ταυτότητα (Wood & Eagly, 2009).

Υπάρχει η προσδοκία ότι το βιολογικό φύλο συνδέεται με το κοινωνικό φύλο, το οποίο με τη σειρά του συνεπάγεται τους κοινωνικούς ρόλους, που σχετίζονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Αυτό σημαίνει ότι για ένα άτομο που έχει γεννηθεί

με ανδρικά γεννητικά όργανα, υπάρχει η προσδοκία ότι θα αυτοπροσδιορίζεται ως «αρσενικό», θα υιοθετήσει κοινωνικούς ρόλους που σχετίζονται με το ανδρικό φύλο και θα έλκεται από άτομα του γυναικείου φύλου. Αυτή η προσδοκία προϋποθέτει τη δυαδικότητα των φύλων σε άνδρας και γυναίκα και τη φυσικοποιεί (Richards κ.συν., 2016).

Ωστόσο, λόγω της πολιτισμικής βάσης του φύλου, οι κοινωνικοί επιστήμονες υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει όριο στις μορφές που μπορεί να λάβει το κοινωνικό φύλο και η ταυτότητα φύλου (Díaz-Andreu, 2007). Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να υπάρξει ταυτότητα φύλου και έξω από τον έμφυλο δυισμό της θηλυκότητας και της αρρενωπότητας. Αυτές οι μη δυαδικές ταυτότητες είναι εμφανείς σε διάφορα πολιτισμικά πλαίσια. Παραδείγματα μη δυαδικών ταυτοτήτων είναι τα άτομα που μετακινούνται μεταξύ των φύλων με ρευστό τρόπο και μπορεί να αυτοπροσδιορίζονται ως «αμφίφυλοι», «άτομα με ρευστό φύλο» ή «πάνφυλοι». Κάποια άτομα αισθάνονται ότι κανένα από τα υπάρχοντα φύλα δεν ταιριάζει στη δική τους εμπειρία και αυτοπροσδιορίζονται ως «άφυλα» ή «άτομα με ουδέτερο φύλο» (Richards κ.συν., 2016).

Εννοιολόγηση σεξουαλικότητας και σεξουαλικού προσανατολισμού

Με τον όρο σεξουαλικότητα περιγράφεται η σεξουαλική και ρομαντική επιθυμία, συμπεριφορά και ταυτότητα που διαθέτει κάθε άτομο. Τρεις διαστάσεις χαρακτηρίζουν τη σεξουαλικότητα: η σεξουαλική έλξη, η σεξουαλική συμπεριφορά και η σεξουαλική ταυτότητα. Η σεξουαλική έλξη αφορά στα άτομα που βρίσκει κανείς ελκυστικά, ενώ η σεξουαλική συμπεριφορά αναφέρεται στα άτομα με τα οποία κάποιος συνευρίσκεται ερωτικά. Η σεξουαλική ταυτότητα είναι το πώς ταξινομεί κανείς τη σεξουαλικότητα του σε ομοφυλόφιλος, ετεροφυλόφιλος, αμφιφυλόφιλος, ασέξουαλ, πανσέξουαλ (Englert κ.συν., 2016).

Ο σεξουαλικός προσανατολισμός ορίζεται ως ο βαθμός σεξουαλικής και ρομαντικής έλξης, τα ερωτικά αισθήματα, οι σκέψεις και οι φαντασιώσεις ενός ατόμου προς το ίδιο φύλο (ομοφυλοφιλία), το άλλο φύλο (ετεροφυλοφιλία) και τα δύο φύλα (αμφιφυλοφιλία) ή και προς κανένα φύλο (ασεξουαλικότητα) (Denton, 2016). Μία άλλη προσέγγιση του σεξουαλικού προσανατολισμού γίνεται στη βάση των όρων θηλυκό και αρσενικό και χαρακτηρίζεται ως γυναιφιλικός ή γυναικοσεξουαλικός και αντίστοιχα ανδροφιλικός ή ανδροσεξουαλικός. Η προσέγγιση αυτή δεν λαμβάνει υπόψη το βιολογικό και κοινωνικό φύλο του ατόμου (Cook, 2020).

Ο σεξουαλικός προσανατολισμός γίνεται αντιληπτός από πολλούς ερευνητές ως ένα συνεχές που κυμαίνεται από την αποκλειστική έλξη προς άτομα του αντίθετου φύλου έως την αποκλειστική έλξη για άτομα του ίδιου φύλου (Bailey κ.συν., 2016). Ο σεξουαλικός προσανατολισμός συχνά συγχέεται με την έννοια της σεξουαλικής προτίμησης. Η τελευταία υποδηλώνει ότι η έλξη είναι αποτέλεσμα μεταγεννητικής ανάπτυξης ή επιλογής, ενώ με τον όρο «σεξουαλικός προσανατολισμός» δηλώνεται η βιολογική προέλευση του, καθώς και η σχετικά αμετάβλητη φύση του (Cook, 2020· Van Anders, 2015).

Αξίζει να αναφερθεί, ωστόσο, ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι ρευστός. Η Diamond (2008· 2016) κατέδειξε ότι σε ορισμένους άνδρες και γυναίκες, η σεξουαλική ταυτότητα, η συμπεριφορά και ο προσανατολισμός τους μπορούν να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου. Η σεξουαλική ρευστότητα αναφέρεται στην ευελιξία της σεξουαλικής ανταπόκρισης, ανάλογα με το πλαίσιο. Με άλλα λόγια, κάποια άτομα σε κάποιες περιόδους της ζωής τους βιώνουν αλλαγές στη σεξουαλική τους επιθυμία (Diamond, 2016).

Αίσθηση του ανήκειν

Η έννοια της «αίσθησης του ανήκειν» αναπτύχθηκε στα πλαίσια της θεωρίας της ανθρώπινης συγγένειας (Theory Of Human Relatedness). Περιγράφεται από τους Hagerty κ.συν. (1992) ως «η εμπειρία προσωπικής εμπλοκής σε ένα σύστημα ή περιβάλλον, στο οποίο το άτομο αισθάνεται αναπόσπαστο κομμάτι του». Δύο βασικές προϋποθέσεις της αίσθησης του ανήκειν είναι η εμπειρία του να είναι κανείς πολύτιμος, απαραίτητος ή σημαντικός στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και η εμπειρία του να ταιριάζει με άλλους ανθρώπους μέσω κοινών ή συμπληρωματικών χαρακτηριστικών. Οι άνθρωποι έχουν την τάση να δημιουργούν και να διατηρούν θετικές και σημαντικές διαπροσωπικές σχέσεις, οι οποίες πρέπει να είναι συχνές, συναισθηματικά ευχάριστες και να λαμβάνουν χώρα σε ένα χρονικά σταθερό και διαρκές πλαίσιο συναισθηματικής ανησυχίας για την ευημερία του άλλου (Baumeister & Leary, 1995).

Η αίσθηση του ανήκειν έχει μελετηθεί και σε σχέση με τις μειονοτικές ομάδες. Τα μέλη των μειονοτικών ομάδων, όπως οι σεξουαλικές «μειονότητες», γίνονται συχνόι αποδέκτες προκατάληψης, διακρίσεων και στιγματισμού, τα οποία έχουν επιπτώσεις στην αυτοεκτίμηση και την ψυχολογική ευημερία (Schmitt κ.συν., 2003). Ωστόσο, η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας υποστηρίζει ότι η αίσθηση του ανήκειν και η ύπαρξη μιας κοινής ταυτότητας σε ομάδες που βιώνουν τις παραπάνω συμπεριφορές, μπορεί να έχει ψυχικό όφελος για αυτές (Burrows, 2022· Schmitt κ.συν., 2003· Branscombe κ.συν., 1999). Πιο συγκεκριμένα, το μοντέλο απόρριψης-ταύτισης υποστηρίζει ότι η προκατάληψη και οι διακρίσεις έχουν ψυχολογικό κόστος, το οποίο καταστέλλεται από την ταύτιση με τη μειονοτική ομάδα. Η ταύτιση με τη μειονοτική ομάδα μπορεί να αποδοθεί στην η επιθυμία των ανθρώπων να αισθάνονται ότι ανήκουν. Συνεπώς, όταν τα μέλη μιας μειονοτικής ομάδας πιστεύουν

ότι η αποδοχή και η δίκαιη μεταχείριση από μια πιο ισχυρή ομάδα είναι απίθανη, η ταύτιση με την ομάδα που έχει χαμηλότερο κύρος μπορεί να είναι η καλύτερη δυνατή στρατηγική για να αισθανθούν αποδεκτοί και να ενισχύσουν την ψυχική τους ευημερία (Branscombe κ.συν., 1999).

Αναφορικά με τις σεξουαλικές «μειονότητες», η αίσθηση ότι ανήκουν στην ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα έχει συνδεθεί με υψηλά επίπεδα ευημερίας. Αυτό οφείλεται στην αύξηση του δικτύου κοινωνικής υποστήριξης αυτών των ατόμων, καθώς και σε θετικές συγκρίσεις με τα μέλη της εσωομάδας. Οι συγκρίσεις αυτές μειώνουν το εσωτερικευμένο στίγμα και οδηγεί τα άτομα στην ανάπτυξη μιας θετικής εικόνας για τη σεξουαλική τους ταυτότητα (Burrows, 2022).

Από τη οπτική της κριτικής κοινωνικής ψυχολογίας, το ανήκειν κατασκευάζεται σε τρία επίπεδα: στο επίπεδο των κοινωνικών θέσεων, στο επίπεδο της ταύτισης και της συναισθηματικής προσκόλλησης σε συλλογικότητες και ομάδες, καθώς και στο επίπεδο των ηθικών και πολιτικών αξιών. Ειδικότερα, το να ανήκει κανείς σε μία ομάδα (ηλικιακή, φυλετική, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, κοινωνικής τάξης) γίνεται αντιληπτό ως τοποθέτηση σε οικονομικές και κοινωνικές θέσεις, που σε κάθε ιστορική στιγμή, έχουν ιδιαίτερες επιπτώσεις σε σχέση με τα πλέγματα των σχέσεων εξουσίας στην κοινωνία. Οι διαφορετικές κατηγορίες κοινωνικών θέσεων (γυναίκα/άνδρας, λευκός/μαύρος, ομοφυλόφιλος/ετεροφυλόφιλος, εργατική τάξη/αστική τάξη) κατέχουν διαφορετική θέση στον άξονα της δύναμης, υψηλότερα ή χαμηλότερα από άλλες κατηγορίες.

Αυτές οι κατηγορικές ταυτότητες είναι αφηγήσεις των ανθρώπων για το ποιοι είναι ή δεν είναι και διακρίνονται σε ατομικές και συλλογικές. Οι δεύτερες υποδηλώνουν τι σημαίνει να είναι κανείς μέλος μίας ομάδας. Αξίζει να σημειωθεί ότι

οι κατασκευές του ανήκειν δεν είναι αποκλειστικά γνωστικές ιστορίες αλλά εμπιριέχουν συναισθηματική εμπλοκή και επιθυμία δημιουργίας στενών σχέσεων· οι άνθρωποι έχουν την ανάγκη να ανήκουν κάπου και να δημιουργούν συναισθηματικούς δεσμούς. Η Bell (1999) κάνει λόγο για την επιτελεστική διάσταση των κατασκευών του ανήκειν. Πιο συγκεκριμένα, οι επαναλαμβανόμενες πρακτικές που κάνουν τα μέλη μίας ομάδας αντανακλούν τις νόρμες που δημιουργούν την αίσθηση του ανήκειν μέσα στην εν λόγω ομάδα. Αυτές οι κοινωνικές θέσεις και οι συλλογικές ταυτότητες αξιολογούνται και κρίνονται (Yuval-Davis, 2006).

Αυτοαποκάλυψη

Η αποκάλυψη του σεξουαλικού προσανατολισμού στους γονείς, γνωστό και ως «Coming Out», είναι μία διαπροσωπική διαδικασία και ιδιαίτερα σημαντική στην ανάπτυξη της ταυτότητας και της ψυχολογικής προσαρμογής των ατόμων (Tyler & Abetz, 2017). Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι το «coming out» σηματοδοτεί και για τους γονείς μία διαδικασία προσαρμογής στην νέα πραγματικότητα (Conley, 2011). Στην έρευνα του Fields (2001), οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στο αίσθημα απώλειας που ένιωσαν μετά το «coming out» των παιδιών τους. Η απώλεια έγκειται στην παραβίαση των κανονιστικών νορμών για το φύλο, τη σεξουαλικότητα και την οικογένεια (μονογαμία, γάμος, αναπαραγωγή). Η μελέτη των Cassar & Grima Sultana (2016) σημείωσε ότι τα κοινωνικά προσδιοριστικά στοιχεία που συνδέονται με την ετεροκανονικότητα, τον πολιτισμό και την θρησκευτική ταυτότητα των συμμετεχόντων συνέβαλαν σημαντικά στην αντίληψη των γονέων για την ομοφυλοφιλία, λόγω της κοινωνικής κανονικότητας που αντιπροσώπευαν.

Η αυτοαποκάλυψη είναι μία διαδικασία που χαρακτηρίζεται από πέντε αναπτυξιακά στάδια. Τα στάδια αυτά είναι η προ-αυτοαποκάλυψη, η αυτοαποκάλυψη, η εξερεύνηση, οι πρώτες σχέσεις και η ολοκλήρωση/ενσωμάτωση. Είναι σημαντικό

να αναφερθεί ότι δεν περνούν απαραίτητα τα άτομα από όλα τα στάδια. Κατά το πρώτο στάδιο, η επίγνωση του σεξουαλικού προσανατολισμού είναι μία οδυνηρή και αργή διαδικασία. Τα άτομα που αρχίζουν να συνειδητοποιούν τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους αρχίζουν να τον καταπιέζουν και να σχηματίζουν μία αρνητική αυτοεικόνα. Αυτή η αρνητική αντίληψη του εαυτού είναι απόρροια των κυρίαρχων κοινωνικών αντιλήψεων για την ομοφυλοφιλία. Οι κυρίαρχες απόψεις για τους ομοφυλόφιλους τους κατασκευάζουν ως διαφορετικούς, μπερδεμένους, ψυχικά ασθενείς, άτομα που αποκλίνουν από το φυσιολογικό. Έτσι, τα άτομα βιώνουν απόρριψη επειδή δεν γίνονται αποδεκτά από την κοινωνία, ενώ συχνά σε αυτό το στάδιο αναπτύσσουν κατάθλιψη. Η επίλυση της σύγκρουσης σε αυτό το στάδιο γίνεται είτε με απόπειρες αυτοκτονίας είτε με απόκρυψη της σεξουαλικής ταυτότητας από το ίδιο και τους άλλους είτε με την αποκάλυψη πρώτα στον εαυτό του και στη συνέχεια σε άλλα άτομα. Προχωρώντας στο επόμενο αναπτυξιακό στάδιο, αυτό της αυτοαποκάλυψης, τα άτομα έχουν αποκτήσει πλέον επίγνωση της σεξουαλικής τους ταυτότητας και πρέπει να επιλέξουν το άτομο στο οποίο θα την αποκαλύψουν. Σε αυτό το στάδιο έχει μεγάλη σημασία η αποδοχή ή η απόρριψη που θα δεχτεί από τους άλλους για την αυτοεικόνα και την αυτοεκτίμηση του (Coleman, 2022).

Το τρίτο στάδιο, της αναζήτησης, παρομοιάζεται συχνά με την εφηβεία. Σε αυτό, τα άτομα εξερευνούν και πειραματίζονται με τη σεξουαλική τους ταυτότητα, μαθαίνουν νέες διαπροσωπικές δεξιότητες και έρχονται σε επαφή με άλλα άτομα. Όταν τα άτομα ξεπερνούν τη φάση του πειραματισμού και αισθάνονται έτοιμα να δημιουργήσουν σταθερές σχέσεις, βρίσκονται στο στάδιο των πρώτων σχέσεων. Βασικός τους σκοπός είναι η επιδίωξη της οικειότητας με ένα άλλο άτομο. Η σχετική βιβλιογραφία αναφέρει ότι υπάρχει η πεποίθηση ότι οι ομόφυλες σχέσεις δεν είναι μακροπρόθεσμες. Αυτό οδηγεί τα άτομα να προσπαθήσουν να δημιουργήσουν την

«τέλεια σχέση», με αποτέλεσμα οι πρώτες σχέσεις να χαρακτηρίζονται συχνά από ένταση, κτητικότητα και τοξικότητα. Μετά το τέλος των πρώτων σχέσεων τα άτομα εισέρχονται στο στάδιο της ολοκλήρωσης, όπου είναι έτοιμα να δημιουργήσουν άλλες, πιο υγιείς και ώριμες σχέσεις (Coleman, 2022).

Γονεϊκός λόγος για το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό

Η σχετική βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι η οικογένεια και το κοινωνικό περιβάλλον του ατόμου επηρεάζουν σημαντικά την ανάπτυξη και έκφραση του φύλου και της σεξουαλικότητας (Stacey, 2021· Merighi & Grimes, 2000). Οι γονείς έχουν τη δυνατότητα να ρυθμίζουν την έμφυλη και σεξουαλική συμπεριφορά των παιδιών τους μέσα από τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, τις δικές τους προσωπικές προτιμήσεις, τις γνώσεις και τις πεποιθήσεις τους σχετικά με τον βαθμό που οι διαφορές φύλου παράγονται βιολογικά ή κοινωνικά, καθώς και τον τρόπο που κατασκευάζουν το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό (Stacey, 2021).

Η οικογένεια έχει χαρακτηριστεί ως εργοστάσιο παραγωγής φύλου και ετεροφυλοφιλίας (Stacey, 2021). Ο Kane (2006) υποστήριξε ότι οι γονείς διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του κοινωνικού φύλου των παιδιών τους. Η συμβολή τους στη διαμόρφωση του φύλου γίνεται από πολύ νωρίς μέσα από διάφορες πρακτικές, όπως είναι η διαφορετική συμπεριφορά για αγόρια και κορίτσια, η επιλογή των παιχνιδιών και η διακόσμηση του παιδικού δωματίου.

Αναφορικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό, κοινό εύρημα αποτελούν οι προσπάθειες των γονέων να καλλιεργήσουν την ετεροφυλοφιλία και την αρρενωπότητα στους γιους τους (Solebello & Elliott, 2011· Kane, 2009· McGuffey, 2008). Αναλυτικότερα, στην έρευνα των Solebello & Elliott (2011), οι πατέρες κατασκεύασαν την ετεροφυλοφιλία ως την προτιμώμενη ή πιο αυθεντική σεξουαλική

ταυτότητα. Οι συμμετέχοντες έβλεπαν την ανδρική σεξουαλικότητα ως κάτι που μπορεί να καλλιεργηθεί. Όσοι είχαν κόρες ήταν πιο δεκτικοί στο ενδεχόμενο να είναι ομοφυλόφιλες, ενώ κατασκεύασαν τη γυναικεία ομοφυλοφιλία ως μέσο προσέλκυσης των ανδρών. Η έρευνα αυτή παρουσιάζει τη διαφορετική μεταχείριση και τα διπλά πρότυπα που χαρακτηρίζουν τις έμφυλες σχέσεις, καθώς οι γονείς αφενός προσπαθούσαν να καλλιεργήσουν την αρρενωπότητα και την ετεροφυλοφιλία στους γιους τους και αφετέρου κατασκεύαζαν τις κόρες τους ως «σεξουαλικά παθητικές». Αυτά τα διπλά πρότυπα γίνονται φανερά και από τους Hyde κ.συν. (2012), οι οποίοι αναφέρουν ότι οι γονείς κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων μιλούσαν σύμφωνα με το παραδοσιακό ετεροφυλοφιλικό σενάριο. Το σενάριο αυτό αναφέρει ότι η κοινωνία επιτρέπει συγκεκριμένες συμπεριφορές και σεξουαλικές πρακτικές στις ρομαντικές σχέσεις που αναπτύσσονται. Σε αυτό το σενάριο, τα κορίτσια αναλαμβάνουν τον ρόλο της διαχείρισης των σεξουαλικών αναγκών των αγοριών και της υποβάθμισης των δικών τους σεξουαλικών επιθυμιών. Αντίθετα, τα αγόρια ενθαρρύνονται να λειτουργούν με βάση τις σεξουαλικές τους επιθυμίες και ανάγκες.

Παρόμοια, ο Kane (2009) αναφέρει ότι οι γονείς προσπαθούσαν να καλλιεργήσουν μία ηγεμονική αρρενωπότητα για τους γιους τους, ενώ δήλωναν φόβο στην ιδέα ότι ο γιος τους θα ήταν ή θα θεωρούνταν ομοφυλόφιλος. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι δεν υπήρξαν παρόμοια σχόλια για τη μη συμμόρφωση φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό των κοριτσιών. Στην έρευνα της McGuffey (2008), στην οποία συμμετείχαν γονείς παιδιών που είχαν κακοποιηθεί σεξουαλικά, οι γονείς δήλωναν φόβο ότι η κακοποίηση των παιδιών τους από άτομο του ίδιου φύλου θα έκανε τα ίδια ομοφυλόφιλα. Ορισμένοι γονείς απέρριπταν τον παραδοσιακό τρόπο θεώρησης του φύλου, ενώ οι περισσότεροι προσπαθούσαν να ενθαρρύνουν την αρρενωπότητα των αγοριών τους και να «μετατρέψουν το αγόρι σε άνδρα». Για τον

λόγο αυτό, πολλοί γονείς χρησιμοποιούσαν τα αθλήματα ως έναν τρόπο ενθάρρυνσης των ηγεμονικών μορφών αρρενωπότητας και απομάκρυνσης των παιδιών τους από την θηλυπρέπεια. Η αρρενωπότητα αυτή κατασκευαζόταν με όρους δύναμης, ανταγωνισμού, σεβασμού και αυτοπεποίθησης με το αντίθετο φύλο. Η ευαισθησία συνδέθηκε με την αδυναμία και τη θηλυκότητα και για τον λόγο αυτό οι γονείς την αποδοκίμαζαν. Μέσα από τον λόγο τους οι γονείς προωθούσαν την ετεροφυλοφιλία.

Η Martin (2009) έδειξε ότι οι γονείς υπέθεταν τον ετεροφυλόφιλο σεξουαλικό προσανατολισμό των παιδιών τους. Οι μητέρες δίδασκαν στα παιδιά τους την ετεροφυλοφιλία, η οποία μέσα στον γονεϊκό λόγο περιελάμβανε κανονιστικά χαρακτηριστικά (π.χ. αγάπη, μονογαμία, γάμος, αναπαραγωγή). Οι συμμετέχουσες προωθούσαν συνειδητά την ετεροφυλοφιλία ως την φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας και ταυτόχρονα δεν συζητούσαν με τα παιδιά τους για άλλες μορφές σεξουαλικού προσανατολισμού. Σχετικά με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών από τους γονείς, οι Flores κ.συν. (2019) ανέφεραν ότι οι συζητήσεις για τον ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό ήταν σχεδόν ανύπαρκτες κατά τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των γονέων στα παιδιά τους. Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι η σεξουαλική αγωγή που λάμβαναν είχε έναν ετεροκανονικό χαρακτήρα, ενώ η συζήτηση για τη σεξουαλικότητα δεν ήταν συμπεριληπτική καθώς περιελάμβανε μόνο την ετεροφυλοφιλία.

Διαθεματικότητα

Η θεωρία της διαθεματικότητας ή των διασταυρούμενων ταυτοτήτων, όπως αλλιώς ονομάστηκε, αποτελεί μία κριτική κοινωνική θεωρία, που καταδεικνύει πώς η γνώση οδήγησε στην αντίσταση της πολιτικής κυριαρχίας (Collins κ.συν., 2021). Η θεωρία αυτή ασχολείται με την αλληλεπίδραση των συστημάτων καταπίεσης. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, οι διάφορες διαστάσεις της ταυτότητας των

ατόμων, όπως: εθνικότητα, ιθαγένεια, τάξη, σεξουαλικός προσανατολισμός, γεωγραφική περιοχή, ηλικία, αναπηρία ή ικανότητα, μεταναστευτικό καθεστώς, θρησκεία, αποτελούν διαθεματικά συστήματα καταπίεσης και δεν μπορούν να αναλυθούν και να κατανοηθούν ως ξεχωριστές οντότητες (Weldon, 2008). Η θεωρία της διαθεματικότητας υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές θέσεις των ατόμων καθορίζονται από την αλληλεπίδραση των παραπάνω ιεραρχικών συστημάτων (Hankivsky, 2014· Weldon, 2008). Συνεπώς, η έμφαση σε ένα μόνο σύστημα καταπίεσης, όπως είναι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η παραγνώριση της επίδρασης των υπολοίπων, έχει ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση μιας συγκεκριμένης ομάδας, π.χ. της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας (Michos κ.συν., 2021· Figgou & Condor, 2006).

Το φύλο κατέχει κεντρική θέση στη διαθεματική προσέγγιση. Η θεωρία αυτή υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές ταυτότητες ενός ατόμου επηρεάζουν τις πεποιθήσεις και την εμπειρία του φύλου. Επομένως, η κοινωνική θέση κάποιου, όπως αντανακλάται μέσα από τις διαθεματικές του ταυτότητες πρέπει να μελετάται σε σχέση με το φύλο στο πλαίσιο των σχέσεων ισχύος των διαπλεκόμενων κοινωνικών ταυτοτήτων (Shields, 2008). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται εκτός από το φύλο και στη φυλή. Οι κατασκευές του φύλου διαμορφώνουν τις ζωές των ανθρώπων και σε αυτό διαδραματίζει σημαντικό ρόλο η φυλή και η εθνικότητα (Weldon, 2008). Για τη φυλή και το φύλο, η Crenshaw αναφέρει ότι στον κυρίαρχο φιλελεύθερο λόγο αντιμετωπίζονται με όρους προκατάληψης ή κυριαρχίας, τα οποία εκμεταλλεύεται η κοινωνική εξουσία για να περιθωριοποιήσει ή και να αποκλείσει όσους διαφέρουν (Crenshaw, 2013).

Αναφορικά με τη σεξουαλικότητα, πολλοί θεωρητικοί της διαθεματικότητας κάνουν λόγο για τα προβλήματα των cisgender, queer μαύρων ατόμων ή των trans λευκών ατόμων. Ωστόσο, οι συζητήσεις σχετικά με τα προβλήματα των trans μαύρων

ατόμων συχνά παραγνωρίζονται ή θεωρούνται παρόμοια με αυτά των παραπάνω κατηγοριών (Erel κ.συν., 2010). Παρομοίως, η ανάλυση της λεσβιακής σεξουαλικότητας των μαύρων γυναικών, προσεγγίζεται με βάση τις διαφορές ή τις ομοιότητες που παρουσιάζουν με τη αντίστοιχη σεξουαλικότητα των λευκών γυναικών, προσθέτοντας απλώς τη διάσταση του χρώματος «μαύρου», προκειμένου να καταστεί σαφής η κοινή ιστορία των γυναικών αυτών με άλλες μαύρες γυναίκες (Hammonds, 2004). Στην έρευνα της Lane (2016) οι συμμετέχουσες δήλωσαν ότι ένιωθαν «καλά» και «οικεία» όταν βρίσκονταν σε ένα δωμάτιο μαζί με άλλες μαύρες, ομοφυλόφιλες γυναίκες, σε σχέση με το να συνδιαλέγονταν με λευκές ομοφυλόφιλες γυναίκες ή μαύρες ετεροφυλόφιλες.

Κοινωνική κονστρουξιονιστική θεώρηση του φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού

Η θεωρία της κοινωνικής κατασκευής αναπτύχθηκε από τους Berger & Luckmann (1966) και μελετά πώς οι άνθρωποι κατασκευάζουν τον κοινωνικό τους κόσμο. Το φύλο ορίζεται σύμφωνα με αυτή τη θεωρία ως μία εξωτερική από το άτομο διαδικασία. Πρόκειται για μία κοινωνική κατασκευή, το αποτέλεσμα, δηλαδή, των αλληλεπιδράσεων, των κοινωνικών αξιών του και των συνθηκών μέσα στις οποίες μεγαλώνει το άτομο (Sibanyoni κ.συν., 2023· DeLamater & Hyde, 1998). Η άποψη αυτή έρχεται σε αντιδιαστολή με την ουσιολογική αντίληψη που βλέπει το φύλο ως ένα έμφυτο και βιολογικά προσδιορισμένο χαρακτηριστικό του ατόμου (Μίχος & Φίγγου, 2017· Englert κ.συν., 2016).

Οι υποστηρικτές της κοινωνικής κατασκευής προτείνουν ότι η ταυτότητα, οι ρόλοι, οι προσδοκίες και η συμπεριφορά που ανατίθενται στα άτομα με βάση το φύλο, αντανακλούν τις κοινωνικά κατασκευασμένες ιδέες για τη θηλυκότητα και την αρρενωπότητα (Payne κ.συν., 2008). Έτσι, η διαφορετική κοινωνικοποίηση σε ειδικές

για το φύλο κατασκευές της σεξουαλικότητας οδηγούν σε διαφορές φύλου στη σεξουαλική επιθυμία. Σε αυτή τη διαδικασία είναι σημαντική η συμβολή του πολιτικού πλαισίου, το οποίο αναδεικνύει τις κοινωνικές δυνάμεις που προωθούν συγκεκριμένους ορισμούς της σεξουαλικότητας μεταξύ των πολιτισμών. Η ιδέα αυτή προσεγγίζει την άποψη του Foucault, ο οποίος υποστήριξε ότι η παρουσίαση της σεξουαλικής επιθυμίας ως καταπιεσμένης ουσίας από αυτούς που κατέχουν την κοινωνική εξουσία, εξυπηρετεί πολιτικούς και ιδεολογικούς σκοπούς (Tolman & Diamond, 2001).

Η σεξουαλικότητα γίνεται αντιληπτή ως μία κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή. Με άλλα λόγια, η σεξουαλικότητα οικοδομείται μέσα από τις αλληλεπιδράσεις των ατόμων, τις πολιτισμικές προσδοκίες και τις κοινωνικές παραδόσεις (Englert κ.συν., 2016). Ο Foucault απέρριψε την ουσιοκρατική άποψη ότι η σεξουαλικότητα είναι βιολογική ιδιότητα, μία «ουσία», ένα σταθερό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης, αναλλοίωτο στον χώρο και το χρόνο (Μίχος & Φίγγου, 2017· Hammack, 2005· DeLamater & Hyde, 1998). Γι' αυτόν η σεξουαλικότητα είναι αποτέλεσμα της γλώσσας και του λόγου και υποστήριξε ότι κάθε κοινωνική και θεσμική δομή καθορίζει τη σεξουαλική συμπεριφορά και έκφραση. Έτσι, η ομοφυλοφιλική συμπεριφορά καθορίζεται από το σύστημα αξιών κάθε πολιτισμού (DeLamater & Hyde, 1998), ενώ η έκφραση του φύλου και της σεξουαλικής ταυτότητας σχετίζεται με την αποδοχή και τις προσδοκίες του κοινωνικού συνόλου (Englert κ.συν., 2016).

Η ουσιοκρατική θεώρηση, σε αντίθεση με την κοινωνική κονστρουξιονιστική προσέγγιση, προτείνει ότι το βιολογικό φύλο καθορίζει το κοινωνικό φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Το γεγονός αυτό τοποθετεί σε δυαδικές κατηγορίες το φύλο και τη σεξουαλικότητα (άνδρας-γυναίκα, αρρενωπότητα-θηλυκότητα,

ομοφυλόφιλος-ετεροφυλόφιλος). Οτιδήποτε αποκλίνει από αυτό το δίπολο κινδυνεύει να περιθωριοποιηθεί. Προβλέπει δύο τύπους σεξουαλικού προσανατολισμού: την ομοφυλοφιλία και την ετεροφυλοφιλία, που οφείλονται στη γενετική ή σε διαφορές στα επίπεδα ορμονών ή στην ανατομία του εγκεφάλου. Οι υποστηρικτές της ομοφυλοφιλικής αναμένουν σταθερότητα στον σεξουαλικό προσανατολισμό κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, για διάφορα άτομα ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι ρευστός (DeLamater & Hyde, 1998· Diamond, 2008).

Queer Θεωρία

Ο όρος «queer» χρησιμοποιείται γενικά για να προσδιορίσει το «μη φυσιολογικό», αυτό που αποκλίνει από τη νόρμα της ετεροκανονικότητας (Dilley, 1999). Στο πλαίσιο της queer θεωρίας, η οποία έχει τις ρίζες της στη θεωρία της κοινωνικής κατασκευής, περιλαμβάνονται τα άτομα των οποίων η σεξουαλικότητα, το φύλο και ο σεξουαλικός προσανατολισμός παρεκκλίνουν από τα παραδοσιακά πρότυπα περί δυαδικότητας του φύλου και σεξουαλικότητας (Meyer, 2007· Dilley, 1999). Είναι σημαντικό να γίνει αναφορά στην έμφυλη διάσταση της γλώσσας που εντοπίζεται στη συγκεκριμένη θεωρία. Οι λέξεις είναι έμφυλες και υποδηλώνουν την απόρριψη του δυϊστικού μοντέλου για το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό που καθορίστηκε από αυτούς που κατέχουν την κοινωνική εξουσία (Dilley, 1999).

Σύμφωνα με την queer θεωρία, η ταυτότητα απαρτίζεται από επιμέρους χαρακτηριστικά, όπως το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η φυλή, η ηλικία και η εθνικότητα (Englert κ.συν., 2016). Κατασκευάζεται μέσα από τις δυνάμεις της εξουσίας που επικρατούν στο εκάστοτε ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο (Daniels, 2016). Επισημαίνεται, έτσι, ότι οι ταυτότητες είναι κοινωνικές, ασταθείς, πολλαπλές και ρευστές (Abes, 2008). Η Sedgwick και η Butler συμπληρώνουν ότι η ταυτότητα

είναι αποτέλεσμα της δύναμης της γλώσσας και των ταξινομικών κατηγοριών για το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό (Daniels, 2016· Abes, 2008). Η άποψη αυτή κλονίζει τις κοινωνικοπολιτισμικές πιέσεις για συμμόρφωση στα ετεροκανονιστικά πρότυπα (Englert και συν., 2016). Η αμφισβήτηση της σταθερής ταυτότητας και της κανονικοποίησης γνωστών κατηγοριών συνεπάγονται την απελευθέρωση από την καταπιεστική νόρμα της ετεροκανονικότητας, δηλαδή της ιδέας ότι η ετεροφυλοφιλία είναι ο κανόνας σχετικά με το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό (Mayo, 2017· Daniels, 2016 ·Abes & Kasch, 2007).

Σύμφωνα με την queer θεωρία, το φύλο και ο σεξουαλικός προσανατολισμός αποτελούν δύο διαστάσεις της ταυτότητας των ατόμων. Πρόκειται για δύο κοινωνικά κατασκευασμένες έννοιες, που αλλάζουν ανάλογα με το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο συμβαίνουν κάθε φορά. Η έκφραση του φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού δεν είναι σταθερή αλλά επηρεάζεται από την αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμου και κοινωνίας (Abes & Kasch, 2007).

Σύμφωνα με την Butler, το φύλο έχει επιτελεστικό χαρακτήρα, δηλαδή δεν είναι κάτι που είναι κανείς αλλά κάτι που κάνει, μία ακολουθία πράξεων (Salih, 2007). Με αυτόν τον τρόπο, γραμματικά το «φύλο» δεν είναι ουσιαστικό αλλά ρήμα (Dickerson, 2021). Δεν αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό αλλά κατασκευάζεται μέσω του λόγου. Έτσι, ο τρόπος με τον οποίο μιλάμε και σκεφτόμαστε για το φύλο σχηματίζει τις προσδοκίες των ατόμων γι' αυτό (Dickerson, 2021· Salih, 2007). Το φύλο ωθείται από τις νόρμες να συμπεριφέρεται με συγκεκριμένο τρόπο. Η αναπαραγωγή του φύλου είναι μία συνεχής διαπραγμάτευση με την εξουσία. Η έκφραση του φύλου με νέους και απροσδόκητους τρόπους μπορεί να οδηγήσει στην ανατροπή των κυρίαρχων κοινωνικών νορμών (Butler, 2009).

Η θεωρία της επιτελεστικότητας καταρρίπτει τη διάκριση που υπάρχει μεταξύ βιολογικού και κοινωνικού φύλου. Υποστηρίζει ότι όλα τα σώματα είναι έμφυλα, ενώ δεν νοείται βιολογικό φύλο που να μην είναι πρώτα κοινωνικό (Salih, 2007). Το βιολογικό φύλο είναι και το ίδιο μία κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή που λανθασμένα φυσικοποιείται και ουσιοποιείται (Allen, 1998).

Η Butler αναφέρει ότι το φύλο και η σεξουαλικότητα δεν μπορούν να διαχωριστούν εντελώς. Κάποιες μορφές σεξουαλικότητας συνδέονται με φαντασιώσεις σχετικά με τα φύλα αλλά και κάποιοι τρόποι ζωής του φύλου σχετίζονται με συγκεκριμένες μορφές σεξουαλικών πρακτικών. Σε αντίθεση, όμως, με το φύλο, η σεξουαλικότητα διαμορφώνεται και επηρεάζεται από στοιχεία που δεν εξαρτώνται από τα άτομα. Αυτά έχουν τη δυνατότητα να αποφασίσουν το είδος των σεξουαλικών σχέσεων στο οποίο επιθυμούν να επιδοθούν, ωστόσο, η απόφαση αυτή δεν βρίσκεται πλήρως υπό τον έλεγχο τους (Butler, 2009). Παρ' όλα αυτά, οι ηγεμονικοί ορισμοί που επικρατούν για τη σεξουαλικότητα χρειάζεται να αναγνωρίζονται και να αναφέρονται από τα άτομα προκειμένου να διατηρηθούν και να αναπαραχθούν (Allen, 1998).

Αναφορικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό, η Fuss (2013) αναφέρει στην εισαγωγή του βιβλίου «*Inside/out: Lesbian theories, gay theories*» ότι η διάκριση ανάμεσα στην ετεροφυλοφιλία και την ομοφυλοφιλία είναι η συνέπεια της απόδοσης νοήματος σε συγκεκριμένες συμπεριφορές ή χαρακτηριστικά των ανθρώπων από την κοινωνία και τον πολιτισμό. Η απόδοση αυτή οδηγεί στον διαχωρισμό και την περιθωριοποίηση των ατόμων που τοποθετούνται στην κοινωνικά μη επιθυμητή και αποδεκτή κατηγορία. Η queer θεωρία ασκεί κριτική στην κοινωνική κατασκευή της ετεροκανονικότητας, καθώς αυτή οικοδομεί το σεξουαλικό δίπολο μεταξύ της ετεροφυλοφιλίας και της μη ετεροφυλοφιλίας, στο οποίο η πρώτη αντιμετωπίζεται ως

η κυρίαρχη και αποδεκτή μορφή σεξουαλικού προσανατολισμού, ενώ η δεύτερη στιγματίζεται. Ακόμα, η ηγεμονία της ετεροφυλοφιλίας οδηγεί στη μη αναγνώριση του φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού ως αντανάκλασεις των κοινωνικών δομών εξουσίας, καθώς και στην αντίληψη ότι αυτή είναι που ορίζει τι είναι και τι δεν είναι «φυσιολογικό» και αποδεκτό (Abes & Kasch, 2007). Συνεπώς, απορρίπτει τις δυαδικές κατηγορίες: ετεροφυλόφιλος-ομοφυλόφιλος, αρσενικό-θηλυκό, αρρενωπότητα-θηλυκότητα (Englert κ.συν., 2016· Abes, 2008· Meyer, 2007· Dilley, 1999· Oakes, 1995). Έτσι, για την εν λόγω θεωρία ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι μία κοινωνική κατασκευή και λαμβάνει χώρα σε ένα ρευστό συνεχές που αντανάκλα μία σειρά από συμπεριφορές, φαντασιώσεις, επιθυμίες και συναισθήματα (Englert κ.συν., 2016).

Στερεότυπα, Προκατάληψη και Διακρίσεις

Διαφορετικότητα

Η λέξη διαφορετικότητα συνδέεται με την ιδέα των κοινωνικών διαφορών. Υποδηλώνει ότι μία ομάδα αποτελείται από διαφορετικά στοιχεία που συνυπάρχουν (Berrey, 2015). Σύμφωνα με τον Iatridis (2018), η διαφορετικότητα, που στα αγγλικά αποδίδεται με τον όρο «diversity» αναφέρεται στον σεβασμό της ατομικότητας των ανθρώπων που ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες εθνικότητας, σωματικών ικανοτήτων, φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού. Παρ' όλο που ο όρος «διαφορετικότητα» προσεγγίζει την ιδέα της ετερογένειας, οι συζητήσεις για αυτήν έχουν απομακρυνθεί από τις κοινωνικές διαφορές, οι οποίες τείνουν να αποσιωπούνται σε διάφορα κοινωνικά πλαίσια (Iatridis & Kadianaki, 2023). Η διαφορετικότητα προσεγγίζεται από διαφορετικές σκοπιές, όπως την τυφλότητα χρώματος (color blindness) που απορρίπτει τη σημασία των διαφορών των ομάδων,

καθώς και της πολυπολιτισμικότητας (multiculturalism), σύμφωνα με την οποία οι διαφορές θα πρέπει να επαινούνται και να εορτάζονται (Iatridis κ.συν., 2023).

Η Berrey (2015) προσεγγίζει την διαφορετικότητα περισσότερο ως λόγο και λιγότερο ως ιδεολογία, καθώς μπορεί να υποστηρίξει διάφορα είδη ιδεολογικών μηνυμάτων, προοδευτικών και συντηρητικών. Η έρευνα των Iatridis κ.συν. (2023) αναφορικά με τις κατασκευές της διαφορετικότητας, κατέληξε σε τέσσερις κατασκευές: την ατομικιστική, την πλειοψηφική, την παγκόσμια και την επιμέρους. Η ατομικιστική κατασκευή της διαφορετικότητας αναφέρεται στον εορτασμό της ατομικής διαφορετικότητας και μοναδικότητας. Στον αντίποδα της ατομικιστικής κατασκευής βρίσκεται η πλειοψηφική, η οποία θέτει ένα ψευδοδίλημμα ανάμεσα στην συμμόρφωση με τα πρότυπα της πλειοψηφικής ομάδας και την προσχώρηση στις μειονοτικές ομάδες που παραβιάζουν αυτά τα πρότυπα. Η παγκόσμια κατασκευή οικοδομεί τη διαφορετικότητα ως επιλογή ανάμεσα στη θεμελιώδη ανθρώπινη ομοιότητα και στην αναγνώριση των διαφορών των ανθρώπων. Η επιμέρους κατασκευή αντιπαραβάλλει αυτή την άποψη, καθώς βλέπει τη διαφορετικότητα με όρους ομογενοποίησης και απώλειας της πολιτισμικής ταυτότητας.

Η διαφορετικότητα έχει συνδεθεί, επίσης, με το στίγμα, την προκατάληψη και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται με την αποξένωση ή την αφαίρεση των δικαιωμάτων από ορισμένα άτομα ή ομάδες μέσα στην κοινωνία. Οφείλεται σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τα οποία «διαφοροποιούν» το άτομο ή την ομάδα από την πλειονότητα (π.χ. εθνικότητα, κοινωνική τάξη, φύλο, σεξουαλικός προσανατολισμός). Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνοδεύεται από έλλειψη κοινωνικών και επαγγελματικών ευκαιριών, αποκλεισμό πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, οικονομική εκμετάλλευση, μη άσκηση της πολιτεότητας (Cáceres κ.συν., 2008).

Παρά τις προσπάθειες των κοινωνικών κινημάτων για την διεκδίκηση των δικαιωμάτων της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας και τα gay prides, τα άτομα με μη ετερόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό συχνά χαρακτηρίζονται ως διαφορετικά και βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό (Cáceres κ.συν., 2008). Οι ίδιες οι προσπάθειες της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας γίνονται συχνά λόγος αποκλεισμού και προκατάληψης. Στην έρευνα των Michos κ.συν. (2021), οι συμμετέχοντες έκαναν μία διάκριση ανάμεσα στο «αυτοί» (οι ομοφυλόφιλοι) και στο «εμείς» (οι ετεροφυλόφιλοι). Τα gay prides αξιολογήθηκαν με αρνητικό πρόσημο ως κάτι που προσπαθεί να διαφοροποιήσει τους ομοφυλόφιλους από τους ετεροφυλόφιλους.

Σtereότυπα για το φύλο και την ομοφυλοφιλία

Τα στερεότυπα είναι γνωστικά σχήματα αναφορικά με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας ομάδας ανθρώπων (Billig, 2002). Αποτελούν κατηγορίες που παρέχουν συνοχή και τάξη στην κοινωνική ζωή. Για τον Lippman τα στερεότυπα είναι πηγή διάφορων κοινωνικών ανισοτήτων και διακρίσεων (McCaughey κ.συν., 1980). Τα στερεότυπα φύλου περιλαμβάνουν τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στα δύο φύλα και τις διαφορετικές προσδοκίες που υπάρχουν για αυτά (Pellegrini κ.συν., 2020· Heilman, 2012). Τα στερεότυπα φύλου διακρίνονται σε περιγραφικά και κανονιστικά. Τα πρώτα αναφέρονται στο πώς είναι οι γυναίκες και οι άνδρες και συνδέονται με αντιθετικά για τα δύο φύλα χαρακτηριστικά, όπως ικανότητα, φιλοδοξία, διεκδικητικότητα, δυναμισμός, κυριαρχία, αυτονομία και ορθολογισμός για τους άνδρες και στοργή, φιλικότητα, συναισθηματική ευαισθησία, σεβασμός, συνεργατικότητα για τις γυναίκες. Από την άλλη, τα κανονιστικά στερεότυπα φύλου καθιερώνουν κανονιστικές προσδοκίες για το πώς πρέπει να είναι και να συμπεριφέρονται τα δύο φύλα (Heilman, 2012).

Τα στερεότυπα φύλου έχουν συνδεθεί, επίσης, με την γυναικεία και ανδρική ομοφυλοφιλία. Η θεωρία της αντιστροφής φύλου υποστηρίζει ότι τα ομοφυλόφιλα άτομα διαθέτουν χαρακτηριστικά που έχουν συνδεθεί με ετεροφυλόφιλα άτομα του αντίθετου φύλου. Πιο συγκεκριμένα, οι λεσβίες έχουν συσχετιστεί με χαρακτηριστικά που αποδίδονται κανονικά στους ετεροφυλόφιλους άνδρες, ενώ οι ομοφυλόφιλοι άνδρες κατέχουν κάποια χαρακτηριστικά που συνδέονται με ετεροφυλόφιλες γυναίκες (Kite & Deaux, 1987). Έτσι, οι ομοφυλόφιλοι άνδρες συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά όπως, η θηλυπρέπεια, η λεπτή φωνή, η ευαισθησία και η στοργικότητα (Vaughn κ.συν., 2016· Blashill & Powlishta, 2009), ενώ οι ομοφυλόφιλες γυναίκες έχουν ταυτιστεί με τα ανδρικά ρούχα, τα κοντά μαλλιά, την ανεξαρτησία, την ικανότητα και τη συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες (Vaughn κ.συν., 2016· Eliason κ.συν., 1992).

Η στερεοτυπική άποψη κατά την οποία οι ομοφυλόφιλοι άνδρες έχουν θηλυπρεπή χαρακτηριστικά, ενώ οι ομοφυλόφιλες γυναίκες αρρενωπά, μπορεί να οδηγήσει σε σεξουαλική προκατάληψη. Πιο συγκεκριμένα, βασικό εύρημα των Lehavot & Lambert (2007) ήταν ότι η εκδήλωση της προκατάληψης εξαρτάται όχι μόνο από τον σεξουαλικό προσανατολισμό των ατόμων αλλά και από τη συμμόρφωση ή μη με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων.

Σεξουαλική προκατάληψη, ομοφοβία και ετεροσεξισμός

Η προκατάληψη ορίζεται ως η αρνητική στάση και συμπεριφορά απέναντι στα μέλη μιας ομάδας και συνήθως περιλαμβάνει δυσαρέσκεια και εχθρικότητα (Herek, 2004· Billig, 2002). Ο όρος «σεξουαλική προκατάληψη» αναφέρεται στις αρνητικές στάσεις και συμπεριφορές λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού και απευθύνεται σε ομοφυλόφιλα, ετεροφυλόφιλα ή αμφιφυλόφιλα άτομα. Η σεξουαλική προκατάληψη προς τα ομοφυλόφιλα άτομα μπορεί να γίνει αντιληπτή ως μία

διάσταση του σεξισμού, καθώς αυτά παραβιάζουν τις παραδοσιακές νόρμες του φύλου (Herek, 2004).

Τα άτομα που ανήκουν στη σεξουαλική «μειονότητα» γίνονται συχνά αποδέκτες αρνητικών σχολίων και εχθρικής συμπεριφοράς. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Herek (2000α), οι στάσεις και οι συμπεριφορές των ετεροφυλόφιλων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες διαφέρουν, με τους ομοφυλόφιλους άνδρες να αξιολογούνται πιο αρνητικά. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια επικρατεί στην κοινωνία η νόρμα κατά της προκατάληψης. Για τον λόγο αυτό, τα άτομα που θέλουν να εκφέρουν μία προκατειλημμένη άποψη χρησιμοποιούν στρατηγικές που δικαιολογούν και νομιμοποιούν την άποψη τους (Van Dijk, 2020). Η πιο γνωστή στρατηγική είναι η άρνηση της προκατάληψης που εμφανίζεται με την ακόλουθη μορφή: «εγώ δεν είμαι προκατειλημμένος αλλά...» ή «δεν έχω κάτι εναντίον τους αλλά...» (Van Dijk, 2020· Billig, 1988). Η στρατηγική αυτή αποσκοπεί στον σχηματισμό μιας καλής εντύπωσης για τον ομιλητή και στην προστασία του από το αρνητικό στίγμα (Van Dijk, 2020· Condor κ.συν., 2006· Billig, 1988). Στην έρευνα των Σαπουντζής & Χατζηστεργίου (2013), οι συμμετέχοντες αρνούσαν την προκατάληψη, προτάσσοντας την ομοφυλοφιλία ως φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας, ενώ αναγνώριζαν την απόρριψη και τις διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα με ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό.

Άλλες στρατηγικές που χρησιμοποιούν είναι η αναγνώριση των εξαιρέσεων («υπάρχουν και εξαιρέσεις») ή η μεταφορά της προκατάληψης («εμένα δεν με πειράζει αλλά εκείνον τον πειράζει») (Van Dijk, 2020). Ακόμα, συχνές τακτικές είναι η επίκληση σε κοινό τόπο, δηλαδή σε φράσεις της καθημερινότητας που εκφράζουν κοινές αξίες (Billig, 1988) και οι τεχνικές μετριασμού. Οι τελευταίες αποσκοπούν στην ελαχιστοποίηση της προκατειλημμένης γνώμης ή της ευθύνης του ομιλητή

(Xenitidou & Greco Morasso, 2014). Τέλος, είναι πολύ πιθανό το προκατειλημμένο άτομο να εκδηλώσει συμπόνια, η οποία, όμως, στην πραγματικότητα φανερώνει υποτίμηση για τον άλλον αλλά και να στηρίζει την άποψη του πάνω στην οικοδόμηση της διαφοράς ανάμεσα σε δύο κοινωνικές ομάδες (π.χ. ομοφυλόφιλων και ετεροφυλόφιλων) για να τη δικαιολογήσει (Dickerson, 2021).

Μία παραπλήσια έννοια της σεξουαλικής προκατάληψης είναι η ομοφοβία. Ως ομοφοβία ορίζεται ο φόβος, η δυσφορία και το μίσος απέναντι σε ομοφυλόφιλα άτομα και γενικότερα σε άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως ΛΟΑΤΚΙ+ (UNESCO, 2016). Ο όρος εισήχθη το 1972 από τον ψυχολόγο George Weinberg στο βιβλίο του «*Society and the Healthy Homosexual*» για να περιγράψει την απόρριψη και την εχθρικότητα που βίωναν τα ομοφυλόφιλα άτομα (Herek, 2004). Η ομοφοβία μπορεί να λάβει διάφορες μορφές. Η Lyonga (2019) αναφέρει επτά είδη ομοφοβίας: τη ριζοσπαστική, την απαγορευτική, την αρνητική, την αποφευκτική, τη νοσηρή, την ήπια και τη συγκαλυμμένη. Η ριζοσπαστική ομοφοβία σχετίζεται με τη χρήση βίας. Η απαγορευτική αφορά στα ρυθμιστικά, κανονιστικά και αξιακά συστήματα που απαγορεύουν ή καταδικάζουν την ομοφυλοφιλία. Η άρνηση της εγγενούς φύσης της ομοφυλοφιλίας ή ακόμα και η άρνηση της ύπαρξης της συνοψίζει την αρνητική ομοφοβία. Η νοσηρή ομοφοβία συνδέεται με την αντίληψη της ομοφυλοφιλίας ως ασθένειας. Η ήπια συνεπάγεται την εναντίωση στην απόκτηση δικαιωμάτων από τα ομόφυλα ζευγάρια που σχετίζονται με τον γάμο και την τεκνοθεσία. Τέλος, η συγκαλυμμένη ομοφοβία είναι ανεπαίσθητη και συχνά συνοδεύεται από κάποια δικαιολογία.

Ο Herek (2000β) τονίζει ότι ο όρος «σεξουαλική προκατάληψη» είναι προτιμότερος από αυτόν της «ομοφοβίας». Πιο συγκεκριμένα, ο όρος «ομοφοβία» περιλαμβάνει υποθέσεις σχετικά με τα κίνητρα των αρνητικών στάσεων και

συμπεριφορών και τις αξιολογεί ως κακές και παράλογες. Σε αυτό το σημείο, προτείνεται η χρήση της έννοιας του «ετεροσεξισμού», που συνιστά μία πολιτισμική ιδεολογία που οδηγεί στην προκατάληψη και τις διακρίσεις απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα (Herek, 2007· 2004), καθώς και στον στιγματισμό κάθε συμπεριφοράς, ταυτότητας ή σχέσης που δεν συμφωνεί με τις νόρμες της ετεροκανονικότητας (Fraïssé & Barrientos, 2016). Έτσι ο ετεροσεξισμός, καθιστά την ετεροφυλοφιλία ως τη μοναδική φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας, ενώ ταυτόχρονα η ομοφυλοφιλία στιγματίζεται και αντιμετωπίζεται ως ανήθικη, ανώμαλη και αφύσικη (Herek, 2007· 2004).

Σεξουαλικό στίγμα και διακρίσεις

Σύμφωνα με τον Erving Goffman, το στίγμα αποτελεί ένα σημάδι που διακρίνει ένα άτομο από άλλα και δημιουργεί μία διαφωνία ανάμεσα στην εικονική και την πραγματική ταυτότητα ενός ατόμου. Ο Goffman διακρίνει τρεις τύπους στίγματός: σωματικές διαφορές, αντιλαμβανόμενες ανεπάρκειες του χαρακτήρα και φυλετικές διαφορές. Στο βιβλίο του «*Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*» αναφέρει ότι τα στιγματισμένα άτομα δεν είναι ακριβώς άνθρωποι. Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι το στίγμα συνιστά ένα χαρακτηριστικό, που υποβαθμίζει το στιγματισμένο άτομο (Goffman, 2009). Τέτοια χαρακτηριστικά «σημάδια» είναι η φυλή, η εθνικότητα, η αναπηρία και ο σεξουαλικός προσανατολισμός (Nabors, 2012).

Το στίγμα λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή σεξουαλικό στίγμα περιγράφεται από τον Herek (2007· 2004) ως η αρνητική αξιολόγηση, η υποβαθμισμένη κοινωνική θέση και η έλλειψη ισχύος που χαρακτηρίζει τις μη ετεροφυλόφιλες συμπεριφορές, σχέσεις, ταυτότητες και κοινότητες. Βασική έννοια για την κατανόηση του σεξουαλικού στιγματισμού είναι αυτή του ετεροσεξισμού, που προωθεί την ιδέα ότι η ομοφυλοφιλία παρεκκλίνει από το «φυσιολογικό».

Το σεξουαλικό στίγμα μπορεί να λάβει τρεις μορφές: το θεσμοθετημένο, το αισθητό και το εσωτερικευμένο. Το θεσμοθετημένο σεξουαλικό στίγμα συνδέεται με την έκδηλη έκφραση του στιγματισμού μέσα από ενέργειες όπως η χρήση ομοφοβικών επιθέτων, η βίαιη συμπεριφορά, η αποφυγή, ο εξοστρακισμός και οι κοινωνικές διακρίσεις εις βάρος της σεξουαλικής «μειονότητας». Το αισθητό στίγμα αφορά στις προσδοκίες του ατόμου αναφορικά με την πιθανότητα να βιώσει τον στιγματισμό ανά πάσα στιγμή. Το εσωτερικευμένο στίγμα αναφέρεται στην αφομοίωση και αποδοχή του στίγματος από το άτομο ως κομμάτι της αυτοαντίληψης του (Herek, 2007).

Ο σεξουαλικός στιγματισμός οδηγεί σε μία ακόμη διάκριση, αυτή του «φυσιολογικού» και του «στιγματισμένου». Αυτές οι δύο κατηγορίες διαφέρουν ως προς την κοινωνική ισχύ και την κοινωνική θέση, με τους τελευταίους να βρίσκονται πολύ χαμηλότερα στην ιεραρχική κλίμακα σε σχέση με τους πρώτους (Herek, 2004). Παραδείγματα στιγματισμού απέναντι σε ομοφυλόφιλα άτομα είναι η ομοφυλοφιλία ως σεξουαλική παρέκκλιση, ως ψυχική ασθένεια και ως μόδα (Jordaan, 2011). Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι ο βαθμός επιρροής του στίγματος εξαρτάται από το ίδιο το στιγματισμένο άτομο. Με άλλα λόγια, εάν το άτομο απορρίπτει το σεξουαλικό στίγμα που του έχει αποδοθεί, τότε ο σεξουαλικός του προσανατολισμός δεν μπορεί να το οδηγήσει στην απόρριψη ή τον εξοστρακισμό (Herek, 2004).

Τα στιγματισμένα άτομα βιώνουν διακρίσεις σε διάφορους τομείς της καθημερινότητάς τους. Οι διακρίσεις αυτές μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες: τις έκδηλες και τις συγκαλυμμένες. Οι έκδηλες διακρίσεις σχετίζονται με τη λεκτική και σωματική βία. Οι συγκαλυμμένες, από την άλλη συνίστανται σε μικροεπιθετικές συμπεριφορές, όπως αρνητικά σχόλια, ψίθυροι, προσβολές και

υποτίμηση αλλά και κοινωνικό αποκλεισμό (Goldie, 2017· DeSouza κ.συν., 2017). Ο αποκλεισμός γίνεται σε τομείς, όπως η εργασία, η στέγαση, η πρόσβαση στην εκπαίδευση και στη στρατιωτική θητεία (Harper & Schneider, 2003).

Η επαγγελματική απασχόληση αποτελεί έναν χώρο στον οποίο τα άτομα υφίστανται πολύ συχνά διακρίσεις και μικροεπιθέσεις λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού τους. Η έρευνα των DeSouza κ.συν. (2017) κατέδειξε ότι τα άτομα με ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό βιώνουν συχνά συγκαλυμμένες διακρίσεις, όπως χαμηλός μισθός σε σχέση με ετεροφυλόφιλους συνεργάτες, αδυναμία επαγγελματικής ανέλιξης, άρνηση εργασίας, άρνηση προαγωγής, απόλυση αλλά και παρενόχληση στην εργασία. Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα την απόκρυψη του σεξουαλικού προσανατολισμού από τους εργαζομένους, αποσκοπώντας στην αποφυγή του σεξουαλικού στιγματισμού και των επακόλουθων διακρίσεων.

Σεξουαλική πολιτειότητα

Τη δεκαετία του 1990 ξεκίνησε μία συζήτηση στο πολιτικό πλαίσιο αναφορικά με τα δικαιώματα των σεξουαλικών «μειονοτήτων» και την προστασία τους από τις κοινωνικές διακρίσεις. Στο επίκεντρο αυτών των συζητήσεων βρισκόταν η αναδιαμόρφωση της ιδιότητας του πολίτη (Richardson, 2016). Η σεξουαλική πολιτειότητα, όπως ονομάστηκε, αναφέρεται στον διαφορετικό βαθμό πρόσβασης σε δικαιώματα λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού των ατόμων. Τα σεξουαλικά δικαιώματα μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες: δικαιώματα στη διαφορετική σεξουαλική συμπεριφορά, δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού και ταυτότητας, καθώς και δικαιώματα σε διάφορους κοινωνικούς θεσμούς (γάμος ομόφυλων ζευγαριών, τεκνοθεσία) (Richardson, 2017).

Η έννοια της πολιτειότητας είναι στενά συνδεδεμένη με την ετεροφυλοφιλία. Οι ετεροφυλόφιλοι πολίτες έχουν πρόσβαση στα διάφορα δικαιώματα και θεωρούνται οι καλοί και ηθικοί πολίτες, ενώ οι ομοφυλόφιλοι αποτελούν τους περιθωριοποιημένους «άλλους», τους ανώμαλους, τους κατώτερους, που στερούνται βασικών δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο της αλλαγής στην ιδιότητα του πολίτη, γίνεται προσπάθεια για την ομαλοποίηση των ομοφυλόφιλων πολιτών. Γίνεται, λοιπόν, λόγος για τον καλό και «φυσιολογικό» ομοφυλόφιλο πολίτη, ο οποίος συμμορφώνεται με τους ρόλους του φύλου, συνδέει τις σεξουαλικές πρακτικές με την αγάπη, είναι υπέρμαχος των οικογενειακών αξιών, οι σχέσεις του χαρακτηρίζονται από αποκλειστικότητα και είναι εθνικά υπερήφανος (Richardson, 2004). Αυτή η προσπάθεια «ομοκανονικότητας» έχει εγείρει πολλές αντιδράσεις και η κριτική επικεντρώνεται στην συμμόρφωση των σεξουαλικών «μειονοτήτων» με τα ετεροκανονιστικά πρότυπα, προκειμένου να αποτελέσουν αναγνωρίσιμες κοινωνικές κατηγορίες.

Κεντρικό σημείο στις συζητήσεις για τη σεξουαλική πολιτειότητα, σύμφωνα με τους Kadianaki κ.συν. (2020), είναι το δίλημμα της ομοιότητας ως ισότητας έναντι της διαφοράς ως ισότητας. Αυτό συμβαίνει επειδή η διαφορά αφενός θα μπορούσε να ενισχύσει τις διακρίσεις απέναντι στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, ενώ η ομοιότητα θα οδηγήσει στην ομογενοποίηση της κοινωνίας, στην απόκρυψη της ποικιλομορφίας και της διαφορετικότητας που τη χαρακτηρίζει, καθώς και στην αποσιώπηση των διαφορετικών αναγκών της. Στην έρευνα των Michos κ.συν. (2021) ορισμένοι συμμετέχοντες κατασκεύασαν τη «διαφορά» με όρους αποκλεισμού, ενώ άλλοι τη χρησιμοποίησαν ως έναν τρόπο αιτιολόγησης της στέρησης της σεξουαλικής πολιτειότητας.

Άλλη μία σημαντική πτυχή της σεξουαλικής πολιτειότητας είναι η διάκριση ανάμεσα στο δημόσιο και το ιδιωτικό. Η άποψη ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός αποτελεί ιδιωτική υπόθεση οδήγησε στην ιδιωτικοποίηση της ομοφυλοφιλίας. Η ομοφυλοφιλία είναι ανεκτή, εφόσον δεν ξεπεράσει τα όρια ιδιωτικού και επιδιώξει δημόσια αναγνώριση και συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή (Richardson, 2004· 1998). Η «κανονικοποίηση» των ομοφυλόφιλων ατόμων μέσα από την πρόσβαση τους σε διάφορους χώρους, όπως ο στρατός και η εργασία, καθώς και η διασφάλιση δικαιωμάτων, όπως αυτό της τέλεσης πολιτικού γάμου και της τεκνοθεσίας τοποθετεί τη σεξουαλικότητα έξω από την ιδιωτική σφαίρα (Richardson, 2004).

Ιστορικό και νομοθετικό πλαίσιο της Ελλάδας για τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα

Το νομοθετικό πλαίσιο κάθε χώρας μεριμνά μέσα από θεσμικές ρυθμίσεις για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των σεξουαλικών «μειονοτήτων» και την προστασία τους από διακρίσεις. Στην περίπτωση της Ελλάδας, το πρώτο βήμα προς την καταπολέμηση των διακρίσεων κατά των ομοφυλόφιλων ατόμων σημειώθηκε το 1951 με την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας (Michos κ.συν., 2021). Η επόμενη νομοθετική μεταρρύθμιση που αφορούσε τα μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας πραγματοποιήθηκε το 2005 με τον νόμο υπ' αριθμόν 3304/2005, ο οποίος προβλέπει την προστασία από διακρίσεις στον τομέα της εργασίας και απασχόλησης ανεξαρτήτως φυλής, εθνικότητας, θρησκευτικών πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού. Μετά από μία δεκαετία, δημοσιεύτηκε ο νόμος υπ' αριθμόν 4285/2014 με τίτλο «Τροποποίηση του ν. 927/1979 (Α' 139) και προσαρμογή του στην απόφαση – πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (L 328) και άλλες διατάξεις». Στις

καταστάσεις προσώπων που προστατεύονται από αυτόν το νόμο ανήκουν ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου (Υπουργείο Δικαιοσύνης, χ.χ.). Το 2015 αντικαταστάθηκε το άρθρο 347 του ποινικού κώδικα, το οποίο καθιστούσε παράνομες τις «άσεμνες πράξεις μεταξύ ανδρών για επίτευξη οικονομικού οφέλους» και εξισώθηκε η ηλικία για την παροχή συναίνεσης στα 15 έτη για τους ομοφυλόφιλους και τους ετεροφυλόφιλους (Michos κ.συν., 2021).

Σχετικά με την ταυτότητα φύλου, το 2017 ψηφίστηκε ο νόμος 4491/2017 που επιτρέπει τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου, χωρίς το άτομο να έχει προηγουμένως υποβληθεί σε ιατρική επέμβαση επαναπροσδιορισμού του φύλου. Αναφορικά με το οικογενειακό δίκαιο, το 2015 δημοσιεύτηκε ο νόμος 4356/2015 «Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις», ο οποίος προβλέπει το σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης σε ζευγάρια ανεξαρτήτως φύλου. Μόλις τρία χρόνια αργότερα, ψηφίστηκε ο νόμος υπ' αριθμόν 4538/2018 «Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις», σύμφωνα με τον οποίο τα ομόφυλα ζευγάρια που έχουν συνάψει το σύμφωνο, μπορούν να γίνουν ανάδοχοι γονείς. Ιδιαίτερα σημαντική κίνηση προς την επίτευξη της ισότητας των δικαιωμάτων της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας ήταν η ψήφιση του νόμου «Ισότητα στον πολιτικό γάμο, τροποποίηση του Αστικού Κώδικα σε άλλες διατάξεις», ο οποίος εκδόθηκε τον Φεβρουάριο του 2024. Ο νόμος αυτός επιτρέπει την σύναψη πολιτικού γάμου μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου, τα οποία σύμφωνα με το άρθρο 15/45 ΑΚ μπορούν να προβούν στην υιοθεσία κοινού τέκνου (τεκνοθεσία). Το άρθρο 4 του νόμου προβλέπει την προστασία από την απόλυση των ομόφυλων γονέων. Ο νόμος αυτός, ωστόσο, δεν επιτρέπει την απόκτηση κοινού τέκνου από ζευγάρι ανδρών μέσω παρένθετης μητέρας. Ακόμα, για την νομική κατοχύρωση της

γονεϊκής σχέσης, ο μη βιολογικός γονέας πρέπει να προχωρήσει σε τεκνοθεσία (Υπουργείο Δικαιοσύνης, χ.χ.).

Επίσης, δεν είναι αμελητέες οι προσπάθειες των κοινωνικών κινημάτων για την προάσπιση των δικαιωμάτων της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, καθώς και οι παρελάσεις υπερηφάνειας, τα λεγόμενα «Gay Pride Parades», που διεξάγονται σε μεγάλες πόλεις της Ελλάδας (Michos κ.συν., 2021). Παρά τα βήματα προόδου που έχει σημειώσει τα τελευταία χρόνια η ελληνική κοινωνία σε σχέση με τα δικαιώματα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, στη δημοσκόπηση του Ευρωβαρομέτρου για το πόσο διαδεδομένες είναι οι διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, η Ελλάδα βρέθηκε σημαντικά πιο ψηλά (74%) από την Ευρωπαϊκή ένωση (54%), ενώ ένα σημαντικό ποσοστό των Ελλήνων συμμετεχόντων (47%) δήλωσαν τον σεξουαλικό προσανατολισμό ως «μειονέκτημα» κατά τη διεκδίκηση μίας θέσης εργασίας, τη στιγμή που ο ευρωπαϊκός μέσος όρος ανερχόταν μόλις στο 24% (Ευρωβαρόμετρο, 2023). Επιπλέον, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του 2022 του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, εκείνη τη χρονιά σημειώθηκαν τριάντα οκτώ (38) περιπτώσεις επιθέσεων απέναντι σε άτομα που ανήκουν στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Από αυτά, οι δέκα (10) επιθέσεις αποδίδονται τόσο στην ταυτότητα φύλου όσο και στον σεξουαλικό προσανατολισμό των θυμάτων, οι δεκαεννέα (19) οφείλονται μόνο στην ταυτότητα φύλου και οι υπόλοιπες εννέα (9) μόνο στον σεξουαλικό προσανατολισμό (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 2022).

Μεθοδολογία

Στόχος της έρευνας

Ο στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση του γονεϊκού λόγου πάνω στον ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό, των κατασκευών που κάνουν οι

συμμετέχοντες/ουσες και των πιθανών συνεπειών τους. Η εν λόγω έρευνα ενδιαφέρεται να αναδείξει τις γλωσσικές πρακτικές και τα επιχειρήματα που ενδεχομένως συμβάλλουν στη συντήρηση και διαίωνιση της σεξουαλικής προκατάληψης και των στερεοτύπων για το φύλο και τη σεξουαλικότητα.

Συμμετέχοντες/ουσες

Η δειγματοληψία ήταν ευκαιριακή, μη πιθανοτική. Σύμφωνα με αυτό, η επιλογή του δείγματος δεν ήταν τυχαία αλλά προέκυψε από έναν πληθυσμό εύκολα προσβάσιμο προς την ερευνήτρια (Λιναρδής κ.συν., 2023). Καθώς, λοιπόν, η εν λόγω έρευνα μελετά τις τοποθετήσεις γονέων στον ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό, το δείγμα της αποτέλεσαν γονείς που διαμένουν στον ελλαδικό χώρο. Δεν τέθηκαν περιορισμοί ως προς το φύλο, ενώ το μόνο κριτήριο ήταν οι συμμετέχοντες/ουσες να έχουν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο (18^ο) έτος της ηλικίας τους. Πιο συγκεκριμένα, συμμετείχαν δέκα (10) γονείς, πέντε (5) γυναίκες και πέντε (5) άνδρες, οι ηλικίες των οποίων κυμαίνονταν από 35 έως 55 ετών. Από τα πρόσωπα αυτά, οι πέντε (5) διέμεναν στον Δήμο Πολυγύρου και οι άλλοι πέντε (5) στην περιφερειακή ενότητα Θεσσαλονίκης.

Μέθοδος Συλλογής Δεδομένων

Ο στόχος της έρευνας προϋποθέτει την κατανόηση των απόψεων και στάσεων των συμμετεχόντων και για το λόγο αυτό ως καταλληλότερη προσέγγιση θεωρήθηκε η ποιοτική. Η ποιοτική προσέγγιση μελετά σε βάθος ένα φαινόμενο και τις επιμέρους πτυχές του, ενώ επιτρέπει στους ερωτώμενους να εκφράσουν τις απόψεις τους και να περιγράψουν τις εμπειρίες τους, όπως πραγματικά τις βίωσαν (Ίσαρη & Πουρκός, 2016).

Για τη συλλογή των δεδομένων επιλέχθηκε η ημι-δομημένη συνέντευξη, εργαλείο που δίνει τη δυνατότητα να πραγματοποιηθούν διευκρινιστικές ερωτήσεις και προσαρμογή στις ερωτήσεις ή τροποποίηση της σειράς τους ανάλογα τις απαντήσεις που δίνονται (Ισαρη & Πουρκός, 2016· Turner III, 2010). Σε αυτόν τον τύπο συνέντευξης, η ερευνήτρια χρησιμοποιεί ένα πρωτόκολλο συνέντευξης, που περιλαμβάνει τα θέματα που θα τεθούν στη διάρκεια της συνέντευξης και ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων που τα καλύπτουν (Adams, 2015). Στην παρούσα έρευνα, ο οδηγός συνέντευξης αποτελούνταν από δέκα (10) ερωτήσεις, κάποιες από τις οποίες είχαν και υποερωτήματα, αθροίζοντας συνολικά δέκα τέσσερις (14) ερωτήσεις (Παράρτημα 1). Οι ερωτήσεις αυτές σχηματίστηκαν κατόπιν ανασκόπησης της σχετικής βιβλιογραφίας και ήταν ανοικτού τύπου.

Η Διαδικασία της Συνέντευξης

Η άδεια για την διεξαγωγή της έρευνας εγκρίθηκε από την Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας (ΕΗΔΕ) του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (Παράρτημα 2). Πριν την έναρξη των συνεντεύξεων, διαμοιράστηκε σε κάθε συμμετέχοντα το «Έντυπο Ενημέρωσης και Συγκατάθεσης των Συμμετεχόντων/ουσών». Το έντυπο αυτό ενημέρωνε τους συμμετέχοντες/ουσες αναφορικά με τον σκοπό και τα οφέλη της έρευνας, τον τρόπο διεξαγωγής της, την καταγραφή της συνέντευξης, τη διασφάλιση της ανωνυμίας και του απορρήτου, καθώς και τη δυνατότητα αποχώρησης από την έρευνα ανά πάσα στιγμή. Δεν προέκυψε κάποιο πρόβλημα κατά τη διαδικασία της συνέντευξης.

Πριν τη διεξαγωγή της έρευνας, πραγματοποιήθηκε μία πιλοτική έρευνα σε άνδρα ηλικίας 50 ετών, πατέρα δύο (2) παιδιών, με σκοπό να ελεγχθούν οι ερωτήσεις και να τροποποιηθούν όπου κρίνεται απαραίτητο. Η πιλοτική έρευνα συμβάλει σημαντικά στην εύρεση πιθανών λαθών, παραλείψεων και περιορισμών κατά τον

ερευνητικό σχεδιασμό, εξετάζει αν μπορεί να διεξαχθεί η τελική μελέτη και αυξάνει την αξιοπιστία και εγκυρότητα των ερευνητικών εργαλείων και των αποτελεσμάτων (Γαλάνης, 2017· Adams, 2015· Turner III, 2010).

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στον Πολύγυρο Χαλκιδικής και στη Θεσσαλονίκη από τον Δεκέμβριο του 2023 έως και τον Ιανουάριο του 2024. Ο τόπος και ο χρόνος διεξαγωγής των συνεντεύξεων προσαρμόστηκε στο πρόγραμμα των συμμετεχόντων/ουσών, με σκοπό να διασφαλιστεί η άνεση και η ελευθερία έκφρασης. Πιο συγκεκριμένα, οκτώ (8) συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στα σπίτια των προσώπων που συμμετείχαν στην έρευνα, μία (1) έλαβε χώρα στον χώρο εργασίας του και μία (1) εξ αποστάσεως λόγω ασθενείας του συμμετέχοντα. Η διάρκεια των συνεντεύξεων κυμαινόταν από 20 έως 43 λεπτά. Για την καταγραφή των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκαν δύο συσκευές μαγνητοφώνησης, για να διασφαλιστεί η ποιότητα του ήχου.

Η Ανάλυση των Δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων έγινε σύμφωνα με τις αρχές της λογοψυχολογίας. Η λογοψυχολογία αποτελεί μία ποιοτική μέθοδο ανάλυσης δεδομένων, που εκκινεί από τη «στροφή στο λόγο» που ακολούθησαν οι κοινωνικές επιστήμες. Αυτή η μέθοδος ανάλυσης λόγου έγινε γνωστή μέσα από το βιβλίο των Potter & Wetherell (1987) «*Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behaviour*». Σύμφωνα με τη λογοψυχολογική προσέγγιση, ο λόγος είναι προσανατολισμένος στη δράση είτε άμεσα με τη χρήση ρημάτων που υποδηλώνουν πράξη είτε έμμεσα μέσα από περιγραφές (Potter, 2012). Με άλλα λόγια, ο λόγος «κάνει» πράγματα, όπως είναι η αποποίηση, η επεξήγηση, η αιτιολόγηση και η απόδοση κατηγοριών και γίνεται αντιληπτός ως κοινωνική πρακτική. Αυτή η επιτελεστική ιδιότητα του λόγου ονομάζεται λειτουργία (Wetherell & Potter, 1988· Potter & Wetherell, 1987).

Μία σημαντική έννοια στη λογοψυχολογία είναι η κατασκευή. Μέσα από τις τοποθετήσεις τους, τα άτομα κατασκευάζουν εκδοχές της κοινωνικής τους πραγματικότητας, υποκείμενα και αντικείμενα. Οι κατασκευές αυτές έχουν και επακόλουθες συνέπειες. Οι κατασκευές και οι λειτουργίες ποικίλλουν και μεταβάλλονται ανάλογα με το πλαίσιο συζήτησης (Willig, 2013· Wetherell & Potter, 1988). Το πλαίσιο είναι στενά συνδεδεμένο με τον λόγο και αποτελεί προϋπόθεση για την ανάλυση του (Willig, 2013· Potter, 2012· Song, 2010). Αυτό συμβαίνει γιατί ο λόγος είναι εξαρτημένος από το πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα και καθορίζει το πλαίσιο γι' αυτά που πρόκειται να συζητηθούν (Potter, 2012). Επιπλέον, ο λόγος συμβάλλει στην επεξεργασία του πλαισίου και αντίστοιχα το πλαίσιο βοηθάει στην ερμηνεία του νοήματος του λόγου (Song, 2010). Τέλος, μία, ακόμη, βασική έννοια στη μελέτη της λογοψυχολογίας είναι τα ερμηνευτικά ρεπερτόρια. Τα ερμηνευτικά ρεπερτόρια αποτελούν τους πολιτισμικά διαθέσιμους πόρους, στους οποίους στηρίζονται τα άτομα για να παράγουν τις δικές τους αφηγήσεις (Silfver κ.συν., 2022).

Στην παρούσα έρευνα ακολουθήθηκαν συγκεκριμένα βήματα για την ανάλυση λόγου. Το πρώτο βήμα ήταν η μετεγγραφή των συνεντεύξεων και η προσθήκη των παραλεκτικών στοιχείων, σύμφωνα με το σύστημα μετεγγραφής του Gail Jefferson (Παράρτημα 3), όπως οι παύσεις, οι σιωπές, η έμφαση και η αλλαγή στην ένταση (Jefferson, 2004). Οι συνεντεύξεις μετεγγράφηκαν σε 71 σελίδες, σε 31.886 λέξεις. Έπειτα ακολούθησε η ανάγνωση των μετεγγραμμένων συνεντεύξεων και η εξοικείωση με το υλικό (Willig, 2013). Το επόμενο βήμα ήταν ο εντοπισμός θεματικών ενοτήτων. Έπειτα, πραγματοποιήθηκε η κωδικοποίηση, δηλαδή η επιλογή των κειμένων προς ανάλυση. Η επιλογή των αποσπασμάτων αυτών έγινε βάσει του ερευνητικού ερωτήματος (Willig, 2013).

Μετά την κωδικοποίηση, σειρά είχε η ανάλυση των δεδομένων. Στην εν λόγω έρευνα πραγματοποιήθηκε πρώτα η μακροανάλυση και έπειτα ακολούθησε η μικροανάλυση. Κατά τη διαδικασία της μακροανάλυσης, εντοπίστηκαν τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης μεταξύ των συνεντεύξεων ως προς τις κατασκευές, τα μοτίβα λόγου και συμπεριφοράς. Ακόμα, αναγνωρίστηκαν ο προσανατολισμός των συμμετεχόντων/ουσών εντός του πλαισίου, οι κοινοί τόποι, καθώς και οι βασικές γραμμές επιχειρηματολογίας. Στη φάση της μικροανάλυσης, οι Potter & Wetherell (1987) συνιστούν στους ερευνητές να κάνουν την ερώτηση «γιατί αυτή η διατύπωση εδώ;». Έτσι, υπήρξε μέριμνα για την αναγνώριση της λειτουργίας των κατασκευών, των τοποθετήσεων και των κινητοποιήσεων των συμμετεχόντων/ουσών μέσα στον λόγο. Για τον εντοπισμό των παραπάνω, τα αποσπάσματα υποβλήθηκαν σε συστηματική γραμματική και συντακτική ανάλυση, ενώ λήφθηκαν υπόψιν οι ορολογίες, τα υφολογικά και γραμματικά χαρακτηριστικά, η χρήση μεταφορών και σχημάτων λόγου (Willig, 2013). Επιπλέον εντοπίστηκαν οι ρητορικές στρατηγικές και η συνακόλουθη λειτουργία τους μέσα στον λόγο. Από το σύνολο των αποσπασμάτων που αναλύθηκαν, επιλέχθηκαν αυτά που κρίθηκαν ως πιο αντιπροσωπευτικά με το θέμα της εν λόγω εργασίας, τα οποία παρουσιάζονται στα αποτελέσματα.

Αποτελέσματα

Στην παρούσα ενότητα, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Τα ευρήματα από την ανάλυση των συνεντεύξεων συνοψίζονται μέσα σε τρεις κεντρικές ενότητες. Η πρώτη σχετίζεται με τον διαχωρισμό της ιδιωτικής από τη δημόσια ζωή ως προς την έκφραση της σεξουαλικότητας, η δεύτερη αφορά στη διάκριση μεταξύ φυσιολογικού και μη, και η τρίτη αναφέρεται στη σύνδεση του φύλου με τη

σεξουαλικότητα. Σε αυτές τις ενότητες εντοπίζονται ποικίλες κατασκευές για το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τα ομοφυλόφιλα άτομα.

Στο δίλημμα που εισήγαγε η ερευνήτρια για το αν η ομοφυλοφιλία είναι γενετικά καθορισμένη ή αποτελεί ζήτημα επιλογής, ορισμένοι/ες συμμετέχοντες/ουσες κατασκεύασαν την ομοφυλοφιλία ως απόρροια γενετικών παραγόντων και άλλοι επιχειρηματολόγησαν υπέρ της ομοφυλοφιλίας ως αποτέλεσμα ατομικής επιλογής, ενώ απέδωσαν και στα δύο – εγγενή και επίκτητα – την εμφάνιση της ομοφυλοφιλίας.

Στο πλαίσιο συζήτησης για την τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια παρατηρήθηκε επικέντρωση στη μητρότητα. Ορισμένοι/ες κατασκεύασαν την παρένθετη μητέρα με απανθρωποποιητικούς όρους, ως αναπαραγωγική μηχανή. Άλλοι προσανατολίστηκαν προς τον ρόλο της μητέρας μέσα στο γονεϊκό πλαίσιο και στην ανατροφή των παιδιών, ο οποίος κατασκευάζεται ως θεμελιώδης. Οι οικογένειες με δύο γονείς του ίδιου φύλου χαρακτηρίστηκαν από μερικούς/ες συμμετέχοντες/ουσες ως μη φυσιολογικές, με κεντρικό επιχείρημα την αδυναμία των ομόφυλων ζευγαριών να τεκνοποιήσουν. Ως εκ τούτου μόνο ο ένας εκ των δύο γονέων δύναται να είναι ο βιολογικός γονέας, ο οποίος κατασκευάζεται και ως ο πραγματικός γονέας. Στη βάση αυτής της απουσίας της βιολογικής συγγένειας, υποστηρίχθηκε ότι αλλοιώνονται και χάνονται τα γονεϊκά πρότυπα της μητρότητας και της πατρότητας. Επίσης, παρατηρείται σύνδεση της ομοφυλοφιλίας με την παραβατικότητα, ενώ κάποιοι από τους συμμετέχοντες/ουσες την κατασκεύασαν και ως παραφιλία.

Στα αποτελέσματα παρατηρήθηκε, επίσης, η σύνδεση του φύλου με τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Σημειώθηκαν κατασκευές της αρρενωπότητας και της

θηλυκότητας, κατά τις οποίες οι συμμετέχοντες/ουσες συνέδεαν την αρρενωπότητα με την ανδρική ετεροφυλοφιλία και τη θηλυκότητα με την ανδρική ομοφυλοφιλία αντίστοιχα. Αρκετοί συμμετέχοντες/ουσες απέδιδαν σε ομοφυλόφιλα άτομα χαρακτηριστικά που έχουν συνδεθεί με το αντίθετο φύλο και ορισμένοι/ες, μάλιστα, δήλωσαν ότι «οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι περισσότερο γυναίκες». Αξίζει να σημειωθεί ότι παρατηρήθηκε μία συστηματικότητα ως προς τα χαρακτηριστικά που απέδιδαν στους ομοφυλόφιλους άνδρες, καθώς, ακόμη, και στην τοποθέτηση τους για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες. Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες/ουσες που μίλησαν για σύνδεση της ομοφυλοφιλίας με συγκεκριμένα φαινοτυπικά χαρακτηριστικά, ανέφεραν ότι στη βάση αυτών οι ομοφυλόφιλες γυναίκες, δεν είναι άμεσα αναγνωρίσιμες είτε επειδή δεν διαφέρουν φαινοτυπικά από τις ετεροφυλόφιλες γυναίκες είτε επειδή τα χαρακτηριστικά τους αυτά δεν είναι «τόσο έντονα».

Είναι, ακόμα, σημαντικό να σημειωθεί ότι παρ' όλο που οι περισσότεροι/ες απομακρύνθηκαν από το έμφυλο στερεότυπο που θέλει συγκεκριμένα παιχνίδια, δραστηριότητες και επαγγέλματα να συνδέονται με ένα συγκεκριμένο φύλο, κάποιοι/ες αναφέρθηκαν σε προβληματισμό για τον σεξουαλικό προσανατολισμό του παιδιού τους, που θα τους προκαλούσε η εικόνα του γιου τους να παίζει με «κοριτσίστικα» παιχνίδια.

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες έκαναν λόγο για την δημόσια έκφραση της ομοφυλοφιλίας και κατασκεύασαν την ομοφυλοφιλία σε σχέση με την έκφραση της σεξουαλικότητας και τα όρια της. Πιο συγκεκριμένα, η πλειονότητα των συμμετεχόντων/ουσών έκανε μία διάκριση μεταξύ της δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας και τοποθέτησε τις εκδηλώσεις τρυφερότητας στη δεύτερη. Ακόμα, οι δημόσιες διεκδικήσεις της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας κατασκευάστηκαν ως διαφοροποιητικές και μη συναινετικές πρακτικές από κάποιους/ες

συμμετέχοντες/ουσες και σε αυτή τη βάση ως αποκλίνουσες ή προβληματικές στο πλαίσιο ισότητας και εύρυθμης κοινωνικής λειτουργίας.

Θεματική 1^η - Ιδιωτική και δημόσια ζωή

Η θεματική αυτή διερευνά το πώς οριοθετούν οι συμμετέχοντες/ουσες τη σεξουαλική έκφραση. Η έκφραση της σεξουαλικότητας τοποθετείται στην ιδιωτική σφαίρα, κατασκευάζοντας την ως προσωπικό ζήτημα. Αυτή η οριοθέτηση φαίνεται ότι αφορά κυρίως τα ομοφυλόφιλα άτομα, των οποίων η εμφάνιση στη δημόσια ζωή χαρακτηρίζεται ως προκλητική. Ως προκλητικές, που αποσκοπούν στη διαφοροποίηση τους από τους ετεροφυλόφιλους, κατασκευάζονται και οι κοινωνικές δράσεις των ομοφυλόφιλων για ευαισθητοποίηση και διεκδίκηση περαιτέρω δικαιωμάτων.

1.1 Κατασκευές της ελευθερίας ως προς την έκφραση της σεξουαλικότητας

Η εν λόγω ενότητα, παρουσιάζει μία διάκριση ανάμεσα στην ιδιωτική και δημόσια ζωή από τους συμμετέχοντες/ουσες αναφορικά με τη σεξουαλικότητα. Συνέπεια αυτής της διάκρισης είναι η οριοθέτηση της ελευθερίας σε σχέση με τη δημόσια εκδήλωση της σεξουαλικότητας και της τρυφερότητας. Έτσι, ο σεξουαλικός προσανατολισμός και κυρίως η ομοφυλοφιλία, τοποθετούνται στην ιδιωτική σφαίρα, ως μία ιδιωτική υπόθεση που δεν πρέπει να βγαίνει προς τα έξω. Στα πλαίσια αυτής της διάκρισης, τοποθετείται η αντιλαμβανόμενη από τους συμμετέχοντες/ουσες ως επιθυμία των ομοφυλόφιλων ατόμων να διαφοροποιούνται από τους ετεροφυλόφιλους. Η διαφοροποίηση αυτή εκδηλώνεται από την προβολή και έκφραση της σεξουαλικότητας τους στη δημόσια σφαίρα μέσα από τις παρελάσεις υπερηφάνειας (Gay Pride Parades). Τα παρακάτω αποσπάσματα ανέκυψαν στα πλαίσια των ερωτήσεων αναφορικά με κοινωνικές διακρίσεις απέναντι στα

ομοφυλόφιλα άτομα, τη δημόσια εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας, καθώς, επίσης, και στο πλαίσιο συζήτησης για τον Στέφανο Κασσελάκη και για το κατά πόσο σχετίζεται ο σεξουαλικός του προσανατολισμός με την πολιτική του ιδιότητα.

Απόσπασμα 1

Το εν λόγω απόσπασμα ανακύπτει στα πλαίσια της ερώτησης της ερευνήτριας στη συμμετέχουσα σχετικά με κοινωνικές διακρίσεις απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα σε διάφορους τομείς της ζωής τους (επαγγελματικός αποκλεισμός, αποκλεισμός από στρατιωτική θητεία, θεσμικός αποκλεισμός από το δικαίωμα της τέλεσης πολιτικού γάμου και της τεκνοθεσίας), καθώς και αν η ίδια πιστεύει ότι τα ομοφυλόφιλα άτομα θα έπρεπε να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα ετεροφυλόφιλα άτομα

122 Σ: Απλά θεωρώ ότι πολλές φορές, αυτό που.. όσο αφορά το κομμάτι
123 των ομοφυλόφιλων, εμένα προσωπικά αυτό που με ενοχλεί είναι ότι
124 το Ζητωκραυγάζουν. Δεν έχω βγει ποτέ μου και να πω «Ζήτω οι
125 φυσιολογικοί άνθρωποι που κάνουν παιδιά» εε «Ζήτω οι εργαζόμενες
126 γυναίκες», εε «Ζήτω οι.. »(..), εε δεν καταλαβαίνω γιατί κάνουν
127 το *gay parade

(γυναίκα, μητέρα 2 παιδιών, 39 ετών)

Στις σειρές που προηγούνται, η συμμετέχουσα δηλώνει υπέρ της ισότητας των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων με αυτά των ετεροφυλόφιλων, ενώ αναφέρει ότι συχνά τα ίδια τα ομοφυλόφιλα άτομα επιθυμούν να διαφοροποιούνται και να ξεχωρίζουν. Η λέξη «απλά» λειτουργεί ως αποποίηση, ενώ με την επίκληση στη συχνότητα «πολλές φορές» αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο η διαφοροποιητική συμπεριφορά για την οποία κάνει λόγο να μην συμβαίνει πάντα, γεγονός που αποτελεί έναν τρόπο διαχείρισης της λογοδοσίας. Η χρήση του α' ενικού προσώπου και της μετριασμένης σύνταξης «θεωρώ», συμβάλλουν σε αυτή τη διαχείριση αφήνοντας ανοιχτές και άλλες εκδοχές. Η λέξη «Ζητωκραυγάζουν» (σειρά 121)

χρησιμοποιείται εμφατικά, αναφερόμενη στα gay pride parades και εξισοροπητικά στη δήλωση της δυσφορίας που συνοδεύει και που μπορεί να λογοκριθεί. Στις σειρές 122-123 κινητοποιεί μία αναλογία αναφορικά με το τι δεν θα έκανε αυτή, η οποία λειτουργεί ως αντίθεση. Με αυτόν τον τρόπο διαφοροποιείται και απομακρύνεται από τα ομοφυλόφιλα άτομα που επιδίδονται σε αυτές τις πρακτικές. Δημιουργεί, λοιπόν, μία διάκριση ανάμεσα στο «εγώ» και στο «αυτοί». Στο πλαίσιο αυτής της αναλογίας, στη σειρά 122, κατασκευάζει την ομοφυλοφιλία ως μη φυσιολογική, στη βάση της τεκνοποίησης («οι φυσιολογικοί άνθρωποι που κάνουν παιδιά»). Έτσι, λοιπόν, οι ομοφυλόφιλοι, που κατασκευάζονται ήδη από την ίδια την ερώτηση ως δυνητικά κοινωνικά και θεσμικά αποκλεισμένοι, κατασκευάζονται από τη συμμετέχουσα ως οι «περιθωριοποιημένοι», που εκφράζουν τα δικαιώματά τους σε βάρος άλλων, αδικημένων ομάδων, με κραυγαλέο τρόπο.

Απόσπασμα 2

Το εν λόγω απόσπασμα ανακύπτει στα πλαίσια της ερώτησης της ερευνήτριας στη συμμετέχουσα αναφορικά με το πώς θα της φαινόταν αν έβλεπε έξω στον δρόμο ένα ομόφυλο ζευγάρι, είτε δύο άνδρες είτε δύο γυναίκες, να κρατιούνται από το χέρι ή να φιλιούνται.

50 Σ: Όπως με ενοχλεί.. εε βασικά δεν με ενοχλεί. Γιατί όπως δεν με
51 ενοχλεί το να δω ένα ζευγάρι άνδρα-γυναίκα να φιλιούνται στο
52 δρόμο ή να κρατιούνται χέρι-χέρι, έτσι δεν θα με ενοχλούσε ούτε
53 αυτό. Δεν με ενδιαφέρει τι κάνει ο καθένας στο κρεβάτι του να
54 στο πω έτσι, δεν με ενδιαφέρει καθόλου αρκεί να είναι σωστοί
55 απέναντι σε μένα και αρκεί να μην κολλήσει εμένα, ας πούμε ξέρω
56 'γω είναι μια γυναίκα ας πούμε η οποία είναι ομοφυλόφιλη και με
57 χυδαίο τρόπο έρθει να μου.. να με κολλήσει και τα λοιπά, ενώ της
58 έχεις πει ότι «δεν ενδιαφέρομαι, δεν είμαι ομοφυλόφιλη και τα
59 λοιπά» και εξακολουθεί να το κάνει αυτό. Εκεί θα με ενοχλήσει
60 πραγματικά, αλλά το τι κάνουν μεταξύ τους δεν με ενδιαφέρει
61 καθόλου, αρκεί να φέρονται σε μένα εντάξει, σωστά.

(γυναίκα, μητέρα 2 παιδιών, 51 ετών)

Η συμμετέχουσα ξεκινάει την τοποθέτηση της με μία αναίρεση («*όπως με ενοχλεί.. εε βασικά δεν με ενοχλεί*»), η οποία λειτουργεί αποποιητικά, μεριμνώντας για πιθανή πόλωση με βάση τη σεξουαλικότητα. Στις σειρές 50-53 η συμμετέχουσα κάνει μία αναλογία, με πρώτο μέρος τα ετερόφυλα ζευγάρια και δεύτερο τα ομόφυλα. Με την αναλογία αυτή κάνει αποποίηση. Στη συνέχεια, μέσα από τη φράση «*Δεν με ενδιαφέρει τι κάνει ο καθένας στο κρεβάτι του να στο πω έτσι, δεν με ενδιαφέρει καθόλου αρκεί να είναι σωστοί απέναντι σε μένα και αρκεί να μην κολλήσει εμένα*» (σειρές 53-55), η συμμετέχουσα κάνει μία σύνδεση ανάμεσα στην ιδιωτικότητα και τη σεξουαλική πράξη, η οποία λειτουργεί ως αποποίηση. Με την αναγωγή της σεξουαλικότητας στην ιδιωτική σφαίρα αλλά και την αναφορά στην παραβίαση του δικού της προσωπικού ορίου, η συμμετέχουσα οριοθετεί τη σεξουαλική έκφραση και τις αντίστοιχες συμπεριφορές, ωστόσο όχι για όλους αλλά για τα ομοφυλόφιλα άτομα συγκεκριμένα. Έπειτα, στις σειρές 55-59 επεξηγεί με μεγαλύτερη σαφήνεια το δικό της όριο αναφορικά με την έκφραση της σεξουαλικότητας, κάνοντας επίκληση σε μία δυνητική περίπτωση. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι αυτό που θα την ενοχλούσε θα ήταν η ερωτική προσέλκυση από μία γυναίκα με άσχημο τρόπο και η έλλειψη σεβασμού στα όρια της. Με άλλα λόγια, αναφέρει ότι θα της προκαλούσε δυσφορία η σεξουαλική παρενόχληση από μία ομοφυλόφιλη γυναίκα. Κλείνει την τοποθέτηση της κάνοντας και πάλι μία αποποίηση στις σειρές 57-58 «*το τι κάνουν μεταξύ τους δεν με ενδιαφέρει καθόλου, αρκεί να φέρονται σε μένα εντάξει, σωστά*», όπου το σωστό και το λάθος οριοθετούνται στη βάση της μη παραβίασης των προσωπικών της ορίων.

Απόσπασμα 3

Το παρόν απόσπασμα ανακύπτει στα πλαίσια της ερώτησης που τέθηκε στο απόσπασμα 2 της συγκεκριμένης ενότητας.

42 Σ: Δεν θα..., δεν μπορώ να κάνω κάτι.. , αλλά εγώ έχω ένα παιδί
 43 στο χέρι το δικό μου. Σαν εικόνα δεν είναι εκπαίδευση σωστή αυτό.
 44 Είτε είναι ορμονικό το πρόβλημά τους είτε είναι επιλογή, είναι
 45 κάτι αφύσικο. Να το κάνουν πιο ιδιαίτερα. Ακόμα και εμείς που
 46 φιλιόμαστε στο δρόμο ας πούμε και αυτό προκαλεί κάτι, δεν είναι..
 47 Γενικά πρέπει να υπάρχουν όρια και κανόνες, δεν μπορείς να κάνεις
 48 σεξ στο δρόμο ας πούμε είτε είσαι έτσι είτε είσαι αλλιώς. Αυτά.

(άνδρας, πατέρας 3 παιδιών, 50 ετών)

Σύμφωνα με τον συμμετέχοντα, η εκδήλωση τρυφερότητας (πχ ένα φιλή) είναι μία πράξη που ανήκει στην ιδιωτική/προσωπική σφαίρα. Στις σειρές 41-42, ο συμμετέχων κάνει επίκληση σε ευαίσθητη κατηγορία («παιδί») και κινητοποιεί την ιδέα μίας ευθύνης, την ιδέα ότι ένας ενήλικας έχει ευθύνες απέναντι στα παιδιά και οφείλει να λειτουργεί εκπαιδευτικά. Έτσι, κατασκευάζει ως κανονικότητα/νόρμα τα παιδιά να μην εκτίθενται σε τρυφερές στιγμές από ένα ζευγάρι και δη ομόφυλο. Στις σειρές 43-44, ο συμμετέχων επαναφέρει τη διάκριση που έκανε σε προηγούμενες θεματικές αναφορικά με τους «ορμονικούς» και τους «από επιλογή» ομοφυλόφιλους, κατασκευάζοντας τέτοιου τύπου συμπεριφορές από δύο άτομα του ίδιου φύλου ως «αφύσικες». Στη σειρά 44, με την κατηγορική πρόταση «να το κάνουν πιο ιδιαίτερα», ο συμμετέχων οριοθετεί με όρους ιδιωτικότητας. Στην ίδια σειρά, παρατηρείται μία διάκριση ανάμεσα στο «εμείς», οι ετεροφυλόφιλοι και στο «αυτοί», οι ομοφυλόφιλοι. Σε αυτό το σημείο, ο συμμετέχων τοποθετεί στην ιδιωτική σφαίρα τέτοιου τύπου συμπεριφορές και από ετερόφυλα ζευγάρια. Η φράση «ακόμα και εμείς» ανάγει τους ετεροφυλόφιλους σε μία άλλη βάση από τους ομοφυλόφιλους, ανώτερη, αφού αφήνει να εννοηθεί προνομιακή θέση. Το γεγονός ότι παρ' όλο που οι πρώτοι κατέχουν μία πιο προνομιακή θέση στον κοινωνικό και ηθικό χώρο αλλά ταυτόχρονα η εξωτερίκευση τη τρυφερότητας δεν είναι επιτρεπτή ούτε για αυτούς, λειτουργεί ως τρόπος διαχείρισης της λογοδοσίας. Η φράση «δεν μπορείς να κάνεις σεξ στο δρόμο» (σειρά 46) αποτελεί διατύπωση ακραίας περίπτωσης, την οποία χρησιμοποιεί για να

προσδώσει έμφαση στα λεγόμενα του και να ενισχύσει τη θέση του. Έτσι, ο συμμετέχων σε αυτό το πλαίσιο οριοθετεί την ελευθερία έκφρασης αναφορικά με τη σεξουαλικότητα και τις τρυφερές στιγμές μεταξύ ζευγαριών και τις ανάγει στην ιδιωτική σφαίρα.

Απόσπασμα 4

Το συγκεκριμένο απόσπασμα έλαβε χώρα στα πλαίσια της ίδιας ερώτησης που είχε τεθεί στο απόσπασμα 1 της παρούσας θεματικής, δηλαδή στην ερώτηση αναφορικά με κοινωνικές διακρίσεις απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα και την ισότητα των δικαιωμάτων ανάμεσα σε άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό.

108 Σ: Τα ίδια να έχουν, αλλά οι ίδιοι θέλουν να ξεχωρίζουν. Οι ίδιοι
109 με τα pride party που κάνουν, γιατί τα κάνουν αυτά, εφόσον λένε
110 ότι είμαστε ίσοι; Γιατί θέλουν να ξεχωρίζουν με παρελάσεις,
111 γιατί; γιατί δεν πάει να δουλέψει κάπου λέει, θα γυρίσω πάλι σε
112 αυτό που είπα, «η, εγώ η η.. δεν μπορώ να κάνω αυτό», γιατί δεν
113 μπορείς; Στο κρεβάτι σου δεν με ενδιαφέρει τι κάνεις, μπορείς,
114 μυϊκή δύναμη έχεις. Δεν έχει διαφορετικότητα στη μυϊκή δύναμη
115 ομοφυλόφιλος με τον άλλον. Καμία διαφορά, ενώ θέλουν οι ίδιοι να
116 διαφέρουν. Εγώ τώρα που κάνω παρέα με τα παιδιά αυτά, δεν έχουν
117 πρόβλημα. Τους αντιμετωπίζουμε κανονικά. Γιατί δεν πάνε να.. εγώ
118 είμαι οδηγός φορτηγού και χειριστής γερανού, δεν μπορεί να την
119 κάνει αυτή τη δουλειά αυτός;

120 Ε: Φαντάζομαι ότι άμα θέλει..

121 Σ: Οι ίδιοι θέλουν να ξεχωρίζουν

(άνδρας, πατέρας 1 παιδιού, 55 ετών)

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο συμμετέχων απαντάει στην ερώτηση που τέθηκε από την ερευνήτρια, αναφορικά με την ισότητα στα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων και ετεροφυλόφιλων ατόμων. Σε απάντηση στην αναφορά σε κοινωνικές διακρίσεις απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα, που είναι ο κεντρικός άξονας της ερώτησης, επικεντρώνεται στη διαφοροποιητική συμπεριφορά που επιδεικνύουν, μετατοπίζοντας έτσι το ζήτημα. Τοποθετείται υπέρ της ισότητας των

δικαιωμάτων, ενώ στη σειρά 108 με κατηγορικό τρόπο κάνει απόδοση ευθυνών για την οποιαδήποτε διάκριση υφίστανται τα ομοφυλόφιλα άτομα *«οι ίδιοι θέλουν να ξεχωρίζουν»*. Έτσι, κινητοποιεί μία διάκριση ανάμεσα στο «εμείς», δηλαδή οι ετεροφυλόφιλοι και στο «αυτοί», δηλαδή οι ομοφυλόφιλοι, οικοδομώντας στις σειρές 108-111, τη συμπεριφορά των ομοφυλόφιλων ως διαφοροποιητική. Η χρήση των ρητορικών ερωτημάτων σε αυτές τις σειρές προσδίδουν έμφαση σε αυτή τη συμπεριφορά και αποδίδουν ευθύνες στα ομοφυλόφιλα άτομα για τις διακρίσεις που τα ίδια τα άτομα βιώνουν, στη βάση του ότι οι ίδιοι το παρακάνουν, προκαλούν, ενώ αν ήταν πιο μετριοπαθείς δεν θα βίωναν διακρίσεις. Έτσι, η έκθεση της σεξουαλικότητας παρουσιάζεται ως υπερβολική, κατακρίνεται και καταδικάζεται. Στη σειρά 111 παρατηρείται εναλλαγή του ερείσματος από το «αυτοί» στο «εγώ», ενώ στη σειρά 112 επανέρχεται σε μία τοποθέτηση που είχε κάνει σε προηγούμενο πλαίσιο: οι ομοφυλόφιλοι άνδρες θεωρούν τον εαυτό τους περισσότερο γυναίκες. Στη συνέχεια, με τη φράση *«δεν με ενδιαφέρει τι κάνουν στο κρεβάτι τους»*, οριοθετεί τη σεξουαλική πράξη με όρους ιδιωτικότητας. Στις σειρές 114-115, παρατηρείται η χρήση απρόσωπης σύνταξης, η οποία προσδίδει γεγονικότητα στον λόγο του συμμετέχοντα. Η φράση *«καμία διαφορά»* στη σειρά 115 αποτελεί διατύπωση ακραίας περίπτωσης. Στις σειρές αυτές παρατηρείται εναλλαγή του ερείσματος από το «αυτοί» στο «εγώ». Χρησιμοποιώντας α' ενικό πρόσωπο, ο συμμετέχων κάνει επίκληση σε προσωπικό παράδειγμα, το οποίο αποτελεί έναν τρόπο διαχείρισης της λογοδοσίας. Αναλυτικότερα, καταδεικνύει ότι δεν είναι ο ίδιος προκατειλημμένος απέναντι στους ομοφυλόφιλους, γι' αυτό και σε άτομα που δεν προκαλούν με τη συμπεριφορά τους, συμπεριφέρεται και ο ίδιος *«κανονικά»*, όπως αναφέρει. Στις σειρές 118-119, κάνει επίκληση στην δική του επαγγελματική ιδιότητα, επιδιώκοντας να αναδείξει ότι τα σκληρά και δύσκολα επαγγέλματα, όπως αυτό που κάνει ο ίδιος,

δεν επιλέγονται από ομοφυλόφιλα άτομα, όχι για λόγους διάκρισης αλλά και για λόγους που αποδίδονται σε αυτά. Το απόσπασμα κλείνει κυκλικά με την εμφατική επανάληψη της βασικής του τοποθέτησης «*Οι Ιδιοι Θέλουν Να Ξεχωρίζουν*».

Στα ανωτέρω αποσπάσματα οι συμμετέχοντες/ουσες οριοθετούν την έκφραση της σεξουαλικότητας και τις τρυφερές στιγμές ενός ζευγαριού και δη ομόφυλου στην ιδιωτική σφαίρα. Μία τέτοια τοποθέτηση λειτουργεί περιοριστικά για τα άτομα. Η αναγωγή αυτών των συμπεριφορών στην ιδιωτική σφαίρα επιβαρύνει κυρίως τα ομοφυλόφιλα άτομα, γεγονός που μπορεί να λειτουργήσει κοινωνικοαποκλειστικά για αυτά. Ορισμένοι εκ των συμμετεχόντων/ουσών κατασκευάζουν ως διαφοροποιητικές τις δράσεις και τις κινητοποιήσεις της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, γεγονός που φαίνεται να ακυρώνει τις προσπάθειες αυτές για διεκδίκηση περαιτέρω δικαιωμάτων.

Θεματική 2^η - Φυσιολογικό και μη

Η θεματική αυτή διερευνά τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν οι συμμετέχοντες/ουσες την ομοφυλοφιλία. Εκκινώντας από ένα δίλημμα αναφορικά με το αν η ομοφυλοφιλία αποτελεί φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας ή αν αποκλίνει από το φυσιολογικό, επιχειρηματολογούν με βάση την προέλευση της, προκειμένου να την τοποθετήσουν σε μία από τις δύο κατηγορίες. Έτσι, την κατασκευάζουν ως γενετικό ζήτημα και σε αυτή τη βάση φυσιολογικό ή ως αποτέλεσμα ατομικής επιλογής ή απόρροια παιδικού τραυματισμού και συνεπώς μη φυσιολογικό. Επιπλέον, οι ομόφυλες οικογένειες κατασκευάζονται ως μη φυσιολογικές, στη βάση της αδυναμίας τεκνοποίησης, ενώ η παρένθετη μητέρα κατασκευάζεται ως μηχανή αναπαραγωγής.

2.1 Διλημματικές κατασκευές της ομοφυλοφιλίας ως γενετικό ζήτημα και ως ζήτημα επιλογής

Η παρούσα ενότητα προέκυψε μέσα από ένα δίλημμα που έθεσε η ερευνήτρια.

Σε αυτή την ενότητα, η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως αποτέλεσμα γενετικών (χρωμοσώματα και ορμόνες) και εξωγενών παραγόντων (παιδικό τραύμα, εφηβική αντίδραση, μόδα). Οι περισσότεροι εκ των συμμετεχόντων/ουσών φαίνεται να συντηρούν το δίλημμα, υιοθετώντας μία φαινομενικά «ουδέτερη» στάση. Τα παρακάτω αποσπάσματα ανέκυσαν στο πλαίσιο συζήτησης για το αν η ομοφυλοφιλία είναι γενετικά καθορισμένη ή αν πρόκειται για ζήτημα επιλογής.

Απόσπασμα 1

3 Σ: Εγώ πιστεύω ότι είναι εκ γεννηθείς το θέμα και στη συνέχεια
4 γίνεται και επιλογή. Δεν είναι κάτι που ξαφνικά γίνεται. Είναι
5 εκ γεννηθείς το πρόβλημα που έχουν τις πιο πολλές θηλυκές ορμόνες
6 που λέμε και στη συνέχεια της ζωής τα παιδιά αυτά αν δεν
7 βοηθηθούν, θα είναι καταδικασμένα αυτό πιστεύω προσωπικά εγώ.

(άνδρας, πατέρας 1 παιδιού, 55 ετών)

Το απόσπασμα ξεκινάει με το έρεισμα «εγώ» και χρησιμοποιώντας α' ενικό πρόσωπο «πιστεύω», ο συμμετέχων παραθέτει μία δική του άποψη, αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο για την ύπαρξη άλλων απόψεων. Αυτή η δεκτικότητα αποτελεί έναν τρόπο διαχείρισης της λογοδοσίας. Ο συμμετέχων υποστηρίζει ότι η ομοφυλοφιλία δεν προέκυψε ξαφνικά αλλά αποδίδει την προέλευση της στον γενετικό παράγοντα. Με την απρόσωπη σύνταξη «δεν είναι κάτι που γίνεται ξαφνικά» (σειρά 4), να ενισχύει γεγονικά την τοποθέτηση του. Παρ' όλο που ο συμμετέχων στις σειρές 3-5 τοποθετείται υπέρ της ομοφυλοφιλίας ως απόρροια του γενετικού παράγοντα και την κατασκευάζει ως γενετικά καθορισμένη, στη σειρά 4 εισάγει τη δυνατότητα της ατομικής επιλογής στον σεξουαλικό προσανατολισμό («στη συνέχεια γίνεται και επιλογή»). Η αναφορά στον παράγοντα της επιλογής φαίνεται να συντηρεί το δίλημμα της ερευνήτριας.

Η ομοφυλοφιλία οικοδομείται αρχικά ως θέμα (σειρά 3), το οποίο λίγες σειρές πιο κάτω (σειρά 5) μετατρέπεται σε πρόβλημα. Ο συμμετέχων κατασκευάζει, λοιπόν, την ομοφυλοφιλία ως ορμονική διαταραχή, ενώ μιλάει μόνο για την ανδρική ομοφυλοφιλία («*πιο πολλές θηλυκές ορμόνες*»). Με τη φράση «*τα παιδιά αυτά αν δεν βοηθηθούν, θα είναι καταδικασμένα*», η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως πρόβλημα, που χρήζει άμεσης βοήθειας και επίλυσης. Η μη έγκαιρη παρέμβαση στο «πρόβλημα» της ομοφυλοφιλίας έχει ως συνέπεια μία αδιέξοδη κατάσταση, το χειρότερο δυνατό σενάριο για τα άτομα αυτά. Έτσι η ευθύνη μετριάζεται καθώς η ομοφυλοφιλία δεν αποτελεί αποτέλεσμα επιλογής, αναπαράγοντας την ωστόσο ως πρόβλημα. Κατά συνέπεια, η κατασκευή της ομοφυλοφιλίας ως ορμονικού προβλήματος, καλλιεργεί το στίγμα της ασθένειας.

Απόσπασμα 2

3 Σ: Εε πιστεύω ότι τίποτα δεν είναι (..) από τη γέννηση μας, το
 4 πιστεύω, απλά στην πορεία βλέπεις τη σεξουαλικότητα (..), ο κάθε
 5 άνθρωπος στη ζωή, μεγαλώνοντας ψάχνει να βρει την ταυτότητα του
 6 πάνω στη σεξουαλική του ταυτότητα και δεν είναι και κατακριτέα,
 7 γιατί εντάξει, έχω και φίλους και φίλες που στη ζωή τους έχουν
 8 δοκιμάσει και τον ένα και το άλλο και οκευ, όλα καλά. Δοκιμάζεις,
 9 το βλέπεις, τι σ' αρέσει, τι είσαι, τι δεν είσαι, δηλαδή αυτό
 10 πιστεύω και θεωρώ ότι είναι το πιο (..), το φυσιολογικό. Είναι
 11 το φυσιολογικό.

(άνδρας, πατέρας 1 παιδιού, 45 ετών)

Χρησιμοποιώντας το α' ενικό πρόσωπο «*πιστεύω*» ως επίκληση σε προσωπική άποψη, τοποθετείται υπέρ της ατομικής επιλογής ως αιτία της ομοφυλοφιλίας. Ο συμμετέχων υποστηρίζει ότι τίποτα δεν ξεκινάει εκ γενετής, με την κατηγορική σύνταξη «*τίποτα*» (σειρά 3) να αποτελεί διατύπωση ακραίας περίπτωσης αλλά μπορεί κανείς να την «*αποκτήσει*» μέσα από την αναζήτηση και δοκιμή, στη βάση της προσωπικής προτίμησης. Η αναζήτηση και ανακάλυψη της σεξουαλικής ταυτότητας οικοδομείται από τον συμμετέχοντα ως μία βασική διάσταση της ανθρώπινης

συνθήκης και γι' αυτό κατασκευάζεται ως φυσιολογική. Συνεχίζοντας την τοποθέτηση του περί ατομικής επιλογής, χαρακτηρίζει την αναζήτηση της προσωπικής ταυτότητας ως μη κατακριτέα, μέσα από μία επίκληση σε προσωπική εμπειρία, δηλαδή τη φιλία με άτομα που έχουν πειραματιστεί με τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους. Κατασκευάζει τη σεξουαλική ταυτότητα ως αποτέλεσμα ενός ταξιδιού προσωπικής αναζήτησης και πειραματισμού, στο οποίο φτάνει κανείς σχεδόν νομοτελειακά. Κατόπιν, η χρήση του β' ενικού προσώπου στις σειρές 8-9 προσδίδει έναν οικείο και καθημερινό χαρακτήρα σε αυτή τη διαδικασία αναζήτησης και αναφερόμενος σε αυτήν, ολοκληρώνει την τοποθέτηση του μέσα από την κατηγορική πρόταση «Είναι το φυσιολογικό».

Απόσπασμα 3

- 3 Σ: Εεε εγώ θεωρώ ότι σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να είναι το
4 ένα και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να είναι το άλλο.
- 5 Ε: Εε δηλαδή;
- 6 Σ: Δηλαδή υπάρχουν μερικές φορές κάποια παιδιά, κατά τη γνώμη
7 μου πάντα, έτσι; Τα οποία γεννιούνται, καταρχήν υπάρχουν και τα
8 διεμφυλικά που γεννιούνται και με τα δύο
- 9 Ε: Τα ερμαφρόδιτα εννοείς;
- 10 Σ: Ναι τα ερμαφρόδιτα, μπράβο. Εε οπότε δεν ξέρεις εκεί τι
11 πραγματικά μπορεί να είναι. Εκτός αυτού θεωρώ ότι κάτι μπορεί να
12 είναι προκαθορισμένο εκ γενετής, παρ' όλα αυτά στους σημερινούς
13 καιρούς θεωρώ ότι είναι μία μόδα
- 14 Ε: Άρα είναι ζήτημα επιλογής, ένα τρεντ;
- 15 Σ: Εε σε ορισμένες φάσεις ναι και σε ορισμένες μπορεί να είναι
16 και εκ γενετής
- 17 Ε: Αχα
- 18 Σ: Οπότε συμφωνώ και με τα δύο.

(γυναίκα, μητέρα 2 παιδιών, 39 ετών)

Σε αυτό το πλαίσιο, η συμμετέχουσα μιλώντας από το έρεισμα «εγώ», κάνει διαχείριση του διλήμματος που τέθηκε από την ερευνήτρια ως ατομικής τοποθέτησης, αφήνοντας, έτσι, χώρο και για άλλες απόψεις. Αναφέρει ότι η ομοφυλοφιλία μπορεί

να είναι και αποτέλεσμα γενετικών παραγόντων, την οποία άποψη στηρίζει με μία αναφορά σε άτομα «ερμαφρόδιτα», σε άτομα, δηλαδή, των οποίων η εξωτερική (εξωτερικά όργανα) και εσωτερική σεξουαλική ανατομία (τύπος χρωμοσωμάτων, παραγόμενες ορμόνες) δεν μπορεί να περιγραφεί ως αμιγώς γυναικεία ή ανδρική (Morland, 2014). Τα άτομα αυτά, ωστόσο, παρουσιάζονται στο παρόν απόσπασμα ως μέρος των «περιπτώσεων». Η αναφορά και στον βιολογικό παράγοντα και η φράση «κατά τη γνώμη μου πάντα, έτσι;» λειτουργεί, επίσης, ως λογοδοσία. Στις σειρές 10-11, οικοδομεί την εμφάνιση της ομοφυλοφιλίας ως μία πολυπαραγοντική κατάσταση, κατά την οποία κανείς δεν μπορεί να είναι σίγουρος για την πραγματική της αιτία. Η πολυπαραγοντική και αόριστη, μη δογματική βάση επιχειρήματος ενισχύει τη λογοδοσία και τη γεγονικότητα στη βάση της συμπερίληψης. Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα, χρησιμοποιώντας το α' ενικό πρόσωπο «θεωρώ» ως επίκληση σε προσωπική άποψη, στις σειρές 12-13, υποστηρίζει ότι πλέον το να είναι κανείς ομοφυλόφιλος αποτελεί μόδα της σημερινής εποχής, μέρος της πολυπαραγοντικής εξήγησης που προηγήθηκε. Η άποψη αυτή προσδίδει στην ομοφυλοφιλία μία επιφανειακή, πρόσκαιρη και μη σταθερή ιδιότητα.

Απόσπασμα 4

6 Σ: Πιστεύω ότι εντάξει σίγουρα όπως έχω μεγαλώσει ότι κάποια
7 παιδιά, καταλαβαίνεις ας πούμε ότι ήταν ομοφυλόφιλα.. ομοφυλόφιλα
8 εντάξει τώρα για πέντε χρόνων παιδάκια τι να πεις, αλλά είχα
9 φίλους που είχαν μια θηλυπρέπεια ας πούμε και ήταν πέντε χρόνων.
10 Δεν νομίζω, δηλαδή, να ήταν από εξωγενείς παράγοντες ξέρω 'γω ,
11 αλλά από την άλλη θεωρώ ότι μπορεί να είναι και αντίδραση ενός
12 εφήβου και τέτοια, δεν το καταδικάζω· ότι είναι και λίγο.. πώς
13 να το πω.., όχι μόδα.. και λίγο επανάσταση και λίγο έτσι και
14 λίγο αλλιώς και λίγο μόδα να το πούμε και αυτό. Δηλαδή και το
15 μεν και το δε ισχύει, έτσι; δεν το διαχωρίζω. Κοίτα, δεν το έχω
16 πολυσάξει κιόλας να σου πω την πάσα αλήθεια, απλά όταν είσαι 50
17 χρονών και συναντάς κόσμο και κόσμο και κόσμο ας πούμε,
18 καταλαβαίνεις ότι εντάξει κάποιοι ας πούμε θέλουν να φαίνονται

19 και ότι είναι και λίγο μπροστά, ας πούμε, τους βλέπεις ότι έχουν
 20 σχέση και με γυναίκες και με άνδρες, και με άνδρες και με
 21 γυναίκες. Δεν μπορώ να το διαχωρίσω. Μας έλεγαν τότε που ήμασταν
 22 στο δημοτικό ή στο γυμνάσιο, υπήρχε ένα μάθημα που έλεγε ότι
 23 υπήρχε κάποιο χρωμόσωμα.. αυτά.

(άνδρας, πατέρας 2 παιδιών, 51 ετών)

Στο πλαίσιο αυτό ο συμμετέχων κάνει διαχείριση του διλήμματος που τέθηκε από την ερευνήτρια αναφορικά με το αν η ομοφυλοφιλία είναι γενετικά καθορισμένη ή ζήτημα επιλογής. Χρησιμοποιώντας το α' ενικό πρόσωπο «πιστεύω» κατασκευάζει την ομοφυλοφιλία ως κάτι που μπορεί να προκύψει από γενετικούς παράγοντες αλλά και ως μία «αντίδραση» κατά την εφηβεία. Η αναφορά και στον βιολογικό παράγοντα λειτουργεί ως αποποίηση. Επικαλείται προσωπικά παραδείγματα που βασίζονται στην έμμεση και άμεση εμπειρία, για να στηρίξει την τοποθέτηση του. Ειδικότερα, κατά την παιδική ηλικία αναφέρεται σε παιδιά στα οποία αποδίδει μία θηλυπρέπεια, την οποία καθιστά κατά συνέπεια ως ένδειξη ομοφυλοφιλίας. Στην κατοπινή εποχή, σε μία ώριμη πλέον ηλικία, παρατηρεί ότι ορισμένα άτομα επιλέγουν την ομοφυλοφιλία και την αμφιφυλοφιλία σε μία προσπάθεια να γίνουν πιο προοδευτικοί ή ως μία «επαναστατική» αντίδραση κατά την εφηβεία. Η κατασκευή της ομοφυλοφιλίας ως αντίδρασης της προσδίδει μια επιφανειακή, εφήμερη και μη σταθερή ή λελογισμένη ιδιότητα ή ταυτότητα. Η φράση «δεν το καταδικάζω» λειτουργεί αποποιητικά. Η διαχείριση του διλήμματος μέσα από την υιοθέτηση της ουδετερότητας, της συμπερίληψης και της χρονικής αφήγησης και της επίκλησης σε εμπειρία, λειτουργεί ως τρόπος διαχείρισης της λογοδοσίας.

Με τη φράση «δεν το έχω πολυψάξει κιόλας να σου πω την πάσα αλήθεια» στις σειρές 15-16 κάνει αποποίηση. Η απάντηση του κλείνει με επίκληση σε προσωπική εμπειρία των παιδικών και μαθητικών του χρόνων, κατά την οποία οι δάσκαλοι του

είχαν μιλήσει για τη λειτουργία ενός χρωμοσώματος, στην εμφάνιση της ομοφυλοφιλίας. Αυτή η εμπειρία στηρίζει τη βιολογική/γενετική αιτία της ομοφυλοφιλίας.

Στην παρούσα ενότητα, οι συμμετέχοντες/ουσες φαίνεται να προσπαθούν να διαχειριστούν το δίλημμα που τους έθεσε η ερευνήτρια αναφορικά με το αν η ομοφυλοφιλία οφείλεται σε γενετικούς παράγοντες ή αν πρόκειται για ατομική επιλογή. Έτσι, οι περισσότεροι αναφέρουν και τους δύο παράγοντες, μεριμνώντας για τη λογοδοσία. Ειδικότερα, τοποθετώντας στην εξίσωση και τον βιολογικό παράγοντα, αφενός μετριάζουν την ευθύνη των ομοφυλόφιλων ατόμων για τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό και αφετέρου παρουσιάζονται και οι ίδιοι ουδέτεροι. Παρ' όλα αυτά, ένας εκ των συμμετεχόντων κατασκευάζει την ομοφυλοφιλία ως ορμονικό πρόβλημα, με σοβαρές συνέπειες στη ζωή του ατόμου αν αυτό δεν θεραπευθεί. Μία τέτοια άποψη, καλλιεργεί το στίγμα της σωματικής ασθένειας στην ομοφυλοφιλία.

Σχετικά με την ομοφυλοφιλία ως ατομική επιλογή, ορισμένοι/ες κατασκευάζουν την ομοφυλοφιλία ως μόδα ή ως μία «επαναστατική» αντίδραση και όχι ως μία συνειδητή και λελογισμένη επιλογή, γεγονός που προσδίδει στον εν λόγω σεξουαλικό προσανατολισμό έναν επιφανειακό, μη σταθερό και παροδικό χαρακτήρα.

2.2 Η ψυχιατρικοποίηση/ψυχολογικοποίηση της ομοφυλοφιλίας

Στην εν λόγω θεματική ενότητα, η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως ψυχική ασθένεια ή ως το αποτέλεσμα μίας τραυματικής εμπειρίας, επιχειρηματολογώντας υπέρ της απόκλισης της από το φυσιολογικό. Τα παρακάτω αποσπάσματα ανέκυψαν στα πλαίσια της ερώτησης που τέθηκε από την ερευνήτρια, αναφορικά με το αν η ομοφυλοφιλία είναι φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας ή αν αποκλίνει από

το φυσιολογικό, καθώς και στο πλαίσιο συζήτησης για τον Στέφανο Κασσελάκη και για το κατά πόσο σχετίζεται ο σεξουαλικός του προσανατολισμός με την πολιτική του ιδιότητα.

Απόσπασμα 1

Το εν λόγω απόσπασμα ανακύπτει στα πλαίσια της ερώτησης αναφορικά με το αν η ομοφυλοφιλία αποτελεί φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας ή αν αποκλίνει από το φυσιολογικό.

16 Σ: Το θέμα φυσιολογικού.., από τη στιγμή που λέμε ότι είναι εκ
17 γεννηθείς πάει να πει ότι μπορεί να είναι και φυσιολογικό, και
18 φυσιολογικό. Έχω την άποψη ότι είναι εκ γεννηθείς, επομένως δεν
19 γίνεται κάποια γενετική διαφορετικότητα να μην είναι
20 φυσιολογική.

21 Ε: Βέβαια είπατε και φυσιολογικό, το και;

22 Σ: Ναι, είναι και φυσιολογικό. Από αυτή την άποψη έτσι είναι,
23 γιατί αυτοί οι άνθρωποι γεννιούνται. Υπάρχει και μία μερίδια που
24 γίνονται και στην πορεία της ζωής τους, σε κάποια παιδικά
25 τραύματα, σε κάποιες παιδικές καταστάσεις, απ' ό,τι ακούμε τώρα
26 ειδικά γιατί είναι της μόδας και το ακούμε πολύ, είναι πολύ
27 πρόσφατο το γεγονός και στην τηλεόραση συνέχεια με αυτό
28 ασχολούνται. Πιστεύω είναι πιο πολύ φυσιολογικό. Ένα ογδόντα
29 τοις εκατό φυσιολογικό και ένα είκοσι τοις εκατό στην πορεία της
30 ζωής τους να έχουν βιαστεί και να έχει αλλάξει η φύση τους.

(άνδρας, πατέρας 1 παιδιού, 55 ετών)

Σε αυτό το πλαίσιο, ο συμμετέχων κάνει μία διάκριση ανάμεσα σε φυσιολογική και μη ομοφυλοφιλία. Μιλάει με όρους γενετικού προκαθορισμού, επιχειρηματολογώντας υπέρ της φυσιολογικότητας της ομοφυλοφιλίας στη βάση αυτής της βιολογικής προέλευσης και με όρους τραύματος επιχειρηματολογώντας για την ομοφυλοφιλία ως κάτι μη φυσιολογικό στη βάση μίας ανεπιθύμητης και εξαναγκαστικής εμπειρίας. Ειδικότερα, γίνεται λόγος για την ομοφυλοφιλία ως «και φυσιολογική» για τα άτομα που γεννήθηκαν με τον συγκεκριμένο σεξουαλικό προσανατολισμό. Η επίκληση στον βιολογικό παράγοντα και η φράση «και φυσιολογικό» συνιστούν μία αποποίηση. Το ρήμα «μπορεί» υποδηλώνει μία

πιθανότητα και αποτελεί έναν τρόπο διαχείρισης της λογοδοσίας, καθώς αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο η ομοφυλοφιλία να είναι και φυσιολογική. Ο συμμετέχων κατασκευάζει την ομοφυλοφιλία ως «γενετική διαφορετικότητα» (σειρά 19). Η κατασκευή αυτή αντλεί από την ιδέα της ετεροκανονικότητας ως φυσικής και βιολογικά προσδιορισμένης και σε αυτή τη βάση, η ομοφυλοφιλία οικοδομείται ως φυσιολογική μόνο όταν είναι το αποτέλεσμα γενετικών παραγόντων, μίας γενετικής διαφοράς στην τυπική διαδικασία.

Τον συνδετικό σύνδεσμο «και» στη σειρά 17 τον αιτιολογεί, εισάγοντας και την κατηγορία των ατόμων που έγιναν ομοφυλόφιλοι μετά από κάποιο τραύμα κατά την παιδική ηλικία και άρα παρά τη φύση, βίαια, το οποίο δεν είναι εκ γενετής και άρα δεν είναι φυσιολογικό. Με το ρήμα «βιαστεί» κινητοποιεί την θεώρηση της ομοφυλοφιλίας ως αποτέλεσμα «βίας», και άρα ως μίας μη επιθυμητής κατάστασης. Εδώ, λοιπόν, ο συμμετέχων κατασκευάζει την ομοφυλοφιλία ως μη φυσιολογική, όταν προέρχεται από πράξη βίας. Η σύνδεση της ομοφυλοφιλίας με το τραύμα έχει δύο πλευρές· από τη μία αφαιρεί την προσωπική ευθύνη του ατόμου για τον σεξουαλικό προσανατολισμό του και από την άλλη, οδηγεί στην κατασκευή της ομοφυλοφιλίας ως μη φυσιολογικής σεξουαλικότητας και ως εκ τούτου, στιγματίζει τα άτομα αυτά ως αποκλίνοντα από το φυσιολογικό και θύματα βίας. Στη συνέχεια, στις σειρές 26-27, οικοδομεί την ομοφυλοφιλία ως ένα πρόσφατο γεγονός, μία νέα τάση της μόδας που έχει απασχολήσει αρκετά τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Σε αυτό το σημείο, η χρήση του α' πληθυντικού προσώπου εντάσσει τον συμμετέχοντα στην ευρύτερη κατηγορία των ανθρώπων της σύγχρονης εποχής που παρακολουθούν την ομοφυλοφιλία να γίνεται μόδα. Το χρονικό επίρρημα «*τώρα*» παραπέμπει σε ένα πρόσφατο φαινόμενο και η αναγωγή του σε «*μόδα*» προσδίδουν στην ομοφυλοφιλία έναν επιφανειακό, παροδικό και μη σταθερό χαρακτήρα, καθώς η μόδα σχετίζεται με

μία προσπάθεια εκσυγχρονισμού με τα νέα κοινωνικά δεδομένα, με την υιοθέτηση των νέων προτύπων μέσω ενός στείρου μιμητισμού, χωρίς λελογισμένη σκέψη.

Απόσπασμα 2

Το παρόν απόσπασμα έλαβε χώρα στα πλαίσια της ίδιας ερώτησης που είχε τεθεί στο απόσπασμα 1 της παρούσας θεματικής, δηλαδή, αν η ομοφυλοφιλία αποτελεί φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας ή αν αποκλίνει από το φυσιολογικό.

13 Σ: Καθένας μπορεί να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί να μην προκαλεί τον
14 άλλο. Στην προκειμένη περίπτωση γίνεται ένας μεγάλος ντόρος και
15 σώνει και καλά πρέπει εμείς να δεχτούμε σαν φυσιολογικό το
16 αφύσικο. Από εκεί και ύστερα ο καθένας κάνει ό,τι θέλει.

17 Ε: Άρα θεωρείτε όμως σχετικά με την ομοφυλοφιλία ότι είναι κάτι..
18 ότι είναι κάτι μη φυσιολογικό

19 Σ: Εε είναι της φύσης, αλλά ως εκεί, άμα έχεις ορμονικά
20 προβλήματα. Άμα είναι όμως από επιλογή, δεν είναι φυσιολογικό
21 είναι αφύσικο. Κάποιοι θεραπεύονται επειδή είναι ορμονικό το
22 πρόβλημα, με κάποια θεραπεία ορμονική θεραπεύονται, αν είναι
23 ορμονικό. Αλλά οι περισσότεροι πλέον είναι από επιλογή. Άρα είναι
24 αφύσικο.

(άνδρας, πατέρας 3 παιδιών, 50 ετών)

Το εν λόγω απόσπασμα ξεκινάει με την αποποίηση «*καθένας μπορεί να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί να μην προκαλεί τον άλλο*» (σειρά 13), ενώ κατασκευάζει την ομοφυλοφιλία ως κάτι «*αφύσικο*» που έχει προκαλέσει μεγάλο θόρυβο και ασκεί πίεση προς τη φυσιολογικοποίηση του. Με τη χρήση του α' ενικού προσώπου «*εμείς*», εντάσσει τον εαυτό του στην ευρύτερη κατηγορία των ανθρώπων που πιέζονται να δεχτούν ως φυσιολογική σεξουαλικότητα την ομοφυλοφιλία. Σε αυτό το σημείο, κάνει μία δεύτερη αποποίηση μέσα από τη φράση «*από εκεί και ύστερα ο καθένας κάνει ό,τι θέλει*» (σειρά 16), υποστηρίζοντας ότι το κάθε άτομο οφείλει να ενεργεί, σεβόμενο τα όρια των άλλων.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ωστόσο, ότι ο συμμετέχων δεν απορρίπτει εντελώς τη φυσιολογική διάσταση της ομοφυλοφιλίας αλλά την προσεγγίζει εν μέρει ως ένα πρόβλημα φυσιολογικής προέλευσης. Ειδικότερα, η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως φυσιολογική, στη βάση κάποιου ιατρικού ζητήματος. Έτσι, αντλεί όρους από τον χώρο της ιατρικής επιστήμης, όπως ορμόνες, θεραπεία, πρόβλημα για να κατασκευάσει την ομοφυλοφιλία ως «ορμονικό πρόβλημα», που αν δεν θεραπευτεί θα έχει σοβαρές επιπτώσεις στη ζωή του εκάστοτε ατόμου. Από την άλλη, η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως μη φυσιολογική, στη βάση της προσωπικής επιλογής. Η αναφορά του συμμετέχοντα στην ομοφυλοφιλία ως αποτέλεσμα «της φύσης» και ως «αφύσικη», αποτελεί μία προσπάθεια να διαχειριστεί το δίλημμα που τέθηκε από την ερευνήτρια, που λειτουργεί ως ένας τρόπος διαχείρισης της λογοδοσίας. Στις σειρές 23-24, η φυσιολογική (εκ γενετής) ομοφυλοφιλία συνδέεται με την σπανιότητα, ενώ κάνει επίκληση στην ποσότητα «οι περισσότεροι» για να χαρακτηρίσει την πλειονότητα των ομοφυλόφιλων, δηλαδή τους «από επιλογή» ομοφυλόφιλους, ως μη φυσιολογικούς. Επομένως, η παρούσα συλλογιστική διακρίνει την ομοφυλοφιλία σε φυσιολογικό πρόβλημα και μη φυσιολογική κατάσταση. Έτσι, από τη μία πλευρά ιατρικοποιεί την ομοφυλοφιλία, κατασκευάζοντας το ομοφυλόφιλο άτομο ως «άρρωστο», «ασθενή», που χρήζει θεραπείας και από την άλλη, κατασκευάζει τα άτομα που επέλεξαν τον συγκεκριμένο προσανατολισμό ως «αφύσικα» και «προκλητικά». Μία τέτοια τοποθέτηση, στιγματίζει τα άτομα και μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνική περιθωριοποίηση.

Απόσπασμα 3

Το παρακάτω απόσπασμα εντοπίζεται στο πλαίσιο συζήτησης για τον Στέφανο Κασσελάκη και για το κατά πόσο σχετίζεται ο σεξουαλικός του προσανατολισμός με την πολιτική του ιδιότητα. Ακολουθεί καθημερινός, πολιτικός λόγος.

48 Σ: Εεε νομίζω ότι.. αφού είπα ότι άγεται και φέρεται από τέτοια..
 49 εε από τέτοιες διαστροφές εε είναι σίγουρο ότι κάποια στιγμή θα
 50 τον παρασύρει η τάση του να αποκλίνει και δεν θα έχει την ώριμη
 51 σκέψη που χρειάζεται για να αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα.
 52 Βέβαια αυτό είναι κάτι που παρατηρείται και σε **normal*, σε
 53 φυσιολογικούς σε εισαγωγικά πολιτικούς, αλλά εκεί ίσως είναι και
 54 άλλα θέματα ας πούμε.

(άνδρας, πατέρας 3 παιδιών, 51 ετών)

Στις προηγούμενες σειρές, ο συμμετέχων αναφέρει ότι τα ομοφυλόφιλα άτομα «*άγονται και φέρονται*» από έντονα αποκλίνουσες ορμές, ως προβληματισμός για το κατά πόσο ένα άτομο με τον εν λόγω σεξουαλικό προσανατολισμό μπορεί να αναλάβει τη διακυβέρνηση μιας χώρας. Αυτό γίνεται φανερό από τη φράση «*αφού είπα*», το οποίο λειτουργεί ως επίκληση σε προηγούμενη αναφορά. Στο παρόν απόσπασμα, ο προβληματισμός μετατρέπεται σε πεποίθηση, υποστηρίζοντας ότι ο ομόφυλος σεξουαλικός προσανατολισμός ενός πολιτικού «*είναι σίγουρο*» ότι θα επηρεάσει τον τρόπο διακυβέρνησης του. Το επίρρημα «*σίγουρο*» αποτελεί διατύπωση ακραίας περίπτωσης και σε συνδυασμό με την επίκληση στην αοριστία «*κάποια στιγμή*» και την απρόσωπη σύνταξη που χρησιμοποιείται στις σειρές 49-51, ενισχύει γεγονός το επιχείρημα του. Η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται σε αυτό το πλαίσιο ως απουσία ωριμότητας, με όρους ψυχολογικοποίησης/ψυχιατρικοποίησης. Πιο συγκεκριμένα, οικοδομείται από τον συμμετέχοντα ως ένα ψυχολογικό πρόβλημα, μία διαστροφή, αποτελώντας τροχοπέδη στην ορθή διακυβέρνηση μίας χώρας, γεγονός που στιγματίζει τα ομοφυλόφιλα άτομα και δημιουργεί ένα αίσθημα ανασφάλειας για την πολιτική ζωή. Στη συνέχεια, γίνεται μία διάκριση ανάμεσα σε ομοφυλόφιλους και ετεροφυλόφιλους πολιτικούς, χρησιμοποιώντας για τους μεν λέξεις, όπως «*απόκλιση*», «*διαστροφή*» και για τους δε «*normal*», «*φυσιολογικούς*». Η διάκριση αποσκοπεί στην κατασκευή δύο διακριτών κατηγοριών ως ολοκληρωμένες διαστάσεις σεξουαλικού προσανατολισμού. Με την αναφορά στους «*φυσιολογικούς*»,

ετεροφυλόφιλους, πολιτικούς (σειρά 53) ως άτομα από τα οποία λείπει η ωριμότητα της σκέψης, ώστε να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της χώρας, κάνει διαχείριση της λογοδοσίας. Βέβαια, το «αλλά» και ο μετριασμένος λόγος «ίσως» λειτουργούν ως αποποίηση και αναδεικνύουν την ύπαρξη διαφορών ανάμεσα σε έναν ομοφυλόφιλο και σε έναν ετεροφυλόφιλο πολιτικό στη βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού του.

Στην παρούσα ενότητα, η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως διαστροφή και αποτέλεσμα παιδικού τραύματος (π.χ. βιασμός). Η ψυχιατρικοποίηση της ομοφυλοφιλίας έχει δύο πρόσημα. Από τη μία λειτουργεί ως αποποίηση, αφαιρώντας από τα άτομα την ευθύνη της ομοφυλοφιλίας αλλά από την άλλη συνδέει τον συγκεκριμένο σεξουαλικό προσανατολισμό με το στίγμα της ψυχικής ασθένειας, το οποίο συχνά περιλαμβάνει την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Επίσης, παρατηρείται η κατασκευή της ομοφυλοφιλίας ως ορμονικού προβλήματος, που χρήζει θεραπείας, που, επίσης, στιγματίζει τα άτομα ως «άρρωστα».

2.3 Κατασκευή της ομοφυλοφιλίας ως μη φυσιολογικής στη βάση της τεκνοποίησης/βιολογικής ένωσης

Στην παρούσα θεματική, η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως μη φυσιολογική, στη βάση της τεκνοποίησης. Η απουσία του βιολογικού παράγοντα συνεπάγεται την απουσία του φυσιολογικού. Τα παρακάτω αποσπάσματα ανέκυψαν στα πλαίσια των ερωτήσεων αναφορικά με το αν η ομοφυλοφιλία είναι φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας ή αν αποκλίνει από το φυσιολογικό και τις κοινωνικές διακρίσεις απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα.

Απόσπασμα 1

Το εν λόγω απόσπασμα ανακύπτει στα πλαίσια της ερώτησης αναφορικά με τις κοινωνικές διακρίσεις απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα. Προηγήθηκε αναφορά από την ερευνήτρια σχετικά με το νομοσχέδιο για τον πολιτικό γάμο και την τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, που θα ψηφιζόταν τον Φεβρουάριο του 2024.

154 Σ: Είπαμε είναι κάτι αφύσικο, τέλος. Δεν έχει συζήτηση. Όταν
 155 είναι κάτι αφύσικο, ανώμαλο.., αφύσικο πώς μπορεί να.. δυστυχώς
 156 είμαστε γεννημένοι σε μια.. άνδρες και γυναίκες και ο ένας
 157 συμπληρώνει τον άλλον. Αυτοί δεν είναι το ίδιο, δεν υπάρχει
 158 συμπλήρωση του ενός με τον άλλον. Η βιολογία μας θες; Όλα.. όπως
 159 και να τα σκεφτείς, γιατί δεν ξέρω, δεν είμαι και επιστήμονας,
 160 βιολογικά ο ένας ενώνει τον άλλο. Στην περίπτωση αυτή δεν
 161 υφίσταται, γιατί να μπω στη διαδικασία να στηρίξω αυτή την
 162 κατάσταση; Αφού είναι αφύσικο!

(άνδρας, πατέρας 3 παιδιών, 50 ετών)

Σε αυτό το πλαίσιο, ο συμμετέχων κινητοποιεί όρους βιολογίας και ακολουθώντας μία κυκλική συλλογιστική, επιχειρηματολογεί κατά της τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια. Ακόμα, επιχειρηματολογεί για την ομοφυλοφιλία ως μη φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας, στη βάση της βιολογικής ένωσης. Στο εν λόγω απόσπασμα ξεκινάει με τον α' πληθυντικό «είπαμε», υποδεικνύοντας ότι αυτό που θα συζητηθεί στη συνέχεια έχει ειπωθεί ήδη, επικαλούμενος έτσι κοινή αποδοχή. Με τη φράση «είναι κάτι αφύσικο» και την κατηγορική σύνταξη «τέλος. Δεν έχει συζήτηση» κατασκευάζει τη μη φυσιολογικότητα της ομοφυλοφιλίας ως τετελεσμένο γεγονός, ως μία πραγματικότητα που δεν επιδέχεται αμφιβολίας. Στις γραμμές 156-158 κάνει μία διάκριση ανάμεσα στο «εμείς» και στο «αυτοί», ανάμεσα στους ετεροφυλόφιλους ανθρώπους που βιολογικά συμπληρώνει ο ένας τον άλλον και στους ομοφυλόφιλους, στους οποίους μία τέτοια συμπλήρωση δεν είναι εφικτή, προκειμένου να αναδείξει τη διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων. Με τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου «είμαστε», ο συμμετέχων εντάσσει τον εαυτό του στην

ευρύτερη κατηγορία των ανθρώπων αλλά με όρους ετεροφυλοφιλίας και ετεροκανονικότητας, ενώ επικαλείται καθολικότητα. Με τη φράση «*Δεν ξέρω, δεν είμαι επιστήμονας*» (σειρά 159), με την οποία υποστηρίζει ότι ένας επιστήμονας θα γνώριζε την απάντηση στο γιατί η ομοφυλοφιλία δεν είναι φυσιολογική και παρουσιάζει διαφορές από την ετεροφυλοφιλία, κάνει αποποίηση, η οποία έρχεται και ως μέριμνα για το πιθανό στίγμα που μπορεί να επιφέρουν οι προηγούμενες κατηγορικές διατυπώσεις. Η ρητορική ερώτηση στις σειρές 161-162, δίνει έμφαση στη μη φυσιολογική διάσταση της ομοφυλοφιλίας.

Απόσπασμα 2

Το εν λόγω απόσπασμα ανακύπτει στα πλαίσια της ερώτησης σχετικά με το αν η ομοφυλοφιλία είναι φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας ή αν αποκλίνει από το φυσιολογικό.

15 Σ: Σαφώς και δεν πρόκειται για μία φυσιολογική έκφραση της
 16 σεξουαλικότητας, γιατί η δομή του ανθρώπινου σώματος
 17 προσδιορίζει ήδη τη σεξουαλικότητα του, εφόσον εννοούμε τη
 18 σεξουαλικότητα ως τη διαδικασία αναπαραγωγής και τίποτα άλλο.
 19 Είναι φτιαγμένο το ανδρικό σώμα και το γυναικείο για να
 20 ενώνονται, οπότε κάθε άλλη σεξουαλική επαφή είναι παρέκκλιση εε,
 21 οπότε σαφώς και είναι μία παρέκκλιση και δεν υπάρχει τίποτα
 22 φυσιολογικό

(άνδρας, πατέρας 3 παιδιών, 51 ετών)

Στο εν λόγω απόσπασμα, ο συμμετέχων ακολουθεί μία κυκλική συλλογιστική, - ρητορική του επιχειρήματος - που λειτουργεί ως αποποίηση. Κινητοποιεί όρους από τον χώρο της βιολογίας και αντλεί από την άποψη ότι η δυνατότητα τεκνοποίησης αποτελεί βασική προϋπόθεση για να οριστεί η σεξουαλικότητα ως φυσιολογική. Η απρόσωπη σύνταξη που διακρίνει το συγκεκριμένο απόσπασμα και ο ορισμός της έννοιας της «σεξουαλικότητας» και των συστατικών της, ενισχύουν γεγονικά τον

λόγο του. Στο πλαίσιο αυτό η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως μη φυσιολογική στη βάση της τεκνοποίησης και της βιολογικής ένωσης. Συνεπώς, οτιδήποτε δεν πληροί αυτές τις προϋποθέσεις, οικοδομείται ως παρέκκλιση και στιγματίζεται. Η κατηγορική σύνταξη «σαφώς» και η φράση «δεν υπάρχει τίποτα φυσιολογικό» στις σειρές 21-22 συνιστούν περιπτώσεις ακραίας διατύπωσης, που λειτουργούν ώστε να οριοθετήσουν τις δυνατότητες του αντεπιχειρήματος.

Στα ανωτέρω αποσπάσματα η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως μη φυσιολογική, επικαλώντας την απουσία του βιολογικού παράγοντα. Μία τέτοια άποψη, στιγματίζει τα ομοφυλόφιλα άτομα ως μη φυσιολογικά και οδηγεί στην κοινωνική περιθωριοποίηση τους.

2.4 Σύνδεση ομοφυλοφιλίας και παραβατικότητας

Στην εν λόγω θεματική ενότητα, η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως απόκλιση από το φυσιολογικό, ως διαστροφή και ως ανωμαλία και επιχειρείται στη βάση αυτή σύνδεση μεταξύ ομοφυλοφιλίας και παραβατικής συμπεριφοράς. Οι κατασκευές αυτές λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο σχετικά με την αποκάλυψη της σεξουαλικής ταυτότητας και στο πλαίσιο συζήτησης για τον Στέφανο Κασσελάκη και για το κατά πόσο σχετίζεται ο σεξουαλικός του προσανατολισμός με την πολιτική του ιδιότητα.

Απόσπασμα 1

Το εν λόγω απόσπασμα ανακύπτει στα πλαίσια της ερώτησης της ερευνήτριας στην συμμετέχουσα, αναφορικά με το πώς θα διαχειριζόταν την αποκάλυψη της ομόφυλης σεξουαλικής ταυτότητας από ένα πολύ κοντινό πρόσωπο, όπως το παιδί της.

189νομίζω ότι αν ήταν επιλογή θα.. θα ήμουν οκευ, τώρα το πώς θα
 190 το διαχειριζόμουν, εντάξει, είναι λίγο, ναι..., θα ζητούσα και από
 191 κάποιον άλλον που έχει έτσι ε ίσως το παιδί του, πώς.., αλλά
 192 εντάξει είναι και κάτι.. τί να αντιμετωπίσεις δηλαδή καλύτερα
 193 αυτό (..), δηλαδή καλύτερα να το παιδί μου να μου πει ότι «είμαι
 194 γκέι» παρά ότι «είμαι βιαστής», αυτό ((γελάει)) να το διαγράψεις;
 195 Δεν ξέρω, κάνε ό,τι θες ((γελάει))

(γυναίκα, μητέρα 2 παιδιών, 47 ετών)

Σε αυτό το πλαίσιο, η συμμετέχουσα αναφέρει τον τρόπο με τον οποίο θα διαχειριζόταν την αποκάλυψη του ομόφυλου σεξουαλικού προσανατολισμού από το παιδί της. Χρησιμοποιώντας α' ενικό πρόσωπο, ως επίκληση σε προσωπική άποψη «νομίζω» κινητοποιεί την έννοια της επιλογής ως προϋπόθεση αποδοχής, αν, δηλαδή, η ομοφυλοφιλία του παιδιού της ήταν αποτέλεσμα ατομικής επιλογής. Στις σειρές 190-191 υποστηρίζει ότι σε μία τέτοια περίπτωση, θα ζητούσε τη συμβουλή ενός γονέα που έχει βρεθεί σε παρόμοια κατάσταση με την ίδια, κατασκευάζοντας την ομοφυλοφιλία ως ζήτημα που χρήζει πιθανώς ειδικής μεταχείρισης. Η ρητορική ερώτηση «τί να αντιμετωπίσεις;» (σειρά 192), μετριάζει την προηγούμενη τοποθέτηση της, στην οποία η ομοφυλοφιλία κατασκευάστηκε ως μία ειδική κατάσταση. Στη συνέχεια, στη διαδικασία εξήγησης της ρητορικής ερώτησης, κινητοποιεί ακραία παράβαση σεξουαλικής φύσης – τον βιασμό – στη βάση της οποίας πραγματοποιείται σύγκριση υπέρ των ομοφυλόφιλων (σειρές 193-194). Ταυτόχρονα μέσα από αυτή τη σύγκριση γίνεται φανερή και η ιεράρχηση της παραβατικότητας/απόκλισης σε ένα συνεχές ολίσθησης, κατατάσσοντας την ομοφυλοφιλία σε αυτό το συνεχές. Η συμμετέχουσα εδώ τοποθετείται με όρους σεξουαλικού προσανατολισμού «γκέι» και δράστη εγκληματικής ενέργειας «βιαστής». Η σύγκριση μεταξύ του ομοφυλόφιλου και του βιαστή αποτελεί ένα παράδειγμα πάνω σε αυτό που ο Hutchby (2016) ονομάζει «γκάφα». Στην εν λόγω περίπτωση, η σύγκριση που κάνει η συμμετέχουσα είναι μία αυθεντική προσπάθεια να απαντήσει στην ερώτηση που τέθηκε από την ερευνήτρια, που, όμως, διατυπώνεται με τέτοιο

τρόπο, ώστε γίνεται προβληματική. Σε αυτό το σημείο, η φράση «αυτό ((γελάει)) να το διαγράψεις; Δεν ξέρω, κάνε ό,τι θες ((γελάει))» υποδεικνύει την αμηχανία της και αποτελεί έναν τρόπο διαχείρισης της λογοδοσίας.

Απόσπασμα 2

Το παρόν απόσπασμα ανέκυψε στα πλαίσια της ίδιας ερώτησης που είχε τεθεί στο απόσπασμα 1 της παρούσας θεματικής.

378 ... Ερχόμενος σε αυτή την ερώτηση, προφανώς εννοεί «τι θα κάνατε
379 εσείς;» εε άλλες επίσης αποκλίσεις ψυχικού τύπου είναι εε η
380 παιδεραστία, είναι η πορνογραφία, είναι η κοπρολαγνεία, είναι η
381 κλοπή, είναι η δολοφονία, είναι εε χίλια δυο πράγματα. Κανένας
382 δεν με ρώτησε «τι θα έκανες αν το παιδί σου σου εξομολογούνταν
383 ότι είναι πορνογράφος ή παιδεραστής και λοιπά και λοιπά». Κάθε
384 οικογένεια, μεγαλώνοντας τα παιδιά της, προσπαθεί τέτοιου είδους
385 αποκλίσεις που εμπεριέχουν και τον ψυχολογικό παράγοντα, τον
386 ψυχικό παράγοντα μάλλον, να τις αποβάλλει από τα παιδιά τους·
387 και ω του παραδόξου, το παραδόξου σε εισαγωγικά, οι περισσότερες
388 οικογένειες το πετυχαίνουν. Γι' αυτό και είναι λίγοι οι
389 δολοφόνοι, λίγοι οι παιδεραστές, λίγοι οι κοπρολάγνοι, λίγοι οι
390 παιδόφιλοι, λίγοι οι πορνογράφοι και φυσικά λίγοι οι
391 ομοφυλόφιλοι.

(άνδρας, πατέρας 3 παιδιών, 51 ετών)

Στο πλαίσιο αυτό, η συζήτηση αφορά στην αποκάλυψη της σεξουαλικής ταυτότητας από κάποιο κοντινό άτομο. Ο συνεντευξιαζόμενος, εδώ, αντλεί από τη γονεϊκή ταυτότητα και αναφέρει ότι ως γονέας θα προσπαθούσε να κοινωνικοποιήσει ορθά τα παιδιά του, ώστε να απαλλαχθούν από πιθανές ψυχικές διαστροφές, ανάμεσα σε αυτές και η ομοφυλοφιλία. Έτσι, κατασκευάζει την ομοφυλοφιλία ως διαστροφή και ως παρέκκλιση, με τη χρήση του γ' ενικού προσώπου στις γραμμές 381-386 να ενισχύει γεγονικά την παραπάνω τοποθέτηση. Απαριθμεί μία μακρά λίστα παραφιλικών συμπεριφορών (σειρά 380-381), τις οποίες τις χαρακτηρίζει ως ψυχικές αποκλίσεις, μέσα στις οποίες τοποθετεί και την ομοφυλοφιλία. Η χρήση της λίστας προσδίδει γεγονικότητα στον λόγο του. Η ένταξη της ομοφυλοφιλίας στην κατηγορία των παραφιλιών αναδεικνύει τις εσφαλμένες πεποιθήσεις που υπάρχουν για τον εν

λόγω σεξουαλικό προσανατολισμό, καθώς, επίσης, μπορεί να οδηγήσει σε στιγματισμό και σε κοινωνικό αποκλεισμό των ομοφυλόφιλων ατόμων. Στις σειρές 387-391 καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι προσπάθειες ορθής κοινωνικοποίησης των γονέων είναι επιτυχημένες και το αιτιολογεί μέσα από την επίκληση σε ποσότητα «λίγοι» και την αναγωγή αυτών των παραφιλικών και εγκληματικών συμπεριφορών στη μειοψηφία.

Απόσπασμα 3

Το συγκεκριμένο απόσπασμα ανακύπτει στο πλαίσιο συζήτησης για τον Στέφανο Κασσελάκη και για το κατά πόσο σχετίζεται ο σεξουαλικός του προσανατολισμός με την πολιτική του ιδιότητα.

72 Σ: [Εννοείται] αλλά είναι όμως ανώμαλοι. «Δηλαδή εμείς κάνουμε
73 σεξ μεταξύ μας., το παιδί; Μήπως μπορούμε στη διαδικασία να
74 κάνουμε σεξ και με το παιδί;» Δεν είναι όλοι έτσι, αλλά σίγουρα
75 βοηθάνε την παιδευαστία με αυτό τον τρόπο, νόμιμα. Μέσα στο σπίτι
76 να κάνεις παιδευαστία, νόμιμα. Υιοθέτησαν ένα παιδί και το κάνουν
77 ό,τι θέλουν χωρίς να ξέρεις μέσα το σπίτι τι γίνεται. Αυτό
78 γίνεται σε όλες τις οικογένειες, απλά αυτοί είναι ανώμαλοι.
79 Αφύσικοι, όχι ανώμαλοι, να μην το πω έτσι. Αφύσικοι. Οπότε λίγο
80 με προβληματίζει αυτό.

(άνδρας, πατέρας 3 παιδιών, 50 ετών)

Σε αυτό το πλαίσιο, ο συμμετέχων κατασκευάζει τα ομοφυλόφιλα άτομα, και κυρίως τους ομοφυλόφιλους άνδρες, ως ανώμαλους, αφύσικους και εν δυνάμει παιδευαστές. Από την αναίρεση «αφύσικοι, όχι ανώμαλοι» (σειρά 79), κινητοποιεί μία διάκριση μεταξύ των λέξεων «αφύσικος» και «ανώματος». Οι δύο αυτές έννοιες φαίνεται να έχουν διαφορετικό νόημα για τον συμμετέχοντα, με τη λέξη «ανώματος» να έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από τη λέξη «αφύσικος». Έτσι, η αναίρεση και η φράση «να μην το πω έτσι» λειτουργεί ως ένας τρόπος διαχείρισης της λογοδοσίας. Η χρήση του ευθύ λόγου (σειρές 72-74) προσδίδει έμφαση στην τοποθέτηση του συμμετέχοντα περί νομιμοποίησης της παιδευαστίας. Με τη φράση «δεν είναι όλοι

έτσι» χρησιμοποιεί την στρατηγική αναγνώρισης των εξαιρέσεων, η οποία λειτουργεί ως αποποίηση. Το επίρρημα «σίγουρα» (σειρά 74) αποτελεί διατύπωση ακραίας περίπτωσης και δημιουργεί μία τετελεσμένη και οριστική κατάσταση: η νομιμοποίηση της τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια οδηγεί σε νομιμοποίηση της παιδεραστίας. Με τη φράση «αυτό γίνεται σε όλες τις οικογένειες, απλά αυτοί είναι ανώμαλοι» κάνει γενίκευση και αποποίηση. Έτσι, ο συμμετέχων ποινικοποιεί την τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, οικοδομώντας τα ομοφυλόφιλα άτομα ως ανώμαλα, αποκλίνοντα από το φυσιολογικό και επικίνδυνα για το κοινωνικό σύνολο και κυρίως για τα παιδιά, στιγματίζοντας τα. Το παιδί, εδώ, κατασκευάζεται ως ευαίσθητο και απροστάτευτο.

Η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως παραφιλία και σεξουαλική παρέκκλιση στα παραπάνω αποσπάσματα. Η κατασκευή του ομοφυλόφιλου υποκειμένου ως εγκληματία, ανώμαλου και παιδεραστή έχει ως συνέπεια την ανάπτυξη του σεξουαλικού στίγματος και της προκατάληψης απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα και ακόμα τη διατήρηση των κοινωνικών διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού που υφίστανται.

2.5 Κατασκευές στο πλαίσιο της τεκνοθεσίας, των ομόφυλων οικογενειών και της παρένθετης μητρότητας

Η εν λόγω θεματική περιλαμβάνει κατασκευές των συμμετεχόντων/ουσών για τις οικογένειες με ομόφυλους γονείς ως μη φυσιολογικές. Το κεντρικό επιχείρημα που συναρθρώνεται σε αυτή τη θεματική ενότητα είναι ότι τα ομόφυλα ζευγάρια δεν μπορούν να τεκνοποιήσουν με φυσιολογικό τρόπο και κατά συνέπεια, μόνο ο ένας εκ των δύο γονέων δύναται να είναι ο βιολογικός – και άρα – ο πραγματικός γονέας. Έτσι, λοιπόν, παρατηρείται η κατασκευή του πραγματικού γονέα στη βιολογική βάση, δηλαδή στην συγγένεια εξ αίματος. Όταν απουσιάζει η συγγένεια εξ αίματος,

απουσιάζει η βιολογική συγγένεια και σε αυτή τη βιολογική βάση η συγγένεια και η συνεπαγόμενη γονεϊκότητα καθίστανται προβληματικές. Με βάση αυτή, επίσης, οι συμμετέχοντες/ουσες υποστηρίζουν ότι αλλοιώνονται οι γονεϊκοί ρόλοι και τα πρότυπα της μητέρας και του πατέρα. Αναφορικά με την παρένθετη μητρότητα, αυτή κατασκευάζεται ως αναπαραγωγική μηχανή και πόρνη στο πλαίσιο της τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια, στη βάση μιας «απλής» κυοφορίας και της έλλειψης ανάμειξης στην ανατροφή του. Αντίθετα, στο πλαίσιο τεκνοθεσίας από ετερόφυλα ζευγάρια κατασκευάζεται ως λύση ανάγκης. Επιπλέον, διακρίνεται η παρένθετη από την πραγματική μητρότητα, που υποστηρίζεται ότι αποτελεί έναν αναντικατάστατο ρόλο εντός του γονεϊκού πλαισίου. Τα αποσπάσματα ανακύπτουν στα πλαίσια των ερωτήσεων αναφορικά με την τεκνοθεσία από ομόφυλους γονείς και τις κοινωνικές διακρίσεις απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα.

Απόσπασμα 1

Το παρόν απόσπασμα ανακύπτει στα πλαίσια της ερώτησης που τέθηκε στη συμμετέχουσα αναφορικά με την τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια.

148 Σ: Κοίταξε, υπάρχει μία πλευρά μου η οποία συμφωνεί εκατό τοις
149 εκατό με αυτό. Δηλαδή αμφιταλαντεύομαι. Δεν μπορώ να σου πω ότι
150 είμαι υπέρ ακριβώς και ούτε και κατά ακριβώς.

151 Ε: Ναι

152 Σ: Ναι, εφόσον υπάρχει ένα παιδί, το οποίο ένας από του δύο είναι
153 ο μπαμπάς. Εννοώ ο μπαμπάς που το έφερε στη ζωή. Ο άλλος μπορεί
154 να λέγεται μπαμπάς, μαμά, δεν ξέρω πώς τον λέει το παιδί, παρ'
155 όλα αυτά δεν έχουν το ίδιο dna να το θέσω έτσι, εε (..) κάπου με
156 βρίσκει σύμφωνη, γιατί και αυτά τα παιδιά κάπου υπάρχουν ανάμεσα
157 μας, κάπου ζουν ανάμεσα μας και πρέπει να έχουν κάποια δικαιώματα
158 και... όλο αυτό εδώ πέρα το κομμάτι που λέγεται οικογένεια εε και
159 υπάρχει και ακόμα μία πλευρά που εε ίσως επειδή περιτριγυρίζομαι
160 σε εισαγωγικά από φυσιολογικούς ανθρώπους, οπότε δεν έχω στον
161 άμεσο κοινωνικό μου περίγυρο κάποιον που ζει κάτι τέτοιο

162 Ε: Αχα

163 Σ: Και να με επηρεάζει, εε δεν μπορώ να πω ότι το βρίσκω και
164 φυσιολογικό, δεν μπορώ να πω ότι το βρίσκω και φυσιολογικό. Το
165 δέχομαι, δεν θα τους εξαιρούσα ποτέ ούτε από δουλειά ούτε από το
166 να νοίκιαζα ένα σπίτι, να το νοικιάσω σε μία τέτοια οικογένεια

167 Ε: Αχα

168 Σ: Και τα λοιπά, εε παρ' όλα αυτά και αν τυχόν ήταν πενήντα-
 169 πενήντα η ψήφος για το να διεκδικήσουν το δικαίωμα να έχουν
 170 παιδί, μάλλον θα πήγαινα στο πενήντα ένα, δεν θα άφηνα απ' έξω
 171 αυτά τα παιδιά, γιατί και αυτά κάπως πρέπει να προστατευτούν από
 172 αυτό το... εε (..) οπότε είμαι κάπου. Αμφιταλαντεύομαι. Ναι, είναι
 173 μία πολύ συναισθηματική εε διαφήμιση και γι' αυτό το παιδί αυτό
 174 είναι το φυσιολογικό σε μία οικογένεια, δυστυχώς ή ευτυχώς δύο
 175 άντρες ή δύο γυναίκες δεν μπορούν να κάνουν μόνοι τους παιδί,
 176 οπότε είναι μη φυσιολογικό.

177 Ε: Ναι

178 Σ: Είναι σαν να θέλω, και εγώ αγαπάω τον σκύλο μου, αλλά δεν
 179 μπορώ να τον παντρευτώ.

180 Ε: Ναι

181 Σ: Τον αγαπώ πάρα πολύ. Εε ούτε μπορώ να τον αγαπήσω σαν παιδί
 182 μου. Είναι μέλος της οικογένειάς μας αλλά δεν είναι το παιδί
 183 μου. Τον αγαπάω, τον φροντίζω, τον κάνω, τον ράνω, τα πάντα, εε
 184 θα φροντίσω να έχει τα πάντα. Παρ' όλα αυτά δεν μπορώ να τον
 185 δηλώσω καν να τον δηλώσω ως μέλος της οικογένειας και να γίνουμε
 186 πενταμελή οικογένεια

187 Ε: Ναι ναι, νομικά δηλαδή δεν γίνεται

188 Σ: Οπότε μετά και κάποιος που είναι τόσο πολύ φιλόζωος θα
 189 μπορούσε να γίνει από τετραμελής, πενταμελής η οικογένεια του;
 190 Αυτά. Ρητορική η ερώτηση.

(γυναίκα, μητέρα 2 παιδιών, 39 ετών)

Στο εν λόγω απόσπασμα, η συμμετέχουσα προσανατολίζεται σε σχέση με τη φυσιολογικότητα μέσω ενός διλήμματος για το αν οι οικογένειες αυτές είναι ή όχι φυσιολογικές. Στις σειρές 148-150 προσπαθεί να διαχειριστεί το παρόν δίλημμα, το οποίο γίνεται φανερό και από τη χρήση του α' ενικού προσώπου «*αμφιταλαντεύομαι*».

Η προσπάθεια διαχείρισης του διλήμματος είναι μία προσπάθεια αποποίησης και διαχείρισης της λογοδοσίας. Από τη μία πλευρά αυτού του διλήμματος, τα παιδιά έχουν ανάγκη από οικογένεια και προστασία, όπως φαίνεται στις σειρές 156-157.

Εδώ η συμμετέχουσα κινητοποιεί το συναίσθημα και τη συμπερίληψη. Από την άλλη πλευρά, όμως, στις σειρές 153-155 κινητοποιεί γενετικούς-ιατρικούς όρους (DNA) κατασκευάζοντας αυτές τις οικογένειες ως μη πραγματικές εν τη απουσία του βιολογικού. Η φράση «*δεν ξέρω πώς τον λέει το παιδί*» (σειρά 154) ενέχει έναν

κριτικό και ενδεχομένως υποτιμητικό τόνο για τους γονεϊκούς ρόλους μίας ομόφυλης οικογένειας. Αυτή η τοποθέτηση οδηγεί στη διερώτηση για το τι ισχύει με τις ετερόφυλες οικογένειες που καταφεύγουν στην τεκνοθεσία και την παρένθετη μητρότητα. Με τη φράση *«περιτριγυρίζομαι σε εισαγωγικά από φυσιολογικούς ανθρώπους»* κατασκευάζει τα άτομα με ετερόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό ως φυσιολογικά, συντηρώντας, έτσι, την ετεροκανονιστική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η ετεροφυλοφιλία είναι ο πρωταρχικός σεξουαλικός προσανατολισμός και το πρότυπο της σεξουαλικότητας. Η αναφορά στην έλλειψη ποικιλομορφίας που χαρακτηρίζει τον κοινωνικό της περίγυρο, σε συνδυασμό με τη χρήση της φράσης *«σε εισαγωγικά»* λειτουργεί αποποιητικά.

Στη συνέχεια, με τη χρήση α' ενικού προσώπου, εξηγεί ότι η τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια δεν αποτελεί μία φυσιολογική διαδικασία για την ίδια. Αυτή η κατασκευή ως μη φυσιολογικό γίνεται στη βάση της τεκνοποίησης. Από μια θέση ιεράρχησης μεταξύ άποψης από τη μια και συμπερίληψης και πολιτικής ορθότητας, από την άλλη (σειρές 165-166) διαχειρίζεται ζητήματα προκατάληψης προς μία τέτοια οικογένεια. Το υποθετικό σενάριο που εισάγει στις σειρές 168-172 λειτουργεί ως ένας τρόπος διαχείρισης της λογοδοσίας, καθώς αναφέρει ότι παρ' όλο που δεν θεωρεί αυτές τις οικογένειες φυσιολογικές, θα συνέβαλε στη θεσμική αναγνώριση τους. Σε αυτό το σημείο κινητοποιεί και πάλι θυμικό λόγο με την αναφορά στα παιδιά.

Στις σειρές 178-190, η συμμετέχουσα κάνει μία αναλογία: η τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια παρομοιάζεται με την υιοθεσία σκύλου και την νομική αναγνώριση του ως μέλος της οικογένειας. Με αυτή την αναλογία απανθρωποποιεί τα άτομα με ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό, ωστόσο αναγνωρίζοντας πιθανή μομφή για τα μέρη της αναλογία όπως φαίνεται από τη χρήση της φράσης *«ρητορική*

ερώτηση». Μέσα από αυτή την αναλογία, η νομιμοποίηση της τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια κατασκευάζεται ως παράλογη και έρχεται να ενισχύσει την αμφιταλάντευση με όρους συμπερίληψης παρά με όρους ουσιαστικής αποδοχής ή στη βάση ορθού δικαιώματος.

Απόσπασμα 2

Το εν λόγω απόσπασμα ανακύπτει στα πλαίσια της ερώτησης της ερευνήτριας στον συμμετέχοντα αναφορικά με κοινωνικές διακρίσεις απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα σε διάφορους τομείς της ζωής τους (επαγγελματικός αποκλεισμός, αποκλεισμός από στρατιωτική θητεία, θεσμικός αποκλεισμός από το δικαίωμα της τέλεσης πολιτικού γάμου και της τεκνοθεσίας), καθώς και αν ο ίδιος πιστεύει ότι τα ομοφυλόφιλα άτομα θα έπρεπε να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα ετεροφυλόφιλα.

201 Σ: Δεν καταλαβαίνω πώς βοηθάει.. και γενικά η κοινότητα των
202 λοάτκι όπως λέγεται δεν είναι υπέρ του γάμου. Τελευταία
203 παρουσιάστηκε αυτό να θέλουν να παντρευτούν και να κάνουν παιδιά
204 και μάλλον και αυτό είναι ένα παιχνίδι δικό τους για να
205 αποκτήσουν περαιτέρω δικαιώματα και μέσω αυτού επιβεβαίωση στην
206 κοινωνία. Υποθέτω. Υποθέτω με ισχυρές ενδείξεις, δεδομένου ότι
207 οι άνθρωποι ξέρουν ότι είναι μουλάρια, μουλάρια εννοώ αυτό που
208 δεν μπορεί να γεννήσει

209 Ε: [Ναι ναι]

210 Σ: [Διασταύρωση αλόγου με γαϊδάρου] που δεν μπορεί να
211 αναπαραχθεί, δεν είχαν λόγο να κάνουν οικογένειες.

(άνδρας, πατέρας 3 παιδιών, 51 ετών)

Σε αυτό το πλαίσιο, ο συμμετέχων αμφισβητεί την επιθυμία τεκνοθεσίας από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα για δημιουργία οικογένειας και την ανάγει σε μία προσπάθεια ετεροκανονικοποίησης των ομοφυλόφιλων ατόμων, που αποσκοπεί στην ευρύτερη αποδοχή τους από την κοινωνία. Η επίκληση στην αοριστία «γενικά» και η χρήση του γ' ενικού προσώπου (σειρά 201) προσδίδουν γεγονικότητα στον λόγο του συμμετέχοντα. Η φράση «*όπως λέγεται*» (σειρά 202), ενέχει έναν κριτικό και

αποδοκιμαστικό τόνο απέναντι στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Στην ίδια σειρά, κάνει επίκληση στη χρονικότητα «τελευταία» και κατασκευάζει αυτή την «επιθυμία» ως πρόσφατο γεγονός, εν είδει μόδας. Η φράση «ένα παιχνίδι δικό τους» και η χρήση του γ' πληθυντικού προσώπου, που προσδίδει αποστασιοποίηση, παραπέμπει σε θεωρία συνωμοσίας. Στη σειρά 206, μετριάζει τον λόγο του, αναφέροντας ότι αυτή η προσπάθεια των ομοφυλόφιλων να υιοθετήσουν έναν ετεροκανονικό τρόπο ζωής με στόχο την αποδοχή αποτελεί μία υπόθεση του ίδιου του συμμετέχοντα. Ωστόσο, η φράση «με ισχυρές ενδείξεις» μετριάζει την προηγούμενη υπόθεση, που φαίνεται να λειτουργεί αποποιοτικά. Στη συνέχεια, χαρακτηρίζει τους ομοφυλόφιλους με ζωϊκούς όρους («μουλάρια»), στη βάση της αναπαραγωγικής διαδικασίας. Το ρήμα «εννοώ» και οι φράσεις «που δεν μπορεί να γεννήσει» και «που δεν μπορεί να αναπαραχθεί», λειτουργούν επεξηγηματικά, πιθανώς ως ένας τρόπος διαχείρισης της λογοδοσίας μετά από την απανθρωποποιητική διάσταση που δίνει στα ομοφυλόφιλα άτομα. Στις σειρές 210-211, ο συμμετέχων κατασκευάζει την αναπαραγωγή ως τη βασική αιτία δημιουργίας οικογένειας. Με βάση αυτή την κατασκευή, λοιπόν, η τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια κρίνεται ως άτοπη.

Απόσπασμα 3

Το συγκεκριμένο απόσπασμα λαμβάνει χώρα στα πλαίσια της ερώτησης που τέθηκε στο απόσπασμα 1, αναφορικά, δηλαδή, με την γνώμη της συμμετέχουσας απέναντι στο ζήτημα της τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια.

- 112 Σ: Θεωρώ ότι δεν είναι οικογένεια, γιατί εάν δεν υπάρχει μητέρα
 113 μέσα στο σπίτι.. και ο δικός της ρόλος είναι πολύ σημαντικός.
 114 Δεν μπορεί να είναι το παιδί καλυμμένο πλήρως. Εε βλέπεις ακόμα
 115 και οικογένειες που χωρίζουν, τα παιδιά.. ίσως είναι λίγο

116 διαφορετικά από μικρή ηλικία εννοώ να έχουν χωρίσει, δηλαδή δεν
 117 έχουν και τους δύο τους γονείς δίπλα. Τώρα άμα είναι δύο
 118 μπαμπάδες.. εε καταρχήν το παιδί θα δυσκολευτεί στο σχολείο γιατί
 119 θα το κοροϊδεύουν τα άλλα παιδιά· τα παιδιά είναι πάντα πολύ
 120 αυστηρά με τα άλλα παιδιά εε και κατά δεύτερον θα λείπει αυτή η
 121 αγάπη της μαμάς εε, βλέπεις γίνεται κάτι και λες «αχ μανούλα
 122 μου» αμέσως, δεν λες «αχ μπαμπάκα μου». Εε η μαμά είναι τελείως
 123 διαφορετικός ρόλος, ό,τι και να γίνει πάντα την αγαπάς, τη
 124 σκέφτεσαι, δηλαδή αν δεν υπάρχει μες στο σπίτι.. δεν ξέρω. Εγώ
 125 είμαι κατά του να υιοθετούν παιδί και να το μεγαλώνουν δύο ίδια
 126 φύλα. Πρέπει να υπάρχει μεσ' το σπίτι και ο μπαμπάς, που και
 127 αυτός έχει το δικό του ρόλο και η μαμά που έχει το δικό της ρόλο.
 128 Δεν μπορεί τώρα ένας μπαμπάς να γίνει μαμά, δεν μπορεί να γίνει.

(γυναίκα, μητέρα 2 παιδιών, 51 ετών)

Σε παρόν το απόσπασμα, η συμμετέχουσα ξεκινάει με το α' ενικό πρόσωπο «θεωρώ» ως επίκληση σε προσωπική άποψη. Ακολουθεί μία συλλογιστική με βάση την οικογένεια, το σπίτι και τη μητέρα σε χωρική και συμβολική συνεκτικότητα και εξάρτηση. Σε αυτή τη βάση, υποστηρίζει ότι οι ομόφυλες οικογένειες δεν είναι πραγματικές οικογένειες, καθώς απουσιάζει το συνεκτικό πρόσωπο της μητέρας, που αποτελεί θεμέλιο της οικογένειας. Η συλλογιστική συνεχίζει καθώς η απουσία αυτής της προϋπόθεσης – θεμελίου συνδέεται με αλλοίωση των γονεϊκών ρόλων. Κινητοποιεί ως παράδειγμα παιδιά διαζευγμένων γονέων και μονογονεϊκών οικογενειών ως (αντίστοιχη) συνθήκη όπου τα παιδιά μεγαλώνουν χωρίς την παρουσία δύο γονέων (σειρές 114-115). Έτσι, το παράδειγμα που επικαλείται έχει οικουμενική ισχύ για το επιχείρημα, καθώς δεν προκύπτει από προκατάληψη απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα. Στη συνέχεια και έχοντας διαμορφώσει μια κοινή βάση ως οικουμενική, οι περιπτώσεις οικογενειών με ομόφυλους γονείς κρίνονται ως πιο προβληματικές στη βάση ενός δεδομένου σχολικού εκφοβισμού προς τα παιδιά αυτά. Η τοποθέτηση αυτή υποστηρίζεται μέσα από μία λίστα επιχειρημάτων στις σειρές 118-120 («καταρχήν [...] κατά δεύτερον»), η οποία ενισχύει γεγονικά τον λόγο της. Η χρήση του ευθύ λόγου στις σειρές 121-122, ο θυμικός λόγος και το β' ενικό πρόσωπο (σειρές 123-124), λειτουργούν ενισχυτικά στη διαμόρφωση μιας

κοινότητας γεγονότων που αφορά τους γονεϊκούς ρόλους κατά την ανατροφή των παιδιών. Έχοντας διαγράψει αυτή τη συλλογιστική, στη συνέχεια και με έρεισμα το «εγώ», τοποθετείται κατηγορικά κατά της τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια, επαναλαμβάνοντας τη σημαντικότητα του μητρικού και πατρικού ρόλου, μέσα από τον επεξηγηματικό σύνδεσμο «δηλαδή» (σειρά124) και την τροπικότητα «πρέπει» (σειρά 126). Έτσι, λοιπόν, η παρούσα συλλογιστική κατασκευάζει τις οικογένειες με ομόφυλους γονείς ως προβληματικές, ενώ υποστηρίζεται ότι το ανήκειν σε μία τέτοια οικογένεια μπορεί να λειτουργήσει επιβαρυντικά για το παιδί κοινωνικά και συναισθηματικά.

Απόσπασμα 4

Το εν λόγω απόσπασμα ανακύπτει στο πλαίσιο της ερώτησης που τέθηκε στα αποσπάσματα 1 και 3, σχετικά με την τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια.

- 146 Σ: Παρένθετη μητέρα. Η παρένθετη μητέρα είναι για ζευγάρια που
 147 δεν μπορούν να τεκνοποιήσουν και αυτή είναι η δουλειά τους και
 148 το κάνουν. Αλλά παρένθετη μητέρα να κάνει και σε ένα ομόφυλο
 149 ζευγάρι, όχι. Για 'μένα είναι κατακριτέο.
- 150 Ε: Ναι.. άρα;
- 151 Σ: Άμα τα ισοπεδώσουμε όλα δεν θα μείνει τίποτα πάνω στη γη.
- 152 Ε: Άρα δεν είστε εε
- 153 Σ: Θα εξαφανιστεί η μητρότητα. Δηλαδή που χωράει η μητρότητα; Σε
 154 ποιο σημείο;
- 155 Ε: Ναι αλλά δύο γονείς μπορεί να είναι και.., ένα άλλο είδος
 156 ομόφυλου ζευγαριού μπορεί να είναι δύο γυναίκες που έχουν ένα
 157 παιδί είτε κορίτσι είτε αγόρι.
- 158 Σ: Ωραία, ο πατέρας που είναι; Και πώς έγινε; Τί μαθαίνει το
 159 παιδί; Για να πάρει μία ύπαρξη ένας άνθρωπος, για να γεννηθεί
 160 θέλει ένα αγόρι και ένα κορίτσι. Εκεί τι θα πουν;
- 161 Ε: Φαντάζομαι θα του πουν την αλήθεια

162 Σ: Ποια αλήθεια; ότι έχουμε μια γυναίκα μηχανή που παράγει παιδιά
 163 και έτσι βγήκες εσύ; Που είναι τα πρότυπα του παιδιού αυτού; Τι
 164 θα λείει; «Βγήκα από μία γυναίκα επί πληρωμή;» Σαν πόρνη δηλαδή
 165 εγώ το βλέπω. Αυτή τσάμπα δεν την κάνει τη δουλειά, επί πληρωμή
 166 θα είναι. Επί πληρωμή θα κάνουν παιδιά;

(άνδρας, πατέρας 1 παιδιού, 55 ετών)

Στις σειρές που προηγούνται, ο συμμετέχων αναφέρει ότι η τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια θα απωλέσει τους γονεϊκούς ρόλους και τα γονεϊκά πρότυπα, ενώ η συνέπεια αυτού θα είναι τα δυστυχημένα παιδιά. Στο εν λόγω απόσπασμα, κάνει λόγο για την παρένθετη μητρότητα σε σχέση με την τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια. Στις σειρές 146-148, ο συμμετέχων κάνει μία διαπραγμάτευση της παρένθετης μητρότητας. Έτσι, κατασκευάζει την παρένθετη μητρότητα σε σχέση με τα ετερόφυλα ζευγάρια με όρους λειτουργίας «είναι η δουλειά τους και το κάνουν» αλλά και με όρους λύσης εν τη απουσία της βιολογικής δυνατότητας, κινητοποιώντας συναίσθημα. Παράλληλα, η τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια μέσω παρένθετης μητέρας κατακρίνεται στη βάση ακραίας, αόριστης διατύπωσης απόλυτης ισοπέδωσης. Τα διπλά πρότυπα που παρατηρούνται στην εν λόγω τοποθέτηση αναφορικά με τον ομόφυλο και τον ετερόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό εντείνουν το χάσμα της θέσης αυτών των ομάδων στο κοινωνικό σύνολο. Στη σειρά 148 παρατηρείται κατηγορική σύνταξη «Για 'μένα είναι κατακριτέο», ενώ η χρήση α' ενικού προσώπου κάνει επίκληση σε προσωπική αξιολογική κρίση, αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο η εν λόγω τοποθέτηση να υποστηρίζεται από άλλα άτομα.

Η τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια γίνεται αντιληπτή ως η ύψιστη παραβίαση και εκμηδένιση των κοινωνικών αξιών και αρχών και κατά συνέπεια η αλλοίωση των γονεϊκών προτύπων, από ένα έρεισμα συλλογικό, ένα μοίρασμα ευθυνών στη δράση των ανθρώπων της σύγχρονης εποχής. Ο ευθύς λόγος στις σειρές 160-161 και οι διαδοχικές ρητορικές ερωτήσεις που εντοπίζονται στις σειρές 150-161,

μετριάζουν τον λόγο του συμμετέχοντα και συγχρόνως δίνουν έμφαση σε αυτή τη νέα, παράλογη πραγματικότητα. Η ρητορική ερώτηση στη σειρά 162, φανερώνει την έκπληξη και την αγανάκτηση του σε κάτι που για τον ίδιο είναι αδιανόητο, ενώ χρησιμοποιείται για να προσδώσει έμφαση στον λόγο του.

Σε αυτό το πλαίσιο παρατηρείται ένα παράδοξο: η παρέμβαση της παρένθετης μητρότητας στη διαδικασία της αναπαραγωγής σε ετερόφυλα ζευγάρια αποτελεί μία δουλειά, τίμια και όχι κατακριτέα αλλά η αντίστοιχη παρέμβαση στη διαδικασία τεκνοποίησης από ομόφυλα ζευγάρια καταδικάζεται ως *de facto* μεμπτή, ενώ παρομοιάζεται με την ανηθικότητα και τη σεξεργασία. Για τα ομόφυλα ζευγάρια, η παρένθετη μητέρα κατασκευάζεται ως σεξεργάτρια «*Σαν πόρνη δηλαδή εγώ το βλέπω*» (σειρά 161) και απανθρωποποιείται (σειρά 159), παρομοιαζόμενη με μηχανή αναπαραγωγής «*γυναίκα μηχανή*». Έτσι, λοιπόν, μέσα από την παρούσα τοποθέτηση η έννοια της παρένθετης μητρότητας στιγματίζεται και αφαιρείται από αυτήν η ανθρώπινη υπόσταση της.

Από τα ανωτέρω αποσπάσματα γίνεται φανερό ότι οι συμμετέχοντες/ουσες προσανατολίζονται με βάση το ετεροκανονικό γονεϊκό δίπολο, επισημαίνοντας τη σημαντικότητα του μητρικού και πατρικού ρόλου. Συνεπώς, ένα εναλλακτικό γονεϊκό μοντέλο (π.χ. ομόφυλοι γονείς) κατασκευάζεται ως μη φυσιολογικό και κρίνεται ως επιβαρυντικός παράγοντας στη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Αυτό έχει ως συνέπεια τον στιγματισμό των οικογενειών με δύο γονείς του ίδιου φύλου και τον κοινωνικό αποκλεισμό τους. Επιπλέον, ορισμένοι εκ των συμμετεχόντων/ουσών κατασκευάζουν την παρένθετη μητέρα ως αναπαραγωγική μηχανή, αφαιρώντας από αυτή κάθε συναίσθημα και ίχνος ανθρώπινης υπόστασης. Ταυτόχρονα και λιγότερο εμφανώς, παρατηρείται το στίγμα και η προκατάληψη

απέναντι σε γυναίκες που εργάζονται στον τομέα της σεξεργασίας, καθώς ο χαρακτηρισμός της παρένθετης μητέρας ως «πόρνης» χρησιμοποιείται υποτιμητικά.

Θεματική 3^η - Σύνδεση φύλου και σεξουαλικότητας

Η θεματική διερευνά το πώς τα έμφυλα στερεότυπα για την ομοφυλοφιλία, σύμφωνα με τα οποία τα ομοφυλόφιλα άτομα συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά που τυπικά αποδίδονται στο αντίθετο φύλο, καθώς και το στερεότυπο σύμφωνα με το οποίο συγκεκριμένες δραστηριότητες συνδέονται με «συγκεκριμένα» φύλα, κατασκευάζουν τα άτομα με τον εν λόγω σεξουαλικό προσανατολισμό. Οι συμμετέχοντες/ουσες σε αυτή τη θεματική διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, σε αυτούς που υποστηρίζουν τα προαναφερθέντα στερεότυπα και σε αυτούς που τα κινητοποιούν μεν, αποστασιοποιούνται από αυτά δε.

3.1 Κατασκευή του φύλου ως προς τα χαρακτηριστικά

Η παρούσα θεματική ενότητα σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά φύλου και πώς αυτά εντοπίζονται στα ομοφυλόφιλα άτομα. Ειδικότερα, οι συμμετέχοντες/ουσες συνδέουν την ανδρική ομοφυλοφιλία με θηλυκά χαρακτηριστικά. Στο πλαίσιο αυτό, οι ομοφυλόφιλοι άνδρες κατασκευάζονται ως γυναίκες. Αναφορικά με τις ομοφυλόφιλες γυναίκες, οι περισσότεροι συμμετέχοντες/ουσες προσανατολίζονται φαινοτυπικά και αναφέρουν ότι δεν μπορούν να τις αναγνωρίσουν είτε επειδή είναι λιγότερο φανερά τα χαρακτηριστικά τους από τους ομοφυλόφιλους άνδρες είτε επειδή δεν διαφέρουν από τις ετεροφυλόφιλες γυναίκες. Τα αποσπάσματα που ακολουθούν ανέκυσαν στα πλαίσια της ερώτησης σχετικά με την ύπαρξη συγκεκριμένων χαρακτηριστικών, εσωτερικών ή εξωτερικών, που αναμένουν οι συμμετέχοντες/ουσες να έχει ένα ομοφυλόφιλο άτομο, άνδρας ή γυναίκα.

Απόσπασμα 1

30 Σ: Εε οπότε σε ορισμένες περιπτώσεις, και πάλι είναι θέμα
 31 επιλογής. Ορισμένοι δεν θέλουν να το ζητωκραυγάζουν εε, δεν θεωρώ
 32 ότι θέλουν να το κρύψουν. Θέλω να πω ότι σίγουρα θα υπάρχει εε
 33 κάτι στην παρουσία του που δείχνει αν ένας άνδρας θηλυπρεπίζει
 34 ή αντιστοίχως μία γυναίκα, οποία ανδροφέρνει. Παρ' όλα αυτά δεν
 35 είναι πάντα η εμφάνιση κατευθείαν κάτι το οποίο αναδείχνει.
 36 Μπορεί να υπάρχει.. εε και αυτό είναι ένα τρεντ της εποχής.
 37 Μπορεί να υπάρχει ένας άντρας ο οποίος βάφεται, ο οποίος έχει
 38 μαύρα νύχια και να είναι μια χαρά άνδρας. Οπότε όχι, δεν είναι
 39 πάντοτε απαραίτητο ότι η εμφάνιση του ακολουθεί πάντα την
 40 προτίμηση του.

(γυναίκα, μητέρα 1 παιδιού, 39 ετών)

Σε αυτό το απόσπασμα, η συμμετέχουσα κατασκευάζει με όρους επιλογής τα φαινοτυπικά χαρακτηριστικά των ομοφυλόφιλων υποκειμένων. Ειδικότερα, στις σειρές 31-32, αναφέρει ότι η εξωτερική εμφάνιση ενός ατόμου δεν συνάδει απαραίτητα με τον σεξουαλικό του προσανατολισμό, κάνοντας μία διάκριση ανάμεσα στους ομοφυλόφιλους που επιλέγουν να αναδείξουν με έναν μάλλον υπερβολικό και προκλητικό τρόπο τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό και σε αυτούς που «δεν θέλουν να το ζητωκραυγάζουν», δηλαδή δεν γίνονται προκλητικοί. Το ρήμα «ζητωκραυγάζω» παραπέμπει σε μία ακραία επίδειξη και προβολή της σεξουαλικότητας. Η κατηγορική σύνταξη «σίγουρα θα υπάρχει» (σειρά 32) σχετικά με την ύπαρξη έμφυλων, φαινοτυπικών χαρακτηριστικών στα ομοφυλόφιλα άτομα, αποτελεί διατύπωση ακραίας περίπτωσης και έρχεται σε αντίθεση με τη μετριασμένη σύνταξη «δεν είναι πάντα κάτι που το αναδείχνει» (σειρές 34-35), που αναφέρεται στο γεγονός ότι η εξωτερική εμφάνιση ενός ανθρώπου δεν είναι πάντα ενδεικτική του σεξουαλικού προσανατολισμού του. Σε αυτό το σημείο (σειρές 33-34), η συμμετέχουσα κάνει έμφυλη τοποθέτηση με όρους αρρενωπότητας για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες («ανδροφέρνει») και με όρους θηλυκότητας για τους ομοφυλόφιλους άνδρες («θηλυπρεπίζει»). Στη συνέχεια, για να στηρίξει την τοποθέτηση που κάνει στις σειρές 35-36, παρουσιάζει ένα παράδειγμα, αναφορικά με

έναν ετεροφυλόφιλο άνδρα που βάφεται. Με τη φράση «ένας άντρας» κάνει επίκληση σε αοριστία, η οποία ενισχύει γεγονικά το παράδειγμα. Η παρούσα περίπτωση χρησιμοποιείται από τη συμμετέχουσα προκειμένου να παρουσιάσει την περιποίηση και τον καλλωπισμό, που στο παρελθόν είχαν συνδεθεί αποκλειστικά με το γυναικείο φύλο, ως ένα φαινόμενο που πλέον μπορεί να παρατηρηθεί και από το ανδρικό φύλο, ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού. Παρ' όλα αυτά, με τη φράση «μια χαρά άνδρας» (σειρά 38), η αρρενωπότητα κατασκευάζεται από τη συμμετέχουσα με όρους ετεροφυλοφιλίας. Η έκφραση αυτή αποτελεί τη διαβεβαίωση της συμμετέχουσας ότι ένας άνδρας που καλλωπίζεται μπορεί να είναι ετεροφυλόφιλος, ενώ μέσα από αυτή τη φράση η ετεροφυλοφιλία εμφανίζεται στον λόγο επαινετικά, σχεδόν πανηγυρικά. Αυτό το φαινόμενο κατασκευάζεται από τη συμμετέχουσα ως «*τρεντ της εποχής*», ως ένα πρόσφατο γεγονός, δηλαδή, που εμφανίστηκε εν είδει μόδας. Έτσι, λοιπόν, η συμμετέχουσα μέσα από την εν λόγω τοποθέτηση θίγει ζητήματα μη συμμόρφωσης με τα κανονιστικά πρότυπα του φύλου, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε εικασίες για τον σεξουαλικό προσανατολισμό των ατόμων, οι οποίες, όμως, δεν έχουν πάντα πραγματική βάση. Σε αυτό το απόσπασμα, συντηρεί την ετεροφυλοφιλία ως τον πρωταρχικό σεξουαλικό προσανατολισμό και πρότυπο της σεξουαλικότητας. Κλείνει την τοποθέτηση της με την κατηγορική άρνηση «*οπότε όχι*» ως συμπέρασμα μιας συλλογιστικής, υποστηρίζοντας ότι αυτά τα φαινοτυπικά χαρακτηριστικά είναι το αποτέλεσμα της προσωπικής επιλογής του καθενός για το πώς θέλει να παρουσιάζεται στην κοινωνία και δεν συνδέονται απαραίτητα με τον σεξουαλικό του προσανατολισμό.

Απόσπασμα 2

36 Σ: Ναι περιμένω, εε οι χειρονομίες που σου είπα πριν, οι
 37 εκφράσεις του προσώπου, ο τρόπος που μιλάει, η φωνή του ίσως εε
 38 σου φέρνουν στην εικόνα μια γυναίκα ακόμη και η εξωτερική του

39 εμφάνιση: είναι ξυρισμένοι πλήρως, χωρίς γένια και τα λοιπά,
 40 έχουν ένα πρόσωπο πιο γυναικείο, εε έχουνε διαφορές. Υπάρχουν,
 41 όμως, και αυτοί που δεν τους καταλαβαίνεις, δηλαδή, τον
 42 βλέπεις... ειδικά τις γυναίκες.., στις γυναίκες δεν μπορείς να
 43 καταλάβεις με τίποτα. Και εκεί υπάρχουν χαρακτηριστικά που
 44 μπορεί να αλλοιώνονται βέβαια: βλέπεις πολύ κοντό μαλλί, λίγο
 45 πιο αντρική φωνή, αλλά ως επί το πλείστον στις γυναίκες δεν μπορώ
 46 να το καταλάβω εύκολα αν είναι ομοφυλόφιλη ή όχι, πιο πολύ το
 47 καταλαβαίνω στους άντρες, αλλά υπάρχουν και εκείνοι οι άνδρες οι
 48 οποίοι δεν το δείχνουν· τους βλέπεις κανονικούς άνδρες και απλά
 49 η σεξουαλική τους προτίμηση είναι διαφορετική, αυτό μόνο.

(γυναίκα, μητέρα 2 παιδιών, 51 ετών)

Σε αυτό το πλαίσιο, η συμμετέχουσα προσανατολίζεται φαινοτυπικά και με την καταφατική απάντηση «ναι» αποδέχεται τα έμφυλα στερεότυπα που θέλουν τα ομοφυλόφιλα άτομα να συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά του αντίθετου φύλου. Ειδικότερα, με τη χρήση του α' ενικού προσώπου «*περιμένω*», αναφέρεται σε μία προσδοκία της σε σχέση με την εξωτερική εμφάνιση των ομοφυλόφιλων. Η εν λόγω προσδοκία εμφανίζεται στον λόγο της συμμετέχουσας με τη μορφή λίστας χαρακτηριστικών (σειρές 36-40). Στις σειρές 38-40, κινητοποιείται έμφυλη τοποθέτηση με όρους θηλυκότητας για τους ομοφυλόφιλους άνδρες. Η χρήση λεπτομερειών κατά την περιγραφική αυτή τοποθέτηση βοηθούν στην οπτικοποίηση του περιγραφόμενου υποκειμένου. Αυτό, σε συνδυασμό με τη χρήση του β' ενικού προσώπου «*σου φέρνουν στην εικόνα*», δημιουργούν την εντύπωση μίας οικείας εικόνας. Με τη φράση «*εε έχουν διαφορές*» (σειρά 40) κινητοποιεί μία διάκριση ανάμεσα σε ομοφυλόφιλους και ετεροφυλόφιλους άνδρες, στη βάση των φαινοτυπικών χαρακτηριστικών του φύλου. Στο πλαίσιο αυτής της διάκρισης, κινητοποιεί και μία δεύτερη, κατασκευάζοντας δύο κατηγορίες ομοφυλόφιλων: τους έκδηλους και τους άδηλους. Οι γυναίκες ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία. Στις ομοφυλόφιλες γυναίκες αποδίδονται κάποια «ανδρικά» χαρακτηριστικά, τα οποία περιγράφονται μέσα από λίστα (σειρές 44-45). Η συμμετέχουσα κατασκευάζει αυτά τα χαρακτηριστικά ως «αλλοιωμένα», δηλαδή, ως κάτι αλλαγμένο, που διαφέρει από

το κανονικό, από το πρότυπο, συντηρώντας έτσι τα κανονιστικά πρότυπα για τα χαρακτηριστικά του φύλου. Στις σειρές 47-49, η συμμετέχουσα αναφέρεται και πάλι στους άδηλους ομοφυλόφιλους, τους οποίους «τους βλέπεις κανονικούς άνδρες», κατασκευάζοντας, έτσι, την κανονικότητα με όρους ετεροφυλοφιλίας και συντηρώντας την ετεροφυλοφιλία ως το πρότυπο του σεξουαλικού προσανατολισμού.

Απόσπασμα 3

23 Σ: Ναι, εε έχω παρατηρήσει ότι έχουνε μια επιθετικότητα, έναν
24 υπέρμετρο ακτιβισμό, εε μια κακία εε παλιά εμείς οι παλαιότεροι
25 λέγαμε «κακιά αδελφή», γιατί πάντα εκφράζονταν έτσι οι αδελφές,
26 με μία κακία εε είναι εμφανές, δηλαδή, τους ξεχωρίζεις και στον
27 δρόμο όταν προχωράς καταλαβαίνεις λίγο πολύ ποιος έχει μία τέτοια
28 αποκλίνουσα συμπεριφορά.

29 Ε: Αχα αυτό ισχύει και για τα δύο φύλα; και για τις λεσβίες και
30 για τους γκέι άνδρες;

31 Σ: Εε για τις λεσβίες όχι και τόσο πολύ, αλλά όταν αρχίσουν να
32 αναπτύσσουν τις απόψεις τους, γίνονται χειρότερες από τους
33 άνδρες.

(άνδρας, πατέρας 3 παιδιών, 51 ετών)

Στο πλαίσιο αυτό ο συμμετέχων, ξεκινώντας με την καταφατική απάντηση «ναι» και χρησιμοποιώντας λίστα τριών μερών (σειρές 23-24), η οποία ενισχύει γεγονόςικά την τοποθέτηση του, υποστηρίζει ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά του γυναικείου φύλου. Δεν προσανατολίζεται φανοτυπικά αλλά σύμφωνα με την κοινωνική παρουσία και δράση των ομοφυλόφιλων ατόμων. Μέσα από αυτή την περιγραφή των χαρακτηριστικών που εντοπίζονται στα ομοφυλόφιλα υποκείμενα, γίνεται φανερή η δαιμονοποίηση τους. Ειδικότερα, τους κατασκευάζει ως αποκλίνοντες από το φυσιολογικό, προκλητικούς, επιθετικούς και «κακές αδελφές». Οι εν λόγω κατασκευές συνδέονται με αρνητικό στίγμα και προκατάληψη απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα. Η κατασκευή της «κακιάς αδελφής» μέσα στον λόγο του συμμετέχοντα έχει δύο λειτουργίες, μία έκδηλη και μία άδηλη. Από τη μία πλευρά, αποδίδει στους ομοφυλόφιλους άνδρες

διαφορετικό φύλο (misgendering) και από την άλλη, κινητοποιεί έμμεσα μία διάκριση ανάμεσα σε «καλές» και «κακές αδελφές», η οποία αποτελεί ένα ρητορικό εργαλείο, που θέτει μία ισορροπία, υποδεικνύοντας ότι ο συμμετέχων δεν βλέπει μόνο το κακό και έτσι μετριάξει το στίγμα. Η χρήση του χρονικού επιρρήματος «πάντα» αναφορικά με τον τρόπο έκφρασης των ομοφυλόφιλων ανδρών (σειρά 25) αποτελεί διατύπωση ακραίας περίπτωσης. Στη συνέχεια, η χρήση του β' ενικού προσώπου «ξεχωρίζεις» και «προχωράς» στις σειρές 26-27, δημιουργεί μία οικεία κατάσταση, ενώ η χρήση του πληθυντικού αριθμού «τους», κατασκευάζει τους ομοφυλόφιλους άνδρες ως διακριτή ομάδα.

Σε αντίθεση με τους ομοφυλόφιλους άνδρες, ο συμμετέχων κατασκευάζει τις ομοφυλόφιλες γυναίκες ως λιγότερο φανερές. Με μία αποποίηση, όμως, στις σειρές 32-33, τις κατασκευάζει ως «χειρότερες» από τους ομοφυλόφιλους άνδρες, όταν εκφέρουν τις απόψεις τους. Η χρήση του συγκριτικού επιθέτου «χειρότερες» μετριάξει το πιθανό στίγμα που μπορεί να επιφέρουν οι προηγούμενες κατηγορικές διατυπώσεις για τους ομοφυλόφιλους άνδρες.

Στα παραπάνω αποσπάσματα παρατηρείται μία σύγκλιση μεταξύ ορισμένων απόψεων. Από ορισμένους/ες συμμετέχοντες/ουσες παρατηρείται η ταύτιση της ομοφυλοφιλίας με τη δυσφορία φύλου και κατά συνέπεια των ομοφυλόφιλων ατόμων και κυρίως ανδρών, με τις trans γυναίκες. Η ταύτιση αυτή ενδέχεται να φέρει ως συνέπεια τον σεξουαλικό στιγματισμό των ατόμων που ανήκουν σε αυτές τις πληθυσμιακές ομάδες. Επιπρόσθετα, οι περισσότεροι εκ των συμμετεχόντων/ουσών προσανατολίζονταν προς ένα ετεροκανονιστικό πρότυπο, συνδέοντας την ανδρική ομοφυλοφιλία με θηλυκά χαρακτηριστικά και τη γυναικεία με αρρενωπά. Η σύνδεση αυτή είναι πιθανό να οδηγήσει σε εσφαλμένες εντυπώσεις και εικασίες αναφορικά με

τον σεξουαλικό προσανατολισμό ατόμων που συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά που τυπικά αποδίδονται στο αντίθετο φύλο.

3.2 Αποσύνδεση ομοφυλοφιλίας από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά φύλου

Η εν λόγω ενότητα ασχολείται με το έμφυλο στερεότυπο για τα ομοφυλόφιλα υποκείμενα, που υποστηρίζει ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες και γυναίκες συγκεντρώνουν θηλυκά και αρρενωπά χαρακτηριστικά αντίστοιχα. Οι συμμετέχοντες/ουσες απορρίπτουν αυτή τη σύνδεση, αποδίδοντας την εξωτερική εμφάνιση των ομοφυλόφιλων υποκειμένων στην προσωπική επιλογή του καθενός ή σε προσπάθειες των υποκειμένων να γίνουν ορατοί. Τα αποσπάσματα που ακολουθούν έλαβαν χώρα στα πλαίσια της ερώτησης αναφορικά με τη σύνδεση της ομοφυλοφιλίας με στερεοτυπικά χαρακτηριστικά.

Απόσπασμα 1

69 Σ: Όχι όχι... δεν.., δεν έχει να κάνει με τα χαρακτηριστικά εεε
 70 καθόλου, όμως, δεν έχει ρε παιδί μου να κάνει με τα
 71 χαρακτηριστικά, δηλαδή τα χαρακτηριστικά μετά είναι απλά,
 72 πιστεύω και θεωρώ ότι επειδή έχει ελευθερωθεί το ίδιο το άτομο
 73 εε θέλει να δείχνει ότι είναι αυτό ή να κάνει..., να βάφεται,
 74 εντάξει και εγώ άντρα θεωρώ τον εαυτό μου ότι είμαι, αλλά σε
 75 κάποια φάση βαφόμουν, δηλαδή είχα και εγώ τη μάσκαρα, γούσταρα
 76 ρε παιδί μου, γιατί;

(άνδρας, πατέρας 1 παιδιού, 45 ετών)

Εδώ ο συμμετέχων ξεκινάει με την άρνηση «όχι, όχι», απορρίπτοντας τα στερεότυπα που θέλουν τα ομοφυλόφιλα άτομα να συγκεντρώνουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά φύλου, ενώ η επανάληψη της φράσης «δεν έχει να κάνει με τα χαρακτηριστικά» (σειρές 70-71), προσδίδει έμφαση στην τοποθέτηση αυτή. Στη σειρά 71, επεξηγώντας κατασκευάζει αυτά τα χαρακτηριστικά ως απόρροια της ελεύθερης έκφρασης των υποκειμένων. Έτσι, στηρίζει την εν λόγω τοποθέτηση μέσα από την

επίκληση σε προσωπικό παράδειγμα, σύμφωνα με το οποίο ο συμμετέχοντας συνήθιζε να βάφεται σε κάποια περίοδο της ζωής του, ενώ μέσα από την επίκληση στην κατηγορία «άνδρας», στην οποία ανήκει και ο ίδιος, υποστηρίζει ότι παρ' όλο που το βάψιμο έχει συνδεθεί με το γυναικείο φύλο, μία τέτοια δραστηριότητα δεν τον έκανε ομοφυλόφιλο ή λιγότερο άνδρα. Το φύλο, εδώ, κατασκευάζεται ως κάτι σταθερό, αναλλοίωτο από εξωτερικές παρεμβάσεις, προσεγγίζοντας μία ουσιοκρατική οπτική (Μίχος & Φίγγου, 2017). Σε αυτό το σημείο, η αρρενωπότητα κατασκευάζεται ως ένα χαρακτηριστικό που απορρέει από την ελευθερία της έκφρασης και όχι ως ένα de facto χαρακτηριστικό του ανδρικού φύλου, αποσυνδέοντας, έτσι, την αρρενωπότητα και από την ετεροφυλοφιλία. Η ρητορική ερώτηση «γιατί;» (σειρά 76) φυσικοποιεί και κανονικοποιεί την περιποίηση και τον καλλωπισμό από έναν άνδρα (π.χ. βάψιμο), ανεξάρτητα από τη σεξουαλικότητα του. Η παραπάνω συλλογιστική απομακρύνει το φύλο και τη σεξουαλικότητα από τα κανονιστικά πρότυπα που συνδέουν τις εν λόγω ταυτοτικές κατηγορίες με συγκεκριμένα φαινοτυπικά χαρακτηριστικά (Heilman, 2012· Kite & Deaux, 1987), ενώ προωθεί την ελεύθερη έκφραση τους.

Απόσπασμα 2

38 όχι ρε, όχι. Εντάξει, υπάρχουν άνθρωποι που είναι ομοφυλόφιλοι
39 αλλά δεν έχουν μία σειρήνα στο κεφάλι που να λέει «ίου ίου είμαι
40 ομοφυλόφιλος». Ξέρω πολύ κόσμο τέτοιο, κι όμως βλέπεις και κόσμο,
41 ο οποίος καταλαβαίνεις ότι είναι ομοφυλόφιλος, έτσι; Καθένας..
42 βασικά τι θέλει να δείξει είναι. Και το ένα το σέβομαι και το
43 άλλο. Το κουραστικό δεν μ' αρέσει.

(άνδρας, πατέρας 2 παιδιών, 51 ετών)

Σε αυτό το πλαίσιο, ο συμμετέχων ξεκινάει με μία κατηγορική άρνηση «όχι ρε, όχι» (σειρά 38), υποστηρίζοντας ότι η ομοφυλοφιλία δεν συνδέεται με

φαινοτυπικά χαρακτηριστικά που τυπικά αποδίδονται στο αντίθετο φύλο.

Κατασκευάζει μία ομάδα ομοφυλόφιλων ατόμων ως διακριτή και μέσα από μία μεταφορά (σειρές 39-40) αναφέρει ότι τα άτομα που ανήκουν σε αυτή δεν εμφανίζουν τα εν λόγω χαρακτηριστικά. Μέσα από αυτή τη τοποθέτηση, ο συμμετέχων απορρίπτει τη de facto σύνδεση της ανδρικής ομοφυλοφιλίας με θηλυκά χαρακτηριστικά και αντίστοιχα της γυναικείας με αρρενωπά. Στην επόμενη σειρά, το έρεισμα μετατοπίζεται από το «οι ομοφυλόφιλοι» στο «εγώ» και κάνοντας επίκληση σε προσωπική εμπειρία «*ξέρω πολύ κόσμο τέτοιο*», κινητοποιεί μία διάκριση μεταξύ των ατόμων με έκδηλο και άδηλο, με βάση τα φαινοτυπικά χαρακτηριστικά φύλου, σεξουαλικό προσανατολισμό. Στη συνέχεια, κάνει επίκληση σε αοριστία «*καθένας*», το οποίο, σε συνδυασμό με την απρόσωπη σύνταξη, ενισχύει γεγονικά το συμπέρασμα του, ότι η εξωτερική εμφάνιση του κάθε ατόμου, οφείλεται στο πώς επιλέγει να παρουσιάσει τον εαυτό του. Η συλλογιστική αυτή, προωθεί την ελευθερία της έκφρασης του φύλου και της σεξουαλικότητας, απομακρύνοντας τα από τα κανονιστικά πρότυπα. Στις σειρές 42-43, αναφέρει ότι σέβεται και τις δύο περιπτώσεις αλλά με έναν κατηγορικό τρόπο, αναφέρει ότι του προκαλεί δυσφορία «*το κουραστικό*». Μέσα από αυτή την κλασική διατύπωση κάνει αποποίηση.

Απόσπασμα 3

- 22 Σ: Η αλήθεια είναι ότι στην κοινωνία που ζω και έχω μεγαλώσει,
 23 έχουν στηθεί καλά κάποια στερεότυπα στο μυαλό μου και των
 24 περισσοτέρων. Προσπάθησα μεγαλώνοντας να τα αποχωριστώ
 25 ((γελάει)), αλλά εεε νομίζω ότι κάποια από αυτά παρ' όλο που δεν
 26 θέλω να κρίνω έχουν στηθεί πολύ καλά μέσα μου, για παράδειγμα
 27 μπορεί να είναι ένας πολύ θηλυπρεπής άντρας, ο οποίος κατευθείαν,
 28 άσχετα από τι προτιμήσεις μπορεί να έχει στη σεξουαλική του ζωή,
 29 θα χαρακτηριστεί στο κεφάλι μου ως ομοφυλόφιλος. Αντίστοιχα και
 30 μία γυναίκα που έχει πολύ αρρενωπό στυλ. Πολύ εύκολα συνδέεται
 31 στο κεφάλι μου και με την ταυτότητα του αυτή.
- 32 Ε: Ναι, αλλά πιστεύεις ότι δεν σχετίζεται απαραίτητα..

33 Σ: Εε όχι, ((γελάει)) έχει τύχει να.. να.. διαψευσθώ άνετα. Όπως
 34 έχει τύχει πολλές φορές, ισχύει και το ανάποδο τέλος πάντων. Ότι
 35 δεν μπορείς να κρίνεις μία πολύ θηλυπρεπή γυναίκα για το τι
 36 προτιμήσεις θα έχει στη σεξουαλική της ζωή, δεν δεν στέκουν αυτά
 37 τα στερεότυπα.

(γυναίκα, μητέρα 1 παιδιού, 35 ετών)

Η συμμετέχουσα, με έρεισμα το «εγώ» κάνει επίκληση σε λόγο που θα αποκαταστήσει την αλήθεια *«η αλήθεια είναι»*, αποδίδοντας τον σχηματισμό των φαινοτυπικών στερεοτύπων για την ομοφυλοφιλία στην διαβίωση της σε μία συγκεκριμένη κοινωνία, με την επίκληση σε ποσότητα *«και των περισσότερων»* (σειρές 23-24), να ενισχύει γεγονικά την τοποθέτηση της. Στη συνέχεια, κάνει επίκληση σε προσωπική εμπειρία και πιο συγκεκριμένα, στην προσπάθεια που κατέβαλε για να μην επηρεάζεται από τα στερεότυπα αυτά, η οποία, όμως δεν στέφθηκε από επιτυχία. Εδώ, παρατηρείται ότι η συμμετέχουσα ακολουθεί μία αποστασιοποιημένη στάση από την κατάσταση, χωρίς συναισθηματική εμπλοκή και έχοντας επίγνωση για τη διαδικασία σχηματισμού των έμφυλων στερεοτύπων αλλά και για την επίδραση που ασκούν στην κρίση της. Έτσι, παρουσιάζεται στο παρόν απόσπασμα ως *«πεφωτισμένη»*, που γνωρίζει την αλήθεια για τα εν λόγω στερεότυπα, την προέλευση, τον σχηματισμό και την επίδραση τους.

Με τη φράση *«παρ' όλο που δεν θέλω να κρίνω»* κάνει αποποίηση, διαχειριζόμενη τη λογοδοσία γι' αυτή την ανεπιτυχή προσπάθεια. Με το ρήμα *«νομίζω»* και το γέλιο της, η συμμετέχουσα μετριάζει την αποτυχημένη προσπάθεια της, αναφέροντας την επίδραση που ασκούν τα στερεότυπα στη σκέψη και στην κρίση της. Στις σειρές 26-30, κάνει επίκληση σε προσωπικά παραδείγματα στερεοτυπικής σκέψης, αναφέροντας ότι τα στερεότυπα για το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό διαμεσολαβούν της πρώτης προσέγγισης ενός ατόμου και οδηγούν στη σύνδεση του με τις ταυτοτικές κατηγορίες *«ομοφυλόφιλος»* ή

«ετεροφυλόφιλος». Σε αυτό το σημείο παρατηρείται έμφυλη τοποθέτηση με όρους θηλυκότητας και αρρενωπότητας.

Στη συνέχεια, αναφέρει ότι η σύνδεση αυτή έχει αποτελέσει συχνά σφάλμα απόδοσης «έχει τύχει να διαψευσθώ άνετα». Η επίκληση στη συχνότητα «πολλές φορές» (σειρά 34), προσδίδει γεγονικότητα στην περίπτωση της αρχικής εσφαλμένης εντύπωσης. Στις σειρές 34-36, καταλήγει συμπερασματικά στην αδυναμία του ατόμου να κρίνει ορθά τον σεξουαλικό προσανατολισμό κάποιου, με βάση την εξωτερική του εμφάνιση. Κλείνει την τοποθέτηση της, στις σειρές 36-37, με την κατηγορική σύνταξη «δεν στέκουν αυτά τα στερεότυπα», η οποία αποτελεί διατύπωση ακραίας περίπτωσης, απορρίπτοντας τα έμφυλα στερεότυπα για τα ομοφυλόφιλα άτομα.

Στο παρόν απόσπασμα, η συμμετέχουσα προσπαθεί να απομακρυνθεί από τα στερεότυπα που συνδέουν την ομοφυλοφιλία με συγκεκριμένα έμφυλα χαρακτηριστικά, ωστόσο, αναφέρει ότι παρά τις προσπάθειες της μία τέτοια σύνδεση εξακολουθεί να υφίσταται. Η τοποθέτηση αυτή, απομακρύνει το αρνητικό στίγμα και δικαιολογεί τη συμμετέχουσα και τις προσπάθειες της. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, όμως, ότι εξακολουθεί να σκέφτεται με βάση το εν λόγω στερεότυπο, τοποθετώντας αυτόματα τα άτομα σε ομάδες και συντηρώντας την αίσθηση του περιορισμού σε μία συγκεκριμένη ταυτοτική κατηγορία (π.χ. άνδρας/γυναίκα, ομοφυλόφυλος/ετεροφυλόφιλος).

Τα ανωτέρω αποσπάσματα αποσυνδέουν την ομοφυλοφιλία από το έμφυλο στερεότυπο, σύμφωνα με το οποίο τα ομοφυλόφιλα άτομα συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά που τυπικά αποδίδονται στο αντίθετο φύλο. Έτσι, αποδίδουν την εμφάνιση των ατόμων αυτών στο πώς επιθυμούν να παρουσιάζονται στην κοινωνία.

3.3 Αποσύνδεση σεξουαλικότητας από έμφυλα στερεότυπα

Η παρούσα θεματική σχετίζεται με το έμφυλο στερεότυπο που θέλει ορισμένα παιχνίδια και επαγγέλματα να αφορούν ένα συγκεκριμένο φύλο. Οι συμμετέχοντες/ουσες θεωρούν παρωχημένο το εν λόγω στερεότυπο, υποστηρίζοντας ότι η ενασχόληση με παιχνίδια και δραστηριότητες του αντίθετου φύλου δεν θα καθορίσει τον σεξουαλικό προσανατολισμό των παιδιών τους. Τα παρακάτω αποσπάσματα ανέκυψαν στα πλαίσια της ερώτησης αναφορικά με τη σεξουαλικότητα και παιχνίδια που έχουν συνδεθεί με το άλλο φύλο.

Απόσπασμα 1

Το εν λόγω απόσπασμα ανέκυψε στα πλαίσια της ερώτησης που τέθηκε στην συμμετέχουσα αναφορικά με τη γνώμη της για τα παιχνίδια και τις δραστηριότητες που στερεοτυπικά προορίζονται για ένα «συγκεκριμένο» φύλο.

150 Σ: Εγώ αισθάνομαι ότι ως γονέας αυτό που οφείλω να κάνω είναι να
151 δώσω την εεε σωστή χρήση και ερμηνεία για οποιοδήποτε
152 αντικείμενο, είτε είναι ροζ, πράσινο, κίτρινο, άσπρο, ό,τι και
153 να είναι. Τώρα κοριτσίστικο ή αγορίστικο, δεν ξέρω. Αισθάνομαι
154 ότι θα έπρεπε να είχε πεθάνει αυτό εδώ.

(γυναίκα, μητέρα 1 παιδιού, 35 ετών)

Η συμμετέχουσα ξεκινάει με έρεισμα το «εγώ» και κάνει επίκληση στην κατηγορία «γονέας», για να εκφέρει τη δική της οπτική στο θέμα της ανατροφής των παιδιών σε σχέση με τα στερεότυπα για το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Με την επίκληση στην τροπικότητα «οφείλω» (σειρά 150), τη συνδέει με την γονεϊκότητα. Από αυτήν την τροπικότητα απορρέει η γονεϊκή ευθύνη κατά την διαπαιδαγώγηση των παιδιών, σύμφωνα με την οποία, οι γονείς πρέπει να μαθαίνουν στα παιδιά τους τη σημασία των αντικειμένων και τον ορθό τρόπο χρήσης τους, ανεξάρτητα από το αν αυτά προορίζονται για κορίτσια ή αγόρια. Σε αυτό το

σημείο, η επίκληση στην αοριστία «οποιαδήποτε» (σειρά 151) και η χρήση παραδειγμάτων (σειρές 152-153) ενισχύουν γεγονικά το επιχείρημα της. Στη συνέχεια, η επίκληση στην αοριστία «δεν ξέρω», η οποία λειτουργεί ως αποποίηση, κινητοποιεί την ιδέα ότι η διάκριση των παιχνιδιών σε «κοριτσίστικα» και «αγορίστικα» είναι άνευ σημασίας, απορρίπτοντας, έτσι, το έμφυλο στερεότυπο που συνδέει συγκεκριμένα παιχνίδια και δραστηριότητες με συγκεκριμένα φύλα. Στη σειρά 153, μετριάζει τον λόγο της μέσα από το ρήμα «αισθάνομαι» ως επίκληση σε προσωπική άποψη και στη συνέχεια κλείνει την πρόταση της με την κατηγορική σύνταξη «θα έπρεπε να είχε πεθάνει αυτό εδώ», η οποία αποτελεί διατύπωση ακραίας περίπτωσης. Η εν λόγω τοποθέτηση, λοιπόν, φαίνεται να μην συντηρεί την ετεροκανονιστική νόρμα, η παραβίαση της οποίας οδηγεί στην αυτόματη τοποθέτηση του ατόμου στην ομοφυλοφιλική πλευρά του φάσματος του σεξουαλικού προσανατολισμού.

Απόσπασμα 2

Το εν λόγω απόσπασμα ανέκυψε στα πλαίσια του υποερωτήματος της ερώτησης που είχε τεθεί στο απόσπασμα 1, σχετικά με το πώς η συμμετέχουσα θα αντιμετώπιζε το παιδί της, αν της ζητούσε να εγγραφεί σε μία δραστηριότητα που έχει συνδεθεί με το αντίθετο φύλο.

211 Σ: Ναι... εε θα του, θα τον πήγαινα.. εε καταρχήν δεν θεωρώ ότι
 212 αυτή δεν είναι... εε δεν θα του δώσει αυτό τη σεξουαλική του
 213 κατεύθυνση, να σου το θέσω και έτσι. Δεν θεωρώ ότι αν ασχολούταν...
 214 ο *Billy Elliot ήταν ο καλύτερος χορευτής και ήταν άντρας και
 215 παρέμεινε άντρας. Δεν μου λέει κάτι αυτό εεε παρ' όλα αυτά θεωρώ
 216 ότι αυτή τη στιγμή διανύουμε ένα *trend εποχής. Εε δεν είναι
 217 τόσοι πολλοί *gay και ούτε τόσοι πολλοί *bi, μια καινούρια έννοια
 218 ανθρώπου.

(γυναίκα, μητέρα 2 παιδιών, 39 ετών)

Η συμμετέχουσα απαντάει καταφατικά «*ναι*» στην ερώτηση που τέθηκε από την ερευνήτρια και αναφέρει ότι θα ενέγραφε τον γιο της σε μία δραστηριότητα που έχει συνδεθεί με το άλλο φύλο, καθώς δεν είναι αυτή που θα επηρεάσει τον σεξουαλικό προσανατολισμό του. Με έρεισμα το «*εγώ*» και την επίκληση σε προσωπική άποψη «*θεωρώ*», η συμμετέχουσα τοποθετείται αναφορικά με το πώς η ίδια θα χειριζόταν αυτή την κατάσταση. Έτσι, στις σειρές 214-215, κινητοποιεί μία αναλογία - «*Billy Elliot*» - προκειμένου να επιχειρηματολογήσει κατά αυτού του στερεοτύπου. Η βασική της επιχειρηματολογία, εδώ, βασίζεται σε μία ταινία, προϊόν μυθοπλασίας και αναφέρει ότι ο Billy Elliot, ο πρωταγωνιστής της ταινίας που υποδύεται ένα χορευτή μπαλέτου, ενός χορού που έχει συνδεθεί κατά κόρον με το γυναικείο φύλο, είναι ετεροφυλόφιλος. Με τη φράση «*παρέμεινε άνδρας*» (σειρά 215), η συμμετέχουσα κατασκευάζει τον «*άνδρα*» ως ετεροφυλόφιλο, συντηρώντας την ιδέα ότι ένας ομοφυλόφιλος άνδρας είναι περισσότερο γυναίκα. Παράλληλα, κινητοποιεί την ουσιοκρατική άποψη, που βλέπει τον (ετερόφυλο) σεξουαλικό προσανατολισμό ως μία «*ουσία*», ως κάτι παγιωμένο και σταθερό, αναλλοίωτο και ανεπηρέαστο από τον χώρο, τον χρόνο και τις εξωτερικές παρεμβάσεις.

Το έρεισμα μετατοπίζεται από το «*Billy Elliot*» στο «*εγώ*» και με τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου «*διανύουμε*» (σειρά 216), εντάσσει τον εαυτό της σε μία ευρύτερη κατηγορία, αυτή των πολιτών της σύγχρονης εποχής, που διανύουν μία μόδα «*ομοφυλοφιλίας και αμφιφυλοφιλίας*». Το έρεισμα αλλάζει και γίνεται οι «*gay* και οι *bi*» και κάνοντας επίκληση στην ποσότητα «*δεν είναι τόσο πολλοί*», υποστηρίζει ότι αυτοί οι τύποι σεξουαλικού προσανατολισμού είναι μία μόδα και συνεπώς κάτι εφήμερο και περιορισμένο (άρα δε θα μας βλάψουν / αλλοιώσουν) – μικρό το κακό. Έτσι, κατασκευάζονται ως προϊόντα μόδας, με τη φράση «*μία καινούρια έννοια ανθρώπου*» να λειτουργεί emphatically για να αναδείξει τη πρόσφατη

εμφάνιση και σύντομη διάρκεια ωσάν «φαινομένου». Η παραπάνω συλλογιστική οδηγεί στην υποτίμηση των ατόμων με αυτόν τον σεξουαλικό προσανατολισμό, κατασκευάζοντας τους ως έρμια της μόδας, ως ένα παροδικό «φαινόμενο».

Στα εν λόγω αποσπάσματα, οι συμμετέχοντες/ουσες φαίνεται να απορρίπτουν τα έμφυλα στερεότυπα για την ομοφυλοφιλία. Ωστόσο, στο δεύτερο απόσπασμα ειδικότερα, η απομάκρυνση αυτή σημειώνεται ως φαινομενική, καθώς η συμμετέχουσα φαίνεται να συντηρεί την ιδέα ότι ένας ομοφυλόφιλος άνδρας είναι περισσότερο γυναίκα, το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένη απόδοση ταυτότητας φύλου (misgendering). Παράλληλα, κατασκευάζει την ομοφυλοφιλία και την αμφιφυλοφιλία ως μόδα, δηλαδή ως μία προσωρινή και μη σταθερή κατάσταση.

3.4 Τα παιδικά παιχνίδια ως ενδεικτικά της σεξουαλικής ανάπτυξης των παιδιών

Η εν λόγω θεματική ενότητα ενδιαφέρεται για το πώς κινητοποιούν οι συμμετέχοντες/ουσες τη σεξουαλική ανάπτυξη των παιδιών που παίζουν με παιχνίδια ή κάνουν δραστηριότητες που έχουν συνδεθεί με το αντίθετο φύλο. Οι συμμετέχοντες/ουσες αναφέρουν ότι η ενασχόληση με ένα τέτοιο παιχνίδι ή δραστηριότητα θα οδηγούσε αρχικά σε σύνδεση της με την ομοφυλοφιλία. Τα παρακάτω αποσπάσματα ανέκυψαν στο πλαίσιο της ερώτησης αναφορικά με τη σχέση ανάμεσα στη σεξουαλικότητα και τα παιχνίδια/δραστηριότητες που έχουν συνδεθεί με το άλλο φύλο.

Απόσπασμα 1

129 Σ: Ναι.. ναι... εε εντάξει και εγώ σίγουρα θα ήμουν σε.. θα το
130 έψαχνα λίγο παραπέρα ειδικά δηλαδή το αγοράκι με την κούκλα.
131 Ίσως το κορίτσι με το αυτοκίνητο να είναι εντάξει και αυτό που
132 λέμε πολλές φορές εμείς «αγοροκόριτσο», κάπως έτσι, εε αλλά
133 σίγουρα θα το έκανα.. θα μου προξενούσε εντύπωση δηλαδή και θα
134 ήθελα να μάθω από μικρό τη σεξουαλικότητά του αν αυτό
135 υποδεικνύονταν μέσα από το παιχνίδι με την κούκλα.

(γυναίκα, μητέρα 2 παιδιών, 47 ετών)

Στις σειρές που προηγούνται, η ερευνήτρια ρωτάει την συμμετέχουσα αν θα της προκαλούσε ανησυχία η εικόνα του παιδιού της να παίζει με ένα παιχνίδι που στερεοτυπικά απευθύνεται στο αντίθετο φύλο. Το εν λόγω απόσπασμα ξεκινάει με τη διατύπωση ακραίας περίπτωσης «σίγουρα» αναφορικά με τη διαχείριση του πιθανού ομόφυλου σεξουαλικού προσανατολισμού από το παιδί της. Η συμμετέχουσα υποστηρίζει ότι αν το παιδί της έπαιζε με παιχνίδια του αντίθετου φύλου, θα αναζητούσε και άλλες ενδείξεις που υποδεικνύουν τη σεξουαλικότητα του. Η χρήση του ρήματος «έψαχνα» (σειρά 130) παραπέμπει σε κινητοποίηση επιστημονικής εξήγησης ως γονεϊκή τάση. Έτσι, σύμφωνα με αυτή, οι σύγχρονοι γονείς «ψάχνονται» και ενδιαφέρονται για την κατάσταση του παιδιού τους, ενώ αναζητούν τον σωστό τρόπο διαχείρισης της. Στις σειρές 131-132, το έρεισμα μετατοπίζεται από το «εγώ» στο «κορίτσι». Από την θέση του κοριτσιού, λοιπόν, η συμμετέχουσα, κάνει μία έμφυλη τοποθέτηση και κανονικοποιεί την ενασχόληση ενός κοριτσιού με παιχνίδια που έχουν συνδεθεί με το άλλο φύλο, κατασκευάζοντας αυτό το κορίτσι ως «αγοροκόριτσο», ένα κορίτσι, δηλαδή, που παίζει με «αγορίστικα» παιχνίδια, ανεξάρτητα από τον σεξουαλικό προσανατολισμό του. Σε αυτό το σημείο, η χρήση του α' πληθυντικού προσώπου «αυτό που λέμε» και «εμείς», που κινητοποιεί κοινό τόπο και εντάσσει τον εαυτό της σε μία ευρύτερη κατηγορία, λειτουργεί ως τρόπος διαχείρισης της λογοδοσίας. Αυτό, σε συνδυασμό με την επίκληση στην συχνότητα «πολλές φορές», που υποδηλώνει εξακολουθητικότητα, κάτι, δηλαδή, που γίνεται συχνά, νομιμοποιεί την έμφυλη διάκριση που ακολουθεί, ως γεγονική. Ειδικότερα, κινητοποιεί τη διάκριση ότι το κορίτσι που παίζει με παιχνίδια, όπως τα αυτοκίνητα είναι «αγοροκόριτσο», ενώ το αγόρι που παίζει με παιχνίδια, όπως οι κούκλες είναι ομοφυλόφιλο. Στη συνέχεια, αναφέρει ότι τέτοιες μη τυπικές προς το φύλο

συμπεριφορές, όπως οι προαναφερθείσες, θα της προκαλούσαν εντύπωση, ανεξάρτητα από το φύλο του παιδιού, καθώς πρόκειται για μη τυπικές και μη αναμενόμενες συμπεριφορές που μπορούν να οδηγήσουν σε εικασίες για τη σεξουαλικότητα του παιδιού της, ενώ αναφέρει την επιθυμία της να γνωρίζει από την αρχή γι' αυτήν. Σε αυτό το σημείο, η γνώση παρουσιάζεται ως έλεγχος μίας κατάστασης, επαναφέροντας την τάση της αναζήτησης του σύγχρονου γονέα.

Απόσπασμα 2

291 Θα με ανησυχούσε... κοίταξε. Τώρα αν παίξει το αγοράκι με την
292 κούκλα, έτσι; Δεν θα ήταν βασικά μόνο κούκλα, θα καταλαβαίναμε
293 και άλλα πράγματα, οπότε το αγοράκι θα ήταν περισσότερο κοριτσάκι
294 μάλλον παρά αγοράκι, έτσι; Ή οτιδήποτε, όπως θέλεις πες το. Εμ
295 αν με ανησυχούσε κάτι, έτσι; Και καταλάβαινα ότι ο πεντάχρονος
296 μου γιος μάλλον είναι ομοφυλόφιλος, είναι ο κόσμος που έρχεται.
297 Δεν είναι η αντίδραση η δική μου.

(άνδρας, πατέρας 2 παιδιών, 51 ετών)

Ο συμμετέχων ξεκινάει την απάντηση του με την κατηγορική απάντηση «θα με ανησυχούσε», η οποία αποτελεί μία φορτισμένη συναισθηματικά λέξη. Με τον α' πληθυντικό (σειρά 292), εντάσσει τον εαυτό του στην ευρύτερη κατηγορία των γονέων. Στις σειρές 292-293, ο συμμετέχων κάνει μία έμφυλη τοποθέτηση, κατασκευάζοντας την ανδρική ομοφυλοφιλία με όρους θηλυκότητας και χρησιμοποιώντας ρητορική του επιχειρήματος, για να παρουσιάσει την τοποθέτηση του ως λογική ή ως αποτέλεσμα συλλογιστικής, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα ομοφυλόφιλα αγόρια είναι περισσότερο κορίτσια, την οποία μετριάξει με το επίρρημα «μάλλον». Η τοποθέτηση αυτή παραπέμπει σε ταύτιση της ομοφυλοφιλίας με τη δυσφορία του φύλου και τα trans άτομα, η οποία μπορεί να λειτουργήσει στιγματιστικά και για τις δύο ταυτοτικές κατηγορίες. Στη συνέχεια, μέσα από την επίκληση στην αοριστία «οτιδήποτε ή όπως θέλεις πες το» (σειρά 294), η οποία λειτουργεί αποποιητικά, υποστηρίζει ότι δεν είναι αυτό που λέει αυτό που έχει

σημασία αλλά αυτό που πρόκειται να πει. Από τη σειρά 295, αντλώντας από τη γονεϊκή ταυτότητα, κινητοποιεί ένα δυνητικό προσωπικό παράδειγμα αναφορικά με το πώς θα βίωνε την ομοφυλοφιλία του γιου του. Η χρήση του α' ενικού προσώπου, εδώ κάνει πιο απτό, προσωπικό και ενσυναισθητικό τον λόγο του. Σε αυτό το σημείο, ο συμμετέχων παρουσιάζεται ως πεφωτισμένος και αναστοχαστικός, υποστηρίζοντας ότι οι αντιδράσεις του περιγύρου είναι αυτό που θα του προκαλούσε ανησυχία για την ομοφυλοφιλία του παιδιού του, όπως είχε αναφέρει στην αρχή του εν λόγω αποσπάσματος και είναι και αυτές που θα έκαναν δυσάρεστη την εμπειρία της σεξουαλικότητας για το ίδιο. Με την απρόσωπη σύνταξη «είναι ο κόσμος που έρχεται» (σειρά 296), αφήνει να εννοηθούν το στίγμα, τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις διακρίσεις που αντιμετωπίζουν τα ομοφυλόφιλα άτομα. Αποδίδει την ανησυχία του στις αντιδράσεις του περιγύρου, ενώ με την φράση «δεν είναι η δική μου η αντίδραση», αποποιείται κατηγορικά οποιαδήποτε προσωπική προκατάληψη απέναντι στην ομοφυλοφιλία.

Από τα παραπάνω αποσπάσματα γίνεται φανερό ότι η μη κανονιστική συμμόρφωση με τους ρόλους των φύλων μπορεί να οδηγήσει σε υποθέσεις και εσφαλμένες εντυπώσεις αναφορικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου. Αυτές οι υποθέσεις μπορεί να οδηγήσουν στον σεξουαλικό στιγματισμό, καθώς και στην κοινωνική περιθωριοποίησή του. Επιπρόσθετα, ορισμένοι εκ των συμμετεχόντων/ουσών, συγχέουν τον ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό με τη διαταραχή δυσφορίας του φύλου, η οποία σύγχυση μπορεί να οδηγήσει στην απόδοση εσφαλμένης ταυτότητας φύλου (misgendering).

Συζήτηση

Στο πλαίσιο της διερεύνησης των τοποθετήσεων γονέων για την ομοφυλοφιλία, παρατηρούνται κοινά σημεία της βιβλιογραφίας με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας. Ειδικότερα, στην πρώτη ενότητα της ανάλυσης, οι συμμετέχοντες/ουσες οριοθετούν την εκδήλωση τρυφερότητας μεταξύ ενός ομόφυλου ζευγαριού, τοποθετώντας την στην ιδιωτική σφαίρα (Richardson, 2004). Σημειώνονται συνδέσεις μεταξύ της ιδιωτικότητας και της σεξουαλικής πράξης, υποστηρίζοντας ότι η ομοφυλοφιλία είναι ανεκτή, όταν δεν ξεπερνάει τα όρια της ιδιωτικής ζωής (Richardson, 1998). Ακόμα, στο πλαίσιο της σεξουαλικής πολιτειότητας, οι δράσεις και οι προσπάθειες διεκδίκησης περαιτέρω δικαιωμάτων από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα κατασκευάζονται από τους συμμετέχοντες/ουσες ως προκλητικές και διαφοροποιητικές, ενώ ορισμένοι/ες αποδίδουν σε αυτές την ευθύνη για τη στέρηση ορισμένων δικαιωμάτων και τη διαμόρφωση κοινωνικών διακρίσεων σε διάφορους τομείς της καθημερινής ζωής (Michos κ.συν., 2021).

Ορισμένοι εκ των συμμετεχόντων/ουσών κατασκευάζουν την ομοφυλοφιλία με όρους διαφορετικότητας. Σύμφωνα με αυτό, τα ομοφυλόφιλα άτομα συγκεντρώνουν κάποια χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν από τα ετεροφυλόφιλα. Η διαφορετικότητα στη σεξουαλική «μειονότητα» έχει συχνά συσχετισθεί με σεξουαλικό στίγμα και κοινωνικό αποκλεισμό (Cáceres κ.συν., 2008). Ακόμα, σε αυτή την περίπτωση γίνεται φανερή η κατηγοριοποίηση των ομοφυλόφιλων και των ετεροφυλόφιλων σε δύο διαφορετικές αλλά παράλληλες, διακριτές ομάδες, σε «εμείς» και «αυτοί» (Michos κ.συν., 2021). Η διάκριση σε παράλληλες κατηγορίες παρατηρείται και στην εν λόγω έρευνα: από τη μία, οι ομοφυλόφιλοι κατακρίνονται για την εκδήλωση «διαφοροποιητικής» συμπεριφοράς

και από την άλλη, οι συμμετέχοντες/ουσες επισημαίνουν συνεχώς τη δική τους θέση ως διαφορετική, από αυτή των ομοφυλόφιλων (Herek, 2004).

Οι προκατειλημμένες τοποθετήσεις παρουσιάζονται συχνά επενδυμένες με στρατηγικές άρνησης της προκατάληψης, όπως είναι οι αποποιήσεις (Billig, 1988) και τεχνικές μετριασμού (Xenitidou & Greco Morasso, 2014), προκειμένου να αποφύγουν το στίγμα που ενδεχομένως προκαλούν ορισμένες διατυπώσεις. Έτσι, στο δίλημμα της ερευνήτριας αναφορικά με την αιτία της ομοφυλοφιλίας, οι περισσότεροι κάνουν επίκληση και στο βιολογικό παράγοντα, προκειμένου να μετριάσουν τον λόγο τους, κατασκευάζοντας την ομοφυλοφιλία ως φυσιολογική. Το εύρημα αυτό έρχεται σε συμφωνία με την βιβλιογραφία. Στην έρευνα των Σαπουντζής & Χατζηστεργίου (2013), οι συμμετέχοντες/ουσες αρνούνταν την προκατάληψη, υποστηρίζοντας την ομοφυλοφιλία ως φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας. Παρ' όλα αυτά, μέσα από την αναφορά στο βιολογικό, συντηρούν την ομοφυλοφιλία ως ένα γενετικό, ορμονικό πρόβλημα. Από την άλλη πλευρά, η θεώρηση της ομοφυλοφιλίας ως αποτέλεσμα ατομικής επιλογής, της προσδίδει έναν επιφανειακό, πρόσκαιρό και μη σταθερό χαρακτήρα, ενώ κατασκευάζεται ως αποκλίνουσα από το φυσιολογικό. Πιο συγκεκριμένα, η ομοφυλοφιλία οικοδομείται ως μία μη συνειδητή ή λελογισμένη επιλογή, με τη μορφή «επαναστατικής αντίδρασης» ή «μόδας» (Jordaan, 2011). Εξαίρεση αποτέλεσε η τοποθέτηση ενός συμμετέχοντα, ο οποίος κατασκεύασε την ομοφυλοφιλία ως το πιθανό αποτέλεσμα μίας διαδικασίας προσωπικής αναζήτησης της σεξουαλικής ταυτότητας.

Σημειώνεται, επίσης, συσχέτιση ανάμεσα στην ομοφυλοφιλία και την ψυχική ασθένεια. Η ψυχιατρικοποίηση της ομοφυλοφιλίας, το οποίο γίνεται φανερό και σε άλλες έρευνες (Coleman, 2022· Jordaan, 2011), έχει συνδεθεί με τον σεξουαλικό στιγματισμό και τη διάκριση ανάμεσα σε «φυσιολογικό» και «αποκλίνον» (Herek,

2004). Μέσα από τις συνεντεύξεις της έρευνας, η ομοφυλοφιλία κατασκευάζεται ως «ψυχική διαστρόφη», «σεξουαλική παρέκκλιση» αλλά και ως «παιδικό τραύμα». Σε αυτό το σημείο παρατηρείται ένα παράδοξο: από τη μία πλευρά, η βία κατασκευάζεται ως αφετηρία της ομοφυλοφιλίας -το αποτέλεσμα παιδικού τραύματος- και από την άλλη ως πιθανή εξέλιξη της -τα ομοφυλόφιλα υποκείμενα κατασκευάζονται ως εν δυνάμει βιαστές. Αυτή η συλλογιστική θυμίζει τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης, σύμφωνα με την οποία το άτομο που θα βιώσει βία, θα παράξει βία (Felson & Lane, 2009).

Στο πλαίσιο της τεκνοθεσίας, οι συμμετέχοντες/ουσες συντηρούν ένα ετεροκανονικό γονεϊκό πρότυπο, αποδοκιμάζοντας ένα εναλλακτικό γονεϊκό μοντέλο -ομόφυλοι γονείς- ως «μη φυσιολογικό» και επιβαρυντικό στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Η τοποθέτηση αυτή συμφωνεί με τη βιβλιογραφική μελέτη στον ετεροσεξισμό, σύμφωνα με την οποία απορρίπτεται οτιδήποτε δεν συμφωνεί με τις νόρμες της ετεροκανονικότητας (Fraïssé & Barrientos, 2016). Έτσι, οι ομόφυλες οικογένειες αλλοιώνουν τους γονεϊκούς ρόλους του πατέρα και της μητέρας, με τη μητέρα να αποτελεί θεμέλιο λίθο της οικογένειας. Ακόμα, οι ομόφυλες οικογένειες κατασκευάζονται ως μη φυσιολογικές και στιγματίζονται στη βάση της αδυναμίας τεκνοποίησης, με την απουσία βιολογικής συγγένειας να καθιστά τις εν λόγω οικογένειες προβληματικές. Κατά συνέπεια, παρατηρείται διαφορετική μεταχείριση της παρένθετης μητρότητας όσον αφορά τα ετερόφυλα και ομόφυλα ζευγάρια. Στην πρώτη περίπτωση, η παρένθετη μητέρα οικοδομείται ως λύση στη απουσία της βιολογικής δυνατότητας, ενώ στη δεύτερη, κατασκευάζεται ως «αναπαραγωγική μηχανή» και «πόρνη», στη βάση της κυοφορίας ως «απλής» και απύσας συναισθηματικής εμπλοκής.

Αναφορικά με τα στερεότυπα φύλου που συνοδεύουν τον σεξουαλικό προσανατολισμό, κατά την ανάλυση παρατηρήθηκε τόσο τοποθέτηση – σύνδεση έμφυλων στερεοτύπων για την ομοφυλοφιλία, σύμφωνα με την οποία, τα ομοφυλόφιλα άτομα συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά και συμπεριφορές που τυπικά αποδίδονται στο αντίθετο φύλο όσο και αποσύνδεση των δύο. Όσοι/ες αντλούν από τον δεύτερο προσανατολισμό, αποδίδουν αυτά τα χαρακτηριστικά στο πώς τα άτομα επιθυμούν να παρουσιάζονται στην κοινωνία (McGuffey, 2008). Αντίθετα, η πρώτη συλλογιστική συντηρεί τα ετεροκανονικά πρότυπα για τα φύλα, συνδέοντας την ανδρική ομοφυλοφιλία με θηλυκά χαρακτηριστικά και τη γυναικεία με αρρενωπά. Αυτό το εύρημα συμφωνεί με την βιβλιογραφία, επιβεβαιώνοντας τη θεωρία της αντιστροφής του φύλου (Kite & Deaux, 1987). Είναι σημαντικό να λεχθεί ότι οι συμμετέχοντες/ουσες αναφέρουν ότι τα εν λόγω στερεότυπα είναι περισσότερο έκδηλα στους ομοφυλόφιλους άνδρες και λιγότερο ή και καθόλου στις γυναίκες. Το παρόν εύρημα προσεγγίζει το εύρημα της έρευνας του Herek (2000α), σύμφωνα με το οποίο, οι στάσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες είναι πιο θετικές σε σχέση με τις αντίστοιχες στάσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες.

Προχωρώντας ένα βήμα παρακάτω, κάποιοι συμμετέχοντες ταυτίζουν την ανδρική κυρίως ομοφυλοφιλία με τη δυσφορία φύλου, υποστηρίζοντας ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι περισσότερο γυναίκες. Μία τέτοια πεποίθηση είναι πιθανό να οδηγήσει σε *misgendering* των ομοφυλόφιλων ανδρών, δηλαδή στην απόδοση λανθασμένης ταυτότητας φύλου. Επιπλέον, η μη κανονιστική συμμόρφωση με τους ρόλους των φύλων οδηγεί μερικούς γονείς σε υποθέσεις και ανησυχία για τον σεξουαλικό προσανατολισμό των παιδιών τους. Αυτή η ανησυχία συντηρεί την ομοφυλοφιλία ως μία προβληματική συνθήκη. Αυτό το εύρημα γίνεται φανερό και στην έρευνα του Kane (2009), όπου οι συμμετέχοντες/ουσες ανέφεραν ανησυχία για

την πιθανότητα ο γιος τους να ήταν ή να προσομοιάζε σε ομοφυλόφιλο άτομο. Η μη υιοθέτηση των κανονιστικών προτύπων και προσδοκιών για τα φύλα, είναι πιθανό να οδηγήσει στην εκδήλωση στίγματος και σεξουαλικής προκατάληψης (Lehavot & Lambert, 2007· Herek, 2004).

Περιορισμοί και μελλοντικές κατευθύνσεις

Ο αριθμός των ερευνών που εξετάζουν το εν λόγω θέμα και ειδικότερα από μία κοινωνική κονστρουξιονιστική προσέγγιση, είναι περιορισμένος. Έτσι, η συμβολή της εν λόγω έρευνας εντοπίζεται στον εμπλουτισμό της εγχώριας και διεθνούς βιβλιογραφίας, επεκτείνοντας ή επιβεβαιώνοντας τα ήδη υπάρχοντα ερευνητικά δεδομένα.

Η παρούσα έρευνα διερευνά τις τοποθετήσεις γονέων, μη λαμβάνοντας υπόψη τον σεξουαλικό προσανατολισμό των παιδιών τους. Συνεπώς, ο γονεϊκός λόγος για την ομοφυλοφιλία, είναι πιθανό να εκφέρεται εκ του ασφαλούς, απαντώντας σε υποθετικά σενάρια. Επιπρόσθετα, τα δεδομένα της έρευνας προκύπτουν μέσα από μία συνθήκη συνέντευξης και όχι στο πλαίσιο καθημερινής συζήτησης. Στην προσπάθεια των συμμετεχόντων/ουσών να αποφύγουν το στίγμα που μπορεί να επιφέρουν ορισμένες διατυπώσεις, είναι πιθανό να μετριάζουν τον λόγο τους ή να εκφράζουν κοινωνικά αποδεκτές απόψεις. Τέλος, οι συμμετέχοντες/ουσες ήταν δέκα (10) στο σύνολο και όποια γενίκευση των παραπάνω, συνεπώς, δεν είναι εφαρμόσιμη.

Μελλοντικές έρευνες θα ήταν χρήσιμο να διερευνήσουν στοχευμένα τις παραπάνω τοποθετήσεις, καθώς και τοποθετήσεις γονέων, με παιδιά που αυτοπροσδιορίζονται με όρους ΛΟΑΤΚΙ+.

Βιβλιογραφία

- Abes, E. S., & Kasch, D. (2007). Using Queer Theory to Explore Lesbian College Students' Multiple Dimensions of Identity. *Journal of College Student Development, 48*(6), 619–636. 10.1353/csd.2007.0069
- Abes, E. S. (2008). Applying queer theory in practice with college students: Transformation of a researcher's and participant's perspectives on identity, a case study. *Journal of LGBT Youth, 5*(1), 57-77. https://doi.org/10.1300/J524v05n01_06
- Adams, W. C. (2015). Conducting Semi-Structured Interviews. Στο K. E. Newcomer, H. P. Hatry, J. S. Wholey (Eds.) *Handbook of Practical Program Evaluation* (pp. 492–505). Jossey-Bass. 10.1002/9781119171386.ch19
- Allen, A. (1998). Power Trouble: Performativity as Critical Theory. *Constellations, 5*(4), 456–471. 10.1111/1467-8675.00108
- Bailey, J. M., Vasey, P. L., Diamond, L. M., Breedlove, S. M., Vilain, E., & Epprecht, M. (2016). Sexual orientation, controversy, and science. *Psychological science in the public interest, 17*(2), 45-101. <https://doi.org/10.1177/1529100616637616>
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin, 117*(3), 497–529. 10.1037/0033-2909.117.3.497
- Berger, P.L., & Luckmann, T. (1966) *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Doubleday & Company.
- Berrey, E. (2015). *The enigma of diversity: The language of race and the limits of racial justice*. University of Chicago Press.

Billig, M. (1988). The notion of “prejudice”: Some rhetorical and ideological aspects. *Text - Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*, 8(1-2).

10.1515/text.1.1988.8.1-2.91

Billig, M. (2002). Henri Tajfel's ‘Cognitive aspects of prejudice’ and the psychology of bigotry. *British journal of social psychology*, 41(2), 171-188.

<https://doi.org/10.1348/014466602760060165>

Blashill, A. J., & Powlishta, K. K. (2009). Gay stereotypes: The use of sexual orientation as a cue for gender-related attributes. *Sex Roles: A Journal of Research*, 61(11-12), 783–793. <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9684-7>

Branscombe, N. R., Schmitt, M. T., & Harvey, R. D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: implications for group identification and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 135–149. 10.1037/0022-3514.77.1.135

Burrows, M. A. (2022). *LGBTQ Community Belonging and Involvement as Predictors of Sexual Minorities’ Well-Being* [Doctoral dissertation, University of Maryland, College Park].

Butler, J. (2009). Performativity, precarity and sexual politics. *AIBR. Revista de Antropología Iberoamericana*, 4(3). 10.11156/aibr.040305

Cáceres, C. F., Aggleton, P., & Galea, J. T. (2008). Sexual diversity, social inclusion and HIV/AIDS. *AIDS*, 22(2), 35–43. 10.1097/01.aids.0000327436.36161.80

Γαλάνης, Π. (2017). Βασικές αρχές της ποιοτικής έρευνας στις επιστήμες υγείας. *Archives of Hellenic Medicine/Arheia Ellenikes Iatrikes*, 34(6).

Cassar, J., & Grima Sultana, M. (2016). Sex is a Minor Thing: Parents of Gay Sons Negotiating the Social Influences of Coming Out. *Sexuality & Culture*, 20(4), 987–1002. 10.1007/s12119-016-9368-8

Coleman, E. (2022). Developmental stages of the coming out process. Στο *Guide To Psychotherapy With Gay & Lesbian Clients* (pp. 31-43). Routledge.

Collins, P. H., da Silva, E. C. G., Ergun, E., Furseth, I., Bond, K. D., & Martínez-Palacios, J. (2021). Intersectionality as critical social theory. *Contemporary Political Theory*, 20(3), 690-725. 10.1057/s41296-021-00490-0

Condor, S., Figgou, L., Abell, J., Gibson, S., & Stevenson, C. (2006). ‘They're not racist...’Prejudice denial, mitigation and suppression in dialogue. *British Journal of Social Psychology*, 45(3), 441-462. <https://doi.org/10.1348/014466605X66817>

Cook, C. C. H. (2020). The causes of human sexual orientation. *Theology & Sexuality*, 27(1), 1–19. 10.1080/13558358.2020.1818541

Crenshaw, K. W. (2013). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. Στο *The public nature of private violence* (pp. 93-118). Routledge.

Daniels, B. (2016). Queer Theory. *Religion: Embodied Religion*, 289-308.

DeLamater, J. D., & Hyde, J. S. (1998). Essentialism vs. social constructionism in the study of human sexuality. *Journal of Sex Research*, 35(1), 10–18. 10.1080/00224499809551913

De Lauretis, T. (1991). Queer Theory: Lesbian and Gay Sexualities. *Differences*, 3(2), 1-17. <https://doi.org/10.1215/10407391-3-2-iii>

Denton, J. M. (2016). Critical and poststructural perspectives on sexual identity formation. *New directions for student services*, 2016(154), 57-69.

<https://doi.org/10.1002/ss.20175>

DeSouza, E. R., Wesselmann, E. D., & Ispas, D. (2017). Workplace Discrimination against Sexual Minorities: Subtle and not-so-subtle. *Canadian Journal of Administrative Sciences / Revue Canadienne Des Sciences de l'Administration*, 34(2), 121–132. 10.1002/cjas.1438

Diamond, L.M. (2008). *Sexual fluidity: Understanding women's love and desire*. MA: Harvard University Press

Diamond, L. M. (2016). Sexual Fluidity in Male and Females. *Current Sexual Health Reports*, 8(4), 249–256. 10.1007/s11930-016-0092-z

Díaz-Andreu, M. (2007). Gender identity. Στο M. Díaz-Andreu, S. Lucy, S. Babic, & D. Edwards, (επιμ.), *Archaeology of Identity* (pp. 23-52). Routledge.

Dickerson, P. (2021). *Κοινωνική ψυχολογία: παραδοσιακές και κριτικές προσεγγίσεις*. Εκδόσεις κριτική.

Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. (2022). *Ετήσια Έκθεση 2022*. Ανακτήθηκε από: <https://rvrn.org/wp-content/uploads/2024/03/ETHSIA-EKTHESH-2022-GREEK.pdf>

Dilley, P. (1999). Queer theory: Under construction. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 12(5), 457–472. 10.1080/095183999235890

Eliason, M., Donelan, C., & Randall, C. (1992). Lesbian stereotypes. *Health Care for Women International*, 13(2), 131–144. 10.1080/07399339209515986

Englert, P., Dinkins, E. G., Fradella, H. F., & Sumner, J. M. (2016). An overview of sex, gender, and sexuality. Στο H. Fradella & J. Sumner (επιμ.), *Sex, sexuality, law, and (in) justice* (pp. 1-30). Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9781315723754>

Erel, U., Haritaworn, J., Rodríguez, E. G., & Klesse, C. (2010). On the depoliticisation of intersectionality talk: Conceptualising multiple oppressions in critical sexuality studies. *Theorizing intersectionality and sexuality*, 56-77.

Eurobarometer. (2023). *Discrimination in the European Union*. European Union. Ανακτήθηκε από: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2972>

Felson, R. B., & Lane, K. J. (2009). Social learning, sexual and physical abuse, and adult crime. *Aggressive Behavior*, 35(6), 489–501. doi:10.1002/ab.20322

Fraïssé, C., & Barrientos, J. (2016). The concept of homophobia: A psychosocial perspective. *Sexologies*, 25(4), 65–69. 10.1016/j.sexol.2016.02.002

Fields, J. (2001). Normal Queers: Straight Parents Respond to Their Children’s “Coming Out.” *Symbolic Interaction*, 24(2), 165–187.

10.1525/si.2001.24.2.165

Figgou, L., & Condor, S. (2006). Irrational categorization, natural intolerance and reasonable discrimination: Lay representations of prejudice and racism. *British Journal of Social Psychology*, 45, 219–243. <https://doi.org/10.1348/014466605X40770>

Flores, D., Docherty, S. L., Relf, M. V., McKinney, R. E., & Barroso, J. V. (2019). “It’s almost like gay sex doesn’t exist”: Parent-child sex communication according to gay, bisexual, and queer male adolescents. *Journal of adolescent research*, 34(5), 528-562. <https://doi.org/10.1177/0743558418757464>

Fuss, D. (επιμ.). (2013). *Inside/out: Lesbian theories, gay theories*. Routledge.

Goffman, E. (2009). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*.

Simon and Schuster.

Goldie, P. (2017). Overt and covert discrimination against the LGBT community. *Applied Psychology Opus*, 8.

Hagerty, B. M. K., Lynch-Sauer, J., Patusky, K. L., Bouwsema, M., & Collier, P. (1992). Sense of belonging: A vital mental health concept. *Archives of Psychiatric Nursing*, 6(3), 172–177. 10.1016/0883-9417(92)90028-h

Hammack, P. L. (2005). An Integrative Paradigm. *Human Development*, 48(5), 267–290. 10.1159/000086872

Hammonds, E. (2004). Black (w) holes and the geometry of black female sexuality. Στο *The black studies reader* (pp. 313-326). Routledge.

Hankivsky, O. (2014). *Intersectionality 101*. The Institute for Intersectionality Research & Policy.

Harper, G. W., & Schneider, M. (2003). Oppression and Discrimination among Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgendered People and Communities: A Challenge for Community Psychology. *American Journal of Community Psychology*, 31(3-4), 243–252. 10.1023/a:1023906620085

Heilman, M. E. (2012). Gender stereotypes and workplace bias. *Research in Organizational Behavior*, 32, 113–135. 10.1016/j.riob.2012.11.003

Herek, G. M. (2000α). *Sexual Prejudice and Gender: Do Heterosexuals' Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Differ?* *Journal of Social Issues*, 56(2), 251–266. doi:10.1111/0022-4537.00164

Herek, G. M. (2000β). The Psychology of Sexual Prejudice. *Current Directions in Psychological Science*, 9(1), 19–22. 10.1111/1467-8721.00051

Herek, G. M. (2004). Beyond “homophobia”: Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality research & social policy*, 1, 6-24. <https://doi.org/10.1525/srsp.2004.1.2.6>

Herek, G. M. (2007). Confronting Sexual Stigma and Prejudice: Theory and Practice. *Journal of Social Issues*, 63(4), 905–925. 10.1111/j.1540-4560.2007.00544.x

Hutchby, I. (2016). Infelicitous talk. *Journal of Language and Politics*, 15(6), 667–687. 10.1075/jlp.15.6.01hut

Hyde, A., Drennan, J., Howlett, E., Carney, M., Butler, M., & Lohan, M. (2012). Parents’ constructions of the sexual self-presentation and sexual conduct of adolescents: discourses of gendering and protecting. *Culture, Health & Sexuality*, 14(8), 895–909. 10.1080/13691058.2012.708944

Iatridis, T. (2018). The Janus of Diversity: May the Ideology of Individual Diversity Rationalize Social Inequalities? *Political Psychology*. 10.1111/pops.12502

Iatridis, T., Gkinopoulos, T., & Kadianaki, I. (2023). Ideological contestation on twitter over diversity: Constructions of diversity as clashing projects. *Political Psychology*, 44(3), 647-665.

Iatridis, T., & Kadianaki, I. (2023). Constructions of difference in lay talk about diversity: Ideological dilemmas, antiracism and implications for identity. *British Journal of Social Psychology*, 62(3), 1271-1284.

Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2016). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.
<https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-473>

Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. Στο G. H. Lerner (ed.) *Conversation Analysis: Studies from the First Generation* (pp. 13–31). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/pbns.125.02jef>

Jordaan, C. (2011). Public discourse and the attitudes of university students towards homosexuality as a sexual orientation. *Communitas*, 16(1), 75-94.

Joy, A., Belk, R., & Bhardwaj, R. (2015). Judith Butler on performativity and precarity: exploratory thoughts on gender and violence in India. *Journal of Marketing Management*, 31(15-16), 1739–1745. 10.1080/0267257x.2015.107687

Kadianaki, I., Avraamidou, M., & Andreouli, E. (2020). Dilemmas of sexual citizenship: A critical social psychological analysis of Civil Union law representations in Greek Cypriot newspapers. *Feminism & Psychology*, 30(2), 165-184.

Kane, E. W. (2006). “No Way My Boys Are Going to Be Like That!” *Gender & Society*, 20(2), 149–176. 10.1177/0891243205284276

Kite, M. E., & Deaux, K. (1987). Gender Belief Systems: Homosexuality and the Implicit Inversion Theory. *Psychology of Women Quarterly*, 11(1), 83–96.
 10.1111/j.1471-6402.1987.tb00776.x

Lane, N. (2016). All the Lesbians are White, All the Villages are Gay, but Some of Us are Brave 1: Intersectionality, Belonging, and Black Queer Women's Scene Space in Washington DC. Στο *Lesbian Geographies* (pp. 219-242). Routledge.

Lehavot, K., & Lambert, A. J. (2007). Toward a Greater Understanding of Antigay Prejudice: On the Role of Sexual Orientation and Gender Role Violation. *Basic and Applied Social Psychology, 29*(3), 279–292. 10.1080/01973530701503390

Λιναρδής, Α., Μαραβελάκης, Π., & Φραγκούλης, Γ. (2023). Η δειγματοληψία [Κεφάλαιο]. Στο Α. Λιναρδής, Π. Μαραβελάκης & Γ. Φραγκούλης (Επιμ.) *Μέθοδοι συλλογής δεδομένων με τη χρήση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου και μεθοδολογία έρευνας* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.

Lyonga, F. (2019). Shades of Homophobia: A Framework for Analyzing Negative Attitudes Toward Homosexuality. *Journal of Homosexuality, 1–21*. 10.1080/00918369.2019.1702352

Martin, K. A. (2009). Normalizing Heterosexuality: Mothers' Assumptions, Talk, and Strategies with Young Children. *American Sociological Review, 74*(2), 190–207. 10.1177/000312240907400202

Mayo, J. B. (2017). Sexuality and Queer Theory in the Social Studies. *The Wiley Handbook of Social Studies Research, 254–269*. 10.1002/9781118768747.ch11

McCauley, C., Stitt, C. L., & Segal, M. (1980). Stereotyping: From prejudice to prediction. *Psychological Bulletin, 87*(1), 195–208. 10.1037/0033-2909.87.1.195

McGuffey, C. S. (2008). "Saving Masculinity:" Gender Reaffirmation, Sexuality, Race, and Parental Responses to Male Child Sexual Abuse. *Social Problems, 55*(2), 216–237. 10.1525/sp.2008.55.2.216

Meyer, E. J. (2007). " But I'm not Gay": What Straight Teachers Need to Know about Queer Theory. Στο Ν. Μ. Rodriguez & W. F. Pinar (επιμ.) *Queering straight teachers: Discourse and identity in education* (pp. 1-17). Peter Lang.

Μίχος, Ι., & Φίγγου, Λ. (2017). Ομοφυλοφιλία, ουσιοποίηση και ταυτότητα στο λόγο ομοφυλόφιλων και ετεροφυλόφιλων ανδρών. *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 22(2), 71-89. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23256

Michos, I., Figgou, L., & Bozatzis, N. (2021). Constructions of LGBTQI+ rights and claims in lay discourse in Greece: Liberal dilemmas and sexual citizenship boundaries. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 31(6), 768-781. <https://doi.org/10.1002/casp.2538>

Morland, I. (2014). Intersex. *TSQ: Transgender Studies Quarterly*, 1(1-2), 111–115. 10.1215/23289252-2399758

Nabors, N. A. (2012). The Social Psychology Of Stigma. Στο R. Nettles & R. Balter (Ed.), *Multiple Minority Identities: Applications for Practice, Research, and Training* (pp. 13-34). Springer. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2013.846019>

Oakes, G. (1995). Straight thinking about queer theory. *International Journal of Politics, Culture and Society*, 8(3), 379–388. 10.1007/bf02142891

Pagliassotti, D. (1993). On the Discursive Construction of Sex and Gender. *Communication Research*, 20(3), 472–493. 10.1177/009365093020003006

Payne, S., Swami, V., & Stanistreet, D. L. (2008). The social construction of gender and its influence on suicide: a review of the literature. *Journal of Men's Health*, 5(1), 23–35. 10.1016/j.jomh.2007.11.002

Pellegrini, V., De Cristofaro, V., Giacomantonio, M., & Salvati, M. (2020). Why are gay leaders perceived as ineffective? The role of the type of organization, sexual prejudice and gender stereotypes. *Personality and Individual Differences*, 157, 109817. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.109817>

Potter, J. (2012). Discourse analysis and discursive psychology. Στο H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds.) *APA handbook of research methods in psychology*, Vol. 2. Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological (pp. 119–138). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13620-008>

Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behaviour*. Sage Publications, Inc.

Pryzgoda, J., & Chrisler, J. C. (2000). Definitions of Gender and Sex: The Subtleties of Meaning. *Sex Roles*, 43(7/8), 553–569. 10.1023/a:1007123617636

Richards, C., Bouman, W. P., Seal, L., Barker, M. J., Nieder, T. O., & T'Sjoen, G. (2016). Non-binary or genderqueer genders. *International Review of Psychiatry*, 28(1), 95–102. 10.3109/09540261.2015.1106446

Richardson, D. (1998). Sexuality and Citizenship. *Sociology*, 32(1), 83–100. 10.1177/0038038598032001006

Richardson, D. (2004). Locating Sexualities: From Here to Normality. *Sexualities*, 7(4), 391–411. 10.1177/1363460704047059

Richardson, D. (2016). Rethinking Sexual Citizenship. *Sociology*, 51(2), 208–224. 10.1177/0038038515609024

Richardson, D. (2017). Constructing sexual citizenship: Theorizing sexual rights. Στο *Citizenship Rights* (pp. 433-463). Routledge.

Richardson, D., & Monro, S. (2017). *Sexuality, equality and diversity*. Bloomsbury Publishing.

Salih, S. (2007). On Judith butler and performativity. Στο K. E. Lovaas & M. M. Jenkins (επιμ.), *Sexualities and communication in everyday life: A reader* (pp. 55-68). Thousand Oaks.

Σαπουντζής, Α., & Χατζηστεργίου, Μ. (2013). Η κατασκευή του ετεροσεξισμού στο λόγο των νέων: το δίλημμα «κανονικότητας» και «δικαιωμάτων». *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 20(1), 82-99.
10.12681/psy_hps.23521

Schmitt, M. T., Spears, R., & Branscombe, N. R. (2003). Constructing a minority group identity out of shared rejection: the case of international students. *European Journal of Social Psychology*, 33(1), 1–12. 10.1002/ejsp.131

Shields, S. A. (2008). Gender: An Intersectionality Perspective. *Sex Roles*, 59(5-6), 301–311. 10.1007/s11199-008-9501-8

Sibanyoni, E. K., Mkhize, S., & Amali, S. E. (2023). LGBTQIA+ victimization: A theoretical discourse. *Sexuality, Gender & Policy*, 6(1), 253-262.
10.1002/sgp2.12080

Silfver, E., Gonsalves, A. J., Danielsson, A. T., & Berge, M. (2022). Gender equality as a resource and a dilemma: interpretative repertoires in engineering education in Sweden. *Gender and Education*, 34(8), 923-939.
<https://doi.org/10.1080/09540253.2021.1963419>

Solebello, N., & Elliott, S. (2011). “We Want Them to Be as Heterosexual as Possible.” *Gender & Society*, 25(3), 293–315. 10.1177/0891243211403926

Song, L. (2010). The role of context in discourse analysis. *Journal of Language Teaching and Research*, 1(6), 876.

Stacey, L. (2021). The family as gender and sexuality factory: A review of the literature and future directions. *Sociology Compass*, *15*(4). Portico.

<https://doi.org/10.1111/soc4.12864>

Tolman, D. L., & Diamond, L. M. (2001). Desegregating sexuality research: Cultural and biological perspectives on gender and desire. *Annual review of sex research*, *12*(1), 33-74. 10.1080/10532528.2001.10559793

Turner III, D. W. (2010). Qualitative interview design: A practical guide for novice investigators. *The qualitative report*, *15*(3), 754.

<https://doi.org/10.46743/2160-3715/2010.1178>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Institute for Lifelong Learning. (2016). *Out in the open: Education sector responses to violence based on sexual orientation and gender identity/expression*. Ανακτήθηκε από:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244756>

Van Anders, S. M. (2015). Beyond Sexual Orientation: Integrating Gender/Sex and Diverse Sexualities via Sexual Configurations Theory. *Archives of Sexual Behavior*, *44*(5), 1177–1213. 10.1007/s10508-015-0490-8

Van Dijk, T. A. (2020). Structures and strategies of discourse and prejudice. Στο *Ethnic minorities* (pp. 115-138). Garland Science.

Vaughn, A. A., Teeters, S. A., Sadler, M. S., & Cronan, S. B. (2016). Stereotypes, Emotions, and Behaviors Toward Lesbians, Gay Men, Bisexual Women, and Bisexual Men. *Journal of Homosexuality*, *64*(13), 1890–1911.10.1080/00918369.2016.1273718

Watson, K. (2005). Queer theory. *Group analysis*, 38(1), 67-81.

<https://doi.org/10.1177/0533316405049369>

Weldon, S. L. (2008). Intersectionality (p.p. 193-218). Στο Goertz G, Mazur AG, eds. *Politics, gender, and concepts: Theory and methodology*. Cambridge University Press. 10.1017/CBO9780511755910.009

Wetherell, M., & Potter, J. (1988). Discourse analysis and the identification of interpretive repertoires. In C. Antaki (Ed.), *Analysing everyday explanation: A casebook of methods* (pp. 168-183). CA: Sage.

Willig, C. (Ed.) (2013). *Introducing qualitative research in psychology* (3rd ed.). Open University Press

Wood, W., & Eagly, A. H. (2009). Gender identity. Στο *Handbook of individual differences in social behavior*, 109-125.

Xenitidou, M., & Greco Morasso, S. (2014). Parental discourse and identity management in the talk of indigenous and migrant speakers. *Discourse & Society*, 25(1), 100–121. 10.1177/0957926513508858

Υπουργείο Δικαιοσύνης. (χ.χ.). *Ελληνική Νομοθεσία*. Ανακτήθηκε από:
https://ministryofjustice.gr/?page_id=3576

Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice*, 40(3), 197–214. 10.1080/00313220600769331

Παραρτήματα

Παράρτημα 1.

Οδηγός συνέντευξης

1. Έχει γίνει μεγάλη συζήτηση για το αν η ομοφυλοφιλία είναι γενετικά καθορισμένη ή αν πρόκειται για ζήτημα επιλογής. Ποια είναι η γνώμη σας;
2. Υπάρχουν διάφορες απόψεις για την ομοφυλοφιλία. Κάποιοι θεωρούν ότι αποκλίνει από το φυσιολογικό, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι πρόκειται για φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας. Εσείς τι λέτε;
3. Υπάρχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (εξωτερικά και εσωτερικά) που περιμένετε να έχει ένα ομοφυλόφιλο άτομο (άνδρας ή γυναίκα);
4. Ποια είναι η γνώμη σας για τη δημόσια έκφραση της ομοφυλοφιλίας;
5. Ο νέος πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ, Στέφανος Κασσελάκης, έχει εκφράσει ανοιχτά τη σεξουαλικότητα του. Θεωρείτε ότι σχετίζεται ο σεξουαλικός του προσανατολισμός με την πολιτική του ιδιότητα; π.χ. θα ήταν κάτι που θα επηρέαζε την ψήφο σας;
6. Από το σχολικό έτος 2021-2022 το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής εντάχθηκε στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών των ελληνικών σχολείων. Ποια είναι η γνώμη σας γι' αυτό; Θεωρείτε ότι θα πρέπει να τίθενται θέματα αναφορικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό στα πλαίσια του;
7. Οι κοινωνικές διακρίσεις, η άτυπη εξαίρεση των ομοφυλόφιλων από διάφορα επαγγέλματα (π.χ. ομοφυλόφιλοι άνδρες εργάζονται σε οικοδομή), ο αποκλεισμός από τη στρατιωτική θητεία και η στέρηση δικαιωμάτων όπως αυτό της τέλεσης πολιτικού γάμου αποτελεί μία πραγματικότητα. Πως το βλέπετε αυτό;

Πιστεύετε ότι τα ομοφυλόφιλα άτομα θα έπρεπε να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα ετεροφυλόφιλα άτομα;

8. Προβολή διαφήμισης: Η Αγάπη κάνει την Οικογένεια | 2023 | By Onassis Stegi.URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Q91sxBYmYno>. Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με την τεκνοθεσία των ομόφυλων ζευγαριών;

9. Προβολή εικόνας. Ως γονείς πώς βλέπετε τα παιχνίδια που στερεοτυπικά προορίζονται για συγκεκριμένο φύλο (πχ. κούκλες, αυτοκίνητα); Πώς θα νιώθατε αν το παιδί σας σάς ζητούσε παιχνίδι (μακιγιάζ, σπαθί) ή δραστηριότητα που έχει συνδεθεί με το άλλο φύλο (π.χ. μπαλέτο, ποδόσφαιρο);

10. Προβολή διαφήμισης: Coffee Lab - Come Out Stand Out 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DYYCKdZ4eNc>. Ένα πολύ κοντινό σας πρόσωπο έρχεται και σας αποκαλύπτει ότι είναι ομοφυλόφιλο. Πώς πιστεύετε ότι θα διαχειριζόσασταν αυτή την αποκάλυψη;

Παράρτημα 2.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
UNIVERSITY OF WESTERN MACEDONIA

Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας

Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας
Κτήριο Διοίκησης Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας
50100, Πανεπιστημιούπολη ΖΕΠ Κοζάνης
e-mail: ehde@uowm.gr

Κοζάνη, 18/12/2023
Αριθμ. Πρωτ.: 101/2024

Θέμα: "Εισήγηση Επιτροπής Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας"

Η Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας λαμβάνοντας υπόψη:

1. Την υπ. αριθμ. 67-2024/08.12.2023 αίτηση έγκρισης διεξαγωγής έρευνας με τίτλο **"Γονεϊκές τοποθετήσεις στον ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό»/ "Parental positions on homosexual orientation"** που υπέβαλε η κ. Ξενιτίδου Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια, του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, ως Επιστημονικά Υπεύθυνη
2. Την ισχύουσα εθνική και διεθνή νομοθεσία σχετικά με την Ηθική και τη Δεοντολογία της Έρευνας
3. Τον Κανονισμό της Επιτροπής Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας
4. Την υπ. αριθμ. 517C/12-12-2023 εισήγηση του Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων Π.Δ.Μ. κ. Διονύσιου Καλογερά

Αποφάσισε,

στην υπ' αριθμό 52/18.12.2023 Συνεδρίαση όπως εγκρίνει τη διεξαγωγή έρευνας με τίτλο **"Γονεϊκές τοποθετήσεις στον ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό»/ "Parental positions on homosexual orientation"** που υπέβαλε η κ. Ξενιτίδου Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια, του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, ως Επιστημονικά Υπεύθυνη, με την πρόταση να γίνει χρήση του κειμένου του παραρτήματος στο έντυπο πληροφόρησης συμμετεχόντων.

Η παρούσα απόφαση της Ε.Η.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας σε καμία περίπτωση δεν υποκαθιστά άλλη απαιτούμενη έγκριση ή αδειοδότηση από άλλη αρμόδια δημόσια υπηρεσία, διοικητικό όργανο ή ανεξάρτητη διοικητική Αρχή, που δύναται επιπλέον να απαιτείται εκ του νόμου.

Ο Πρόεδρος της Ε.Η.Δ.Ε.

Ομ. Καθ. Ιωάννης Μπάρτζης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ενημέρωση Απορρήτου για την Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων

Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα στην έρευνα τυγχάνουν επεξεργασίας από το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Επιστημονική Υπεύθυνη είναι η κα Ξενιτίδου Μαρία Επίκουρη Καθηγήτρια Ψυχολογίας με email επικοινωνίας: m.xenitidou@uowm.gr.

Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σας προορίζονται για τον σκοπό διεξαγωγής επιστημονικής έρευνας με τίτλο: «Γονεϊκές τοποθετήσεις στον ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό». Τα συλλεγόμενα δεδομένα θα είναι προσβάσιμα μόνο από τους ερευνητές και τον επιστημονικό υπεύθυνο της έρευνας και θα διαφυλαχθούν από οποιαδήποτε εξωτερική πρόσβαση. Η επεξεργασία των δεδομένων αυτών για τον ανωτέρω σκοπό και η συμμετοχή στην έρευνα δεν συνεπάγονται δικαίωμα αποζημίωσης ή οικονομικά οφέλη οποιασδήποτε μορφής. Η επεξεργασία των προσωπικών σας δεδομένων διενεργείται, εφόσον την παράσχετε, με τη ρητή συγκατάθεσή σας κατ' άρθρο 6 § 1 περίπτωση α' του Κανονισμού (ΕΕ) για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ), την οποία δικαιούστε να ανακαλέσετε οποτεδήποτε και αζημίως, εκτός αν αυτό καθιστά αδύνατη ή παρακωλύει σοβαρά την έρευνα. Μπορείτε να ασκείτε τα δικαιώματά σας αποστέλλοντας σχετικό αίτημα προς τον Υπεύθυνο Προστασίας Δεδομένων του Πανεπιστημίου στη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου dpo@uowm.gr.

Παράλληλα, αν θεωρείτε ότι η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που σας αφορά παραβαίνει τον ΓΚΠΔ, έχετε δικαίωμα υποβολής καταγγελίας στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (www.dpa.gr) ή στην εποπτική αρχή του κράτους μέλους της ΕΕ όπου διαμένετε ή εργάζεστε ή στην εποπτική αρχή του τόπου της εικαζόμενης παράβασης.

Παράρτημα 3.

Πίνακας 1: Σύμβολα μετεγγραφής Jefferson (Jefferson, 2004)	
[Αλληλοεπικάλυψη
(.)	Παύσεις
((κείμενο))	Σημειώσεις ερευνητή
«»	Ευθύς λόγος
ΚΕΙΜΕΝΟ	Εκφορά του λόγου φωναχτά
<u>Κείμενο</u>	Εκφορά με έμφαση